

75.

A.T. V

3343

POST OFFICE

POST OFFICE

POST OFFICE

POST OFFICE

POST OFFICE

POST OFFICE

M-10994.
R-5177

ATV.
3343

L Ò S
F O R S
E T
C O S T U M A S
D E
B E A R N .

A P A U .

Per J E R Ô M E D U R O U X , Imprimeur & Libraire.

M. DCC. XXIII,

LOS ANGELES
 F O R S
 ET
 C O S T U M A S
 D E
 B E A R N

A P A U
 Per J. S. ...
 M. D. C. C. X. I. I. I.

3

JOANNES VINGLIUS ET HENRICUS

Piper, Typographi Regii, Lectori, S.

GRAVE certè nobis, valdeque molestum erat (candido Lector) quòd in excudendis, vulgari tuà linguà moribus, initio videremus neque Typographia fidem, neque laboris nostri rationem edere, Idiomatis tui ignaris nobis, de more non liceret. Verùm, inter has molestias laborantibus, succurrebat, quòd si quid in ea re peccatum foret, eò facilius abs te veniam sperare deberemus, quòd lingua hujus quam vis rudes, non ullis tamen sumptibus hactenus pepercissimus, non cura, non labori, non diligentia usquam cessissimus, quò institutum hoc opus quàm pulcherrimis, & tersissimis characteribus illustratum, in lucem aliquando prodiret. Et non laboris modo, aut impense incommoda subeunda putavimus: sed & optimorum & doctissimorum virorum consilium in castigando opere adhibuimus: quibus si per negocia ita commodè licuisset, atque vehementer, & amicè hanc occasionem sibi dari cupiebant, futurum erat, ut & nos rei familiaris nostrae, & temporis jacturam facile sustineremus, & tu gratiore longè animo repurgatum à vitiis omnibus opus maturius exciperes: Inter ceteros autem, quorum vigiliis in elaborando opere sumus aduti, praecipuus fuit Io. Val. Scurra Jurisconsultus clariss. causarumque in Senatu patronus ampliss. qui artificio quodam mirabili litterarum, & vocum officia in hunc modum breviter perstrinxit: primum apices omnes, quibus in abbreviandis vocibus utebatur antiquitas, tollendos censuit, quò facilius unusquisque singulas dictiones, collocatis ordine litteris efferret. Accentus subinde necessarios pranotavit in singulas ferè vocales, ut litterarum vis, ac potestas, verusque vocum sonus, & usus cuiusvis facile pateat. Indicem praeterea in calce operis adjecit locupletissimum, ex quo, veluti ex promptuario, digestarum sparsim per varios tractatus rerum summam, quasi per epitomen, feliciter longè concipias. Proinde, si quibus fortasse prudens hoc nostrum institutum non probabitur, iudicium nos illorum tam facili negotio contempnimus, quam cordati viri illius Sententiam lubentes amplectimur, & observamus. Contra verò si laborem hunc nostrum, gravi quidem dispendio nostro desudatum, gratum tamen tibi futurum intellexerimus, & nostri laboris nobis gratiam retulisse, & animum ad majora molienda fecisse videbere. Accipe igitur interea letus, Lector humaniss. & nostram, & illius fidem, ac operam, & utriusque vigiliis frui, ut quemadmodum in nobis, sic tibi correctis his moribus susceptis, posteritas immortalem sit gratiam habitura. Vale, & Valerianum nostrum, qua potes, & debes observatione, prosequere: & nos redama.

FACIEBAT.

4

HENRIC per la graci de Dieu, Rey de Navarra, Senhor Souvirán de Bearn, Duc de Nemors, de Gandia, de Monblanc, Penefiel, Sire d'Albret; Comte de Foix, d'Armanhac, de Bigorra, de Rivegorça, de Pontievre, de Perigord, Viscomte de Limoges, de Castelbon, de Marsan, Tursan, Gavardan, Nebosan, de Tartas, d'Ailhas, de Marena, &c.

SAVERFASEM: A toutz presens, & à venir, Nôs haber recebuda l'humble Supplication de nostres chars, & ben amatz, las Gens deus tres Estatz de nostre present País, & Senhoria **S**OUVIRANA de Bearn, Narrantz per aquera lôs grans inconveniens, involutions, & multiplicat de Procés qui survienent jornalment enter nostres Subjectz de nostredit País de Bearn, à occasion que lôs Fors, Establimentz, Stilz, Ordenanças, & Costumas scriutas deudit País despuxs long-temps en çà, no eren estadas reformadas, metndas en bona forma, & ordi, & per Rubricas, que aussí causant lór vetustat, & diversitat de temps, alguns Artigles dequeras éran en lengage no intelligible, & en alguns endretz consuús, & contrarians: Lò que & lò tout redondaba à grand damage, interesse de nostredit País de Bearn, & Beê public dequet. Supplicantz nôs plagossa talditz Fors, Establimentz, Ordenanças, Costumas, & Stilz, està reformatz, & metutz en bon ordi & lengage intelligible, visitatz, declaratz, interpretatz, corregitz, aduustatz, & diminuitz en ló que fora necessari: Et Nôs inclinant à lór justa Supplication, agossam deputatz alguns notables Personnages, tant de nostre Conselh, que d'autres de grand savor, legalitat, & experiença, per visitâ losditz Fors, Establimentz, Stils, Ordenanças, & Costumas, & aqueras mette per Rubricas, declarâ, reformâ, corregir, & arrestâ, ajustâ, diminuïr, interpretâ, modificâ, ló que es estat feyt: & visitats per lór, lôs Fors, Costumas anticas, Establimentz, & après aquetz vitz, & legitz, en la presentia de las susdites Gens deus

tres Estatz : Et causanta la longó & difficultat de la materia,
 & autres grans & urgens afferes, no sia estat possible, entió
 au present y mette fin, l'Ancia presenta, à l'assemblada &
 tenguda deusditz Estatz, Nôs ayen supplicat, à las fins nôs
 plagoussa comette alguns Personnages, per arrestá, & con-
 cludir lò tout, juús nostre bon volé, & auctorisation. Laquoau
 Requesta agoussam benignament recebudà, & aquera interinán,
 ayam commetut & deputat nostre Tres-Char, & Tres-Amat
 Cousin, Mossen Jacques de Foix, Evesque de Lascar, nostre
 Chancellé de Foix, & Bearn: Et nostres Tres-Chars & bien
 Amatz, Maistre Martin de Poey, & Domenges de Bayla,
 Doctores en Dretz, ô dús de lór: per ensemble aquetz visitá,
 ab autres Gens de granda litteratura, & longa experiença, qui
 éren estatz nomatz, & deputatz per las Gens deusditz tres
 Estatz: Saver es per lò Estat de la Glysia, & Noblessá, R. P.
 en Diu Mossen Jacques de Foix, Evesque de Lascar, & R. P.
 Mossen Peés de Malhos, Abbat de Saubalada: Et si ben per
 la Noblessá, nostres Fidels & ben Amatz, Maeste Johan de
 Candau & de Placiis, Doctore en Leys nostre Conselheé ordi-
 nari, Mossen Johan Senhor de Barsun, Licenciat en Dretz,
 Pierre de Mesmes, Senhor de Monstroó. Et per lòs Borgeés,
 & Gens deu ters Estat, Lotiis de la Bordà, de nostre Villa
 de Morlaás: Andribet d'Emborgeés, de nostre Villa d'Orthez:
 Et Mestre Peés de Sanct Martin, de nostre Villa de Pau: Ar-
 naud de Fauria, de nostre Villa de Monenh. Et per toutz
 losditz tres Estats, Maest Peés de Castanheda, Syndic de
 Bearn. Losquoaux après plusors Conferenças, se son resolutz
 losditz Fors, & Costumas esse lòs seguens.

HENRIC per la graci de Dieu Rey de Navarre, Senhor Souviran de Bearn, & de Donefan, Duc de Nemours, de Candia, de Monblanc, & de Penesiel, Comte de Foix, Comte d'Armagnac, de Dreux, de Bigorre, & de Perigord: Viscomte de Castelbon, de Limoges, de Marsan, Tursan, Gavardan, Nebouzan, de Tartas, de Marempne, d'Albas, Senhor de la Cintat de Balaguer, &c. A las Gens de nostre Conselh, tant de nostre Royaume, que de nostredit Pays de Bearn: Seneschal, & Judges de sa Cort, Bailes, Merins, Alcaldes, Salut. Saver fasem, que recebuda abem la humble Supplication de Joan de Vingles, & Henry Poyvre Imprimeurs, demourantz en nostre Villa de Pau, disentz que per nostre commandament, & permission avren imprimitz los Statutz, Fors, & Costumas de nostredit Pays de Bearn, ab grands frais, despens, & travaills: Et per se remboursa dequetz, nous requerin inhibition & deffensa esta feita à tous autres Imprimeurs, de imprimir lodit Libe sens lo volê & conget deus Supplicantz.

Per ço es, que Nous inclinantz à lór Requesta: & afin que pluüs facilement pusean retirà lórs dincês, & consegui la recompensa de lór diligensa, Avem feyt aixi que per las presentz: Fasem inhibicions & deffensas à tous nostres-dits Subjects, de vendê, cromptâ, ô tenir devers lór losdits Fors, & Costumas imprimidas per autre, que losdits de Vingles, & Poyvre, durant lo termi & espaci de deutz ans, juüs incorrement de xxv. Leys Majors, applicadoras, la mieytat à Nous, l'autre mieytat ausdits Supplicantz. Et aux Libraires qui expausarán dequetz ventables, de semblable pena: Et los Libres tombar en comit. Es vista la Requesta per las Gens deus tres Estatx, à Nous lo jorn de hoy presentada: Et cum losdits Fors & Costumas sian estadas imprimidas per nostre Mandament: Volem & Mandam à las Gens de nostre Conselh, Judges deu Seneschal, Juratz, & toutes autres à qui appartiendra, que ausdits Fors imprimitz per losdits de Vingles, & Poyvre, ajusten autant de fé cum à si éra Extreite & Collationnat per l'un de nostres Segretaris, ô Syndic deu Pays: Et que aux Supplicantz fasin jouir de nostre present Don, & Privilegi, sens difficultat: Car aixi Nous platz, & volem està feyt. Dadas à Pau, lo 29. Ottobre, 1552. Per Commandament deu Rey en son Conselh privat, Monsenhor lo Evesque de Mende, Chanceliê de Navarra, Messieurs los Protonotaris d'Albret, de Mionens, & P. de Bonnefont Conselheês d'audit Senhor, presents.

Ainxi signat, F. MARTRET.

EXTRAIT DEU PRIVILEGE.

LOUIS per la graci de Diu, Rey de França & de Navarra, Senhor Souviran de Bearn : A nostres Cars & bien Amâts las Gens tenans nostra Chancellaria de Navarra, & Cour Souvirana de Bearn, Seneschal, Juratz & autres Officiers & Justiciers de nostredit Pays, ô lors Loctenens: Salut. Nostre bien amât Joan de Saride Imprimeur en nostre Villa de Lascar Nous a feyt dise & remonstrar, Que cy-devant Joan de Vingles & Henric Poyvre Imprimeurs demourans en nostre Villa de Pau, auren ab Permission deu defunct Rey Henric, nostre Tres Honorat Senhor & Arrépaigran, Imprimît lôs Fors & Costumas de nostre Pays de Bearn. Et despux per Privilege deu defunt Rey Henric lô Grand de gloriosa memori, nostre Tres Honorat Senhor & Pay, seré estat concedit & permetut à Lotuis Rabier, reimprimer losdits Fors & Costumas. Et d'autant qu'a present no s'y trôba presque plus augun Exemplary de lasdites Impressions, lodit Supplicat desirârê per lô bien de nostre servici & de nostres Subjects, los Imprimer de noubêt, ensemz aussi lô Stil, & las Ordonnanças de nostres Predecessioôs, concernentes lo Reglâmen de la Justicia en nostre dit Pays, habên au prealable nostre conget & permission, mès se doubtan qu'autres Imprimeurs no ayen l'intention de far lô semblable, & lô frustrar per tal moyen de sas penâs, fraiz & vacations, Nous a supplicat & tres-humblement requerit lô vouler provedir de nostres Lettras & Privilege en tal cas necessari. **PER COES**, que desiran bien & favorablament tractar lodit de Saride, consideran ladite Impression estar necessari per nostre servici & bien de nostres Subjects, afin que lodit de Saride no patefca aucun damnadge per haber servit lô Public, mès se poufca rembourçar de sons dinés, & retirer quoauque recompença de son travail, Nous luy habém de nostre graci specialâ, plena Puxança & Auctoritat Royale, permetut & accordat, permetém & accordám

8
per las Presentes , volem & Nous platz , que luy poufqua Im-
primer , ó far Imprimer , vender & distribuir , tant en nostredit
Pays , qu'en las autres Terras de nostre Subjection & Obediença,
lòsdits Fors & Costumas , Stil & Ordonnanças , en tala forma
& meneyra que bon lò semblara , & ço per lò temps & termi
de detz ans , à comptar deu join & datta que losdits Fors , Stil
& Ordonnanças seran acabatz d'Imprimer. Fafen tres - expresses
Inhibitions & Defenças à toutz nostres Subjects , de crompar , ó
tenir devers lout lòsdits Fors & Costumas , Stil & Ordonnanças
Imprimidas per autre que per lòdit Saride , & à toutz Impri-
meurs & Liberaires de nostres Royaumes, Terras & Senhorias , de
lòs Imprimer , ó far Imprimer , & lòs vender & distribuir , que
ab lò conget deudit de Saride , juús incorrement de vingt & cinq
Leys Majors , applicadoras la mieytát à Nous & l'autre mieytát
au Supplican , & lòs Libes tombár en Comis. **SI VOLEM**
& vous Mandam que ausdits Fors & Costumas , Stil & Ordon-
nanças aixi Imprimidas per lòdit de Saride , sia ajustada autant
de fé , com si lò tout era Extreyt & Collationnát per l'un de
nostres Secretaris , ó Syndic de nostres Pays : & au Supplican far
jouir plenament & paisiblement de nostre present Don & Privi-
ledgi , sens en aqueró luy far ny permettre luy sia feyt , ó donhát
augun trouble , destórb , ny empaschament au contrari ; Car tal
es nostre plaser. Dadas à Paris lò 22. jorn de Feurer , l'an de
graci milla sieys cens vingt , & de nostre Regne lò detzau.

L O U I S.

Per lò Rey , Senhor Souviran.

DE LOMENIE.

EXTRAIT

9

* * * * *

*EXTRAIT DES REGISTRES,
de Parlement.*

P Ar la Cour , Chambres assemblées furent vûes les Lettres Patentes , du vingt - deuxiè- me fevrier mil six cent vingt , expediées à Paris. Par lesquelles le R O Y permet à Me. Jean de Sarride de Lascar , d'Imprimer les Fors & Coûtumes de Bearn , ensemble le Stil & les Ordonnances de Sa Majesté , concernant la Direction & Reglemens de la Justice : Et les Requêtes dudit de Sarride , tendantes à verification desdites Lettres Patentes, avec le dire du Syndic du Pays , & les Conclusions du Procureur Général. **D I T A E S T E' :** Qu'il est permis audit de Sarride , d'Imprimer dés-à present les Fors & Coûtumes du Pays , en langage vulgaire, comme ils sont presentement ; Et pour le regard du Stil & des Ordonnances , l'Impression s'en fera lorsqu'il appartiendra , & sera ordonné par la Cour. **F A I T** à Pau en Parlement le onzième Fevrier mil six cens vingt - deux.

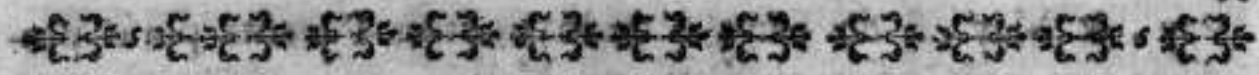
Collationné par moy,

CASSIS , Greffier.

LOS HABITANS
 DE LA SENHORIA
 ET PRINCIPAUTAT
 DE BERN, Au commençament se regiban per Fors & Costumas : Et per se entretenir en Libertat, & Observation d'aqueras, eslegin successivament divers Cavaleês en Senhors : Lô prumé de Bigorre, l'autre d'Auberni, & lô ters Filh deu Prince de Catalonha, qui regnà, & entretengô lô Poble en Fors, Costumas & Libertatz ; & segon aqueras lôs administrà Justici, & après luy sons Descendens, per ordi, & Succession Hereditari.

FORS ET COSTUMAS DE BEARN.

ARTICLE. I.

LO SENHOR DE BEARN à son nouvêt adveniment es tengut jurá à là Cort , Barons , Gentius , & à toutz autres Habitantz de Bearn , | que lós será fidel Senhor: Et judjará dreiturement au praube cum au riche , senhs acceptation de persona: Et no lós fará tort , ny prejudici en corps , ny en beês: Et lós goardará , & entertierà en lórs Fors , Costumas , Privilegis , & Libertatz , tant en comun , que en particular: Et tierá per ferm so que per sa justícia será ordenat.

I I. Et es tengut de administrá justícia à cascun en lodit País. Et quoad se absentará deudit País & Terras , qui de antiquitat son de sa Maison , lexará Loctenent , per administrár aquera , qui aya ample puxança , tant de so fár , que de toutas autres causas concernentas son servici , & lo beê public.

I I I. Lò Senhor defenderá la Glyfia , de indeguda persecution deus Laïcs.

I V. Et constrenherá lós inferiors fár justícia aus qui se complanherán.

V. Au Senhor solet , & à sons Officiers apertien fár justícia de Sang , & no à autre: sinon que en feyt de plaguas , cum de juús será declarát.

V I. Et per administrár justícia , metterá , & tierá Officiers natius deu País , & Terra de Bearn , ó de sas autres Terras , & Senhorias , si s'en y trouba de capables & sufficientz.

V I I. Item lò Senhor no sequestrará , ny fará sequestrá Filhs , ny Filhas , ny lós fará maridá. senhs voluntat de lórs.

Pay, & May, si en hán: ó de lórs autres Parentz pluús pro-
chans, au caás no ayan Pay, ny May.

VIII. Lós Barons, Gentius, & autres de Bearn, à cascuna Mudança de Senhor, son tengutz cascun particularament fár homenage, & prestâ jurament de fidelitat au Senhor, en là forma acostumade, & seguenta. **JURARAN** soués lós quotate fantz Evangelis de Diu, que bons fidels Vassals, & Subiects lo ferán: Sa Persona, honor, & beés, de tout lór podê defenarán: Envers toutz, & contre toutz lo adjudarán: Et no se trobarán en loc, ó plaça ont alguna conspiration se fassa contre lodit Senhor. Et quoad à lór notiçia vierá alguns conspirin, ó machinin, l'on avertirán per lór medixs, ó mes- sadge exprés, lo pluús promptement qui poirán: Et lo consel- harán au miellhor qui lós será possible, quoad requeritz en serán, senhs revelá lós segretz deudijt Senhor: Et evitarán tout mal: Et farán tout ainxi que lejaux Vassals, & bons subiects son tenguts de fár à lór Senhor.

IX. Lós Homis de Bearn (sian Gentius, ó autres) deben adiudâ au Senhor contre toutz sons enemics & adversaris, qui há prop sa Terra: Sino que tals enemics se voloffan jusmete au judjament deudijt Senhor, & de sa Cort.

X. Quoad lo Senhor domanda Gens per anâ à là guerra, lós Comissaris deputatz per llevá aquetz, lós deben élegir ab lo advis deus Juratz, & Prodhoms de làs Vilas, ó locs: & ainxi ac deben contenir làs Comissions, qui à daqueras fins serán expedidas.

XI. Et talz Homis éslegitz per là Guerra, serán tengutz de anâ tres vegadas l'an en lós País de Bigorre, Armanhac, Marfan, Sola, Saut de Navalhes, & tout lo Navalheés: (si tant es que per lò Senhor lór sia commandat) & per cascuna de lasdijas tres vegadas servir nau jorns, & portâ Pân per lór vivre, & neuritura: loquoau Pân será pagát & esgoalát sus tout lò País de Bearn.

XII. Mes no son tengutz de anâ en Espanha à lórs des- pentz, per mandament deu Senhor, si de lór bon voler nó y volen anâ.

XIII. Et à caás que falhíffen fora lò País, per un jorn tant solamens, lò Senhor lós deu far portá lós goarnimens, armas, & monitions, & lór donná un deus Batons, per lós condufir tant anán que retornán, si en y há de sufficientz.

XIV. Si lò Senhor vol ajudá augun en guoerra, mande lós Estats, ó autrement declare sa voluntat: & feyta tala declaration, degun deudijt País no deu ajudá à partida adverfa.

XV. Lós Juratz, & Goardas de lás Vilas (qui hán à entenc aus afferes de là causa publica) no deben estâ mandatz à là guoerra.

XVI. Ny lós Bailes, Locténentz, Notaris rendans, ny lórs coadjutors.

XVII. Degun no deu alodjá en Espitau, Hermitage, Hostalacia, ny outra Maison forçibament, si no y á dret d'aubergada, ó que sia Hostalaria ab ensenha.

XVIII. Et quoad se prenerán lodgis per Forreés, aquetz se farán per lò advis deus Juratz de lás Villas, ó locs ont se prenerán.

XIX. Ont lò Senhor há aubergada suús un Cavê, se enten lò Senhor ab un Escudê en sa companhia tant solament: sino que autrement y fossa tengun, & apparossá per documentz, ó costuma immemorials.

XX. Lo Senhor no pot exigir Sibada de ions Sujects, ni deus Sofmés deus Gentius, sino en las Begarias, & deus Casaleés, náturaus, qui hán acostumat d'en pagá.

XXI. Degun no deu pagá Lesna, ó intrada de augun blat qui porte suús lò cog, ni de Vin, ó Pomada excrescutz en sas Vinhas, & Vergeés: Mes si en meté d'autre, & lò vendé, es tengut de pagá com estrangeé.

XXII. Degun Noble no contribuirá à reparations de Glyfias, Murs, Pontz, & Camíns: sino que per cy davant aya acostumat de contribuir à lasditas reparations & charges.

XXIII. Caperaás, Espitaleés, ni Cagotz, no pagarán Talhas deu sedent qui han per lórs Glyfias, Espitaus, ó Cagotarias: mes de so qui acquerirán davantage, pagarán, si talz beés son rurals.

XXIV. Per rason de Desmas no se pagará talha, sino que autrement ayen acostumar.

XXV. Lò Senhor no deu autrejá Letras de graça, ó respieit, per plus long termi que de un an, à daugun obligat ont há carta jurada: & lò impetrant per se ajudá de l'effieit de queras, será tengut de obtenir dispensation deu jurament de son Prelat: & en caás fossan impetradas per plus long temps, ó senhs dispensation, sian cassadas. Et per una medixa causa no en sian autrejadas que unas tant solamens: & passat lodit termi d'un an, lò impetrant será excecutat cum per causa confessada & judjada, & à daqueras fins seran autrejadas lotras, senhs clausula d'opposition, ó greuge.

XXVI. Lò Fivatê pot lexa la Terra qui tient en siu deu Gentiu, pagán double siu, & sieys soôs Morlaás per l'anneia qui la deleixá, provedit lexa tota la Terra qui era en un medix assufament, & juri no y há feyt augun damnadge, hi podat arbe en habent voler de là lexa.

XXVII. Lós Nobles, & tenentz Terras noblement, poderán constrenhe lórs fivatês à pagá los fins degutz: & si demoran per tres ans de pagá tals fins, poderán prene la Terra, per laquoau sen lodijt siu, si aixi es ac ayen acostumat far aus Villadges & loes ont la Terra es situada: & lò semblable sera servat en siu hondrat, cum es homenadge de fer de Lança, Esparbê, Austô, Goans, & autres debeês à cambiement de Senhor degutz. Mes aus loes & Viladges ont no ad haberán acostumat, no usarán de talz Dretz, mes constrenherán lós Fivateês à lós paga losdijtz Fius & debeês, per las vias & rigórs de justia acostumadas.

XXVIII. Et si en recusan de pagá lò Fiu, lò Fivateê denega sia de la directitat deu Senhor qui domanda lò Fiu, & en es feyta clamór, lò Senhor deu Fiu prenerà la Ley, qui aura acostumat prene: sia sieys soôs Morlaás, major, ó mendre, aixi que aurá acostumat.

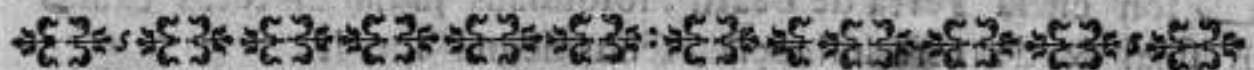
XXIX. Lós Senhors deu Fiu prenerán capsoôs, ó Preparanças de la causa qui será venduda, si aixi es ayen acostumat en prene en lò loc ont la pessa venduda será situada: & si

no hán acostumat en habê, & prene, no en haberán, ni prenerán.

XXX. Lòs Avesques no deben meté lò Ceês & interdict en las Glisias, per ço que lòs Abbatz Laics no lós pagan lós Arciutz: mes procedescan contre lós recusans sian Principaus, Arrendadoôs ó Collectoôs, per Monitions & Censuras Ecclesiastiquas.

XXXI. Tout Gentiu, & autre qui há Baile, Juratz, & Cott, pot habê Preson en laquoala poderá metté sons Sosmês, & en aquera lòs tenir per oeyt jorns lò plus haut: & si bien aurá Fers, Ceps, & Grúa de cinq paums de hautoô, & poirán tenir en aquetz losditz Sosmês, ab summaria inquisition precedentà: ô en crim flagrant lòs poirán captionâ, senhs inquisition precedentâ.

RUBRICA DEUS ESTATS.

ARTIGLE I.

SI lò Senhor en personá no tien lòs Estat, deu Députâ Loctenent de tal esse & dignitat que sia honor au Senhor, ab puxança de repará toutz Greuges: & ço qui per lodijt Loctenent sera apuntat, sia tengut & servât.

II. Los Personnades qui deben está aperatz aux Estat, serán mandatz ab Letras, en la forma acostumade: & lós serán portadas per Messadgê exprês, suús pena au Thesaurê de perde ço que há acostumat de prene per la distribution d'aqueras.

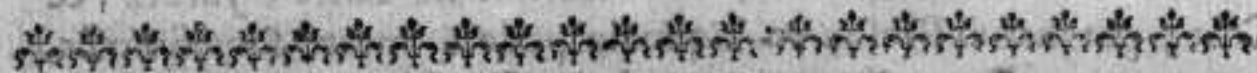
III. Toutz lós qui son mandatz, deben comparir, & se trobâ ausditz Estat, cessanta causa legitima, & serán lodjatz per forrê, lô miellhor qui será possible, haben esgoard à la qualitat deus Personnades mandatz, & disposition deus Lodgis: & lòs qui pretenderán lós está inferitz Greuges, serán tengutz aquetz remonstrâ, & balhá deffentz tres jorns despux feyta la ubertura: autrement losditz Greuges no serán recebutz.

IV. Et lò Senhor, ô son Loctenent qui tierá losditz Estat, será tengut de repará tals Greuges.

V. Losquaus Personadges mandatz ausditz Estatx , serán segurs de lórs Personas , & beés , tant en anán , retornán , que durán lò temps qui demora án en aquetz: Senhs çopendent poudet está citatz , arrestatz , ni excecutz.

VI. Augun suspect no deu entervenir en l'assemblee, quoad se tractará de la causa en laquoau será suspect.

RUBRICA DE CORT MAJOR.

ARTIGLE I.

LA Cort Major se deu tenir per lò Senhor , & Barons qui son en sa Terra de Bearn , losquaus judjarán totas causas en final & d'arrera instancia , senhs degun appel.

II. Et quoad au Senhor plaserá tenir Cort Major , y apperará lós qui hán acostumat de y está apperatz : & çopendent farà administrá justícia segond las Ordonnanças.

III. Lo Senhor per sas Letras deu advertir lós Barons , Gentius , Cavcés , Domengeés , Borxs , Vals , & Villas , deu join & loc ont volerá tenir ladijta Cort : affin cascun sia prest per dret far , & dret prene respectivement.

IV. Toutz lós qui son mandatz venir , & se trová à ladijta Cort Major , cum son Judgeans , Pleiteyans , Procuraires , Secretaris , Notaris , & toutz autres deserviens à ladijta Cort Major , deben estar saubs & segurs , tant anán , que retornán , & demourán en ladita Cort : Et no lós deu está feyta deguna injuria en beés , ni en Personas : Et au caás fossa feit au contrary , lò Senhor , & Cort incontinent & senhs degun dilay ac deben far repará , jassia partida no s'en rencure.

V. En tenent aquera , lò Senhor será assetiá au miey , & lós Barons aus costatz : segond que lò Senhor lós volerá hondratz.

VI. Et no coneix ladijta Cort en prumera Instancia de deguna causa , sino per prevention enter Domengeés tant solament.

VII. Et coneix aussi de fonds de Terra : & de cap d'homie deusquoaux judjará ladita Cort , sino que las Partidas concen-tissen en judjament d'autruy.

VIII. Et conexerà ladita Cort per appel de Sentença diffinitiva balhada per lo Seneschal , ó Gentius , si la demanda es de l'estat de Personnas , que es de cap d'homie , (si son Questaus , ó liberaus :) ó si es question de proprietat , de Terra , ó de Gentilessa , ó de somá montant à tres centz florins d'aur en suús : ó que l'om s'apperás de Sentença arbitraria balhada per lo Senhor , cum Arbitre de bon Baron.

IX. Mes de Sentença interlocutoria , ó autre que no diffinisca la materia principala , no se pot l'om apperá à ladijta Cort : abantz nonobstant l'appellation , la materia principala deu tirar à l'abánt.

X. Exceptions , ó dilations frustratorias , no son admetudas en la Cort Major : Mes acqueras nonobstant , deu está procedit à l'avant.

RUBRICA DEU CONSEILH.

ARTICLE I.

S Ept Conselheés demourarán residens au Conselh ab lo Chancellé , qui presidirá.

II. Et en absència de luy , un deus Avesques , ó Abbat : Et en defect d'aquetz , lo pluús ançian Conselheé presidirá , si no que autrement per lo Senhor y sia prouedit.

III. Mort un deus Conselheés , lós superviventz (prestat per de primé jurament) no mentarán au Senhor tres Personnages lós plus capables , & sufficiens qui lós semblara per exercir ladijta Charge Filhs deudit Pays , ó de sas autres Terras & Senhorias , & tal nomination trameteran vers lodijt Senhor , qui y prouedira à son plaser.

IV. Si lo Senhor y prouediba d'autre que deusdijs nomenatz , auperavant que aquet sia recebut , fera examinat per lo

Conselh, tant en theorica que practica, & inquerit de sa vita, & conversation: & si no es trobat sufficient, lodit Senhor sera advertit per y prouedir.

V. Losdijtz Conselheês no poden consultá en las causas dont pouïren está judges, per communitaz ó privatz, (sinon que fossan lors Parentz, ó grands amics & familiers) suûs pena d'está privatz de lors Officis, & de infamia: Et en l'òs caás qui poden conselhaâ deben far secretament, & no publicá & se declará suspectes, senhs attendre Requesta de recusation.

VI. Lo Conselh en darrera instancia judgerá de totas causas civilas diffinitivament, nonobstant l'appel de Cort Major.

VII. Mes en prumera instantia lò Conselh no deu autreiâ mandamentz portans conexença de causa en prejudici de las Corts ordenaris.

VIII. Au Conselh solet appertien la conexença deus Capsoôs degutz au Senhor de Bearn, & no au Seneschal, ni autre Judge.

IX. Lo Conselh en prumera instancia per prevention conex de materias sommarias, & privilegiadas: cum son Estatut de querela: & reconexenças de cedulas excedentas vint soôs Morlaás: causas de pupils, & autres miserables personas: de ostrangeês: materias de alimentz: de dotz, tornadotz, si la molher l'òs domanda.

X. Toutatz letras qui serán portadas de estrange pays, au prealable de está excecutedas, serán visadas per lò Senhor, ó son Conselh: aixi que de tota ancienetat es estat acostumat, per obviâ aus abus, fauçetatz, & inconvenientz qui s'en son infegutz, & pouïren advenir jornalament.

XI. Nulh Conselheê (sia en domandan, ó en deffenden) no pot está tirat contre son voler, en judici, per davant autre Judge que lò Conselh.

RUBRICA DEU SENESCHAL
ET DE SA CORT.

ARTIGLE I.

A L'OFFICI de Seneschal serà provedit per lò Senhor d'un Personage à lui fidel, & deu present Pays.

II. Lò Seneschal jurará de bien & lejaument exercir son Offici : Et goardá lòs Fors & Costumas deu Pays, & adauetz no contrevénir : Et judgerá senhs acceptation de persona. Et parelh jurament prestarán lòs judges de sa Cort.

III. Et semblable jurament son tengutz de prestá tant lò Seneschal, que Judges, à mudança de Senhor.

IV. Lò Seneschal deu aná per lò Pays, & aquí far dret, ab lòs Juratz deus locs deu Senhor : segond lò For & Ordeanças deudijt Senhor.

V. Et no pot mette Loctenent en sa plaça.

VI. Sa Cort, & Siedge principal se deu tenir à Pau, ó lá ont plaferá audijt Senhor : auquoau deu demourá un Judge resident, per administrá justícia.

VII. Lò Seneschal, & sa Cort es Judge competent per conexe & diffinir totas materias civiles, en prumiera instantia : & de las appellations interjectadas de las Sententias balhadas per lòs Juratz, tant deu Senhor que de Gentius, saub en beés de sang : aixi que dejuús será dijt.

VIII. Et quoad à làs Sententias criminalas, es tengut far & perficir lòs proces de toutz crims & delictes.

IX. Mes no pot aquetz diffinir, sia pena corporala, ó pecuniala, ni proceder à condemnation de question & tortura, senhs lò advis de tres, ó quate, tant de làs Gens deu Conselh, que Judges de ladijta Cort.

X. Et no deu prene conexença de làs causas preocupadas per davant lòs Juratz, dont son Judges competentz : cum ont

judgment es començat , aqui se deja determiná.

XI. Ni deu impedir losdits Juratz en lór Jurisdiction Civila , ó Criminala , segond lò artigle precedent : suús pena de cinquanta marcs d'argen.

XII. Lós Judges de ladijta Cort deben judjá lós proces, senhs exigir degun salari de làs partidas , per report : semblablement làs Gens deu Conselh tenens la Crampa Criminala.

XIII. Et no deben signá degun mandament en blanc, senhs datá : sino que per causa urgenta lór fosse autrement vist fasedor.

XIV. Ni deliurá deguna taxa aus Notaris , que no lós estoni ferm que la Sententia sia enregistrada , dont descenden losdijts despens.

XV. Lós Judges , Juratz , Notaris no poden conselhá degunas partidas en làs causas qui deben venir & se tractá per davant lór , suús pena de perde lors Officis : sino que y aya manifesta causa de suspition , per laquoau podossan está recufatz.

***

RUBRICA DEVS JVRA TZ.

ARTIGLE I.

LOS Juratz deu Senhor han Jurisdiction totala , Civila , & Criminala , tant que se esten lò Terratori de lór Juradie : & conexença de toutz excez , apperat lò Procuraire deu Senhor , qui à lór deu está obedient , en so que concernex lór Jurisdiction.

II. Mes no poden proceder à prolation de Sententia definitiva , Criminala , ó Interlocutoria de Question , ó Tortura : sino ab lò advis de là Gens deu Conselh , en la Crampa Criminala.

III. Lós Juratz de Cascuna Vila , & loc deu present Pays poirán mette policia , & far taxa resonable de toutz viüres , precedentia inquisition sommaria deu pretz de talsdijts

viüres, senhs haber esgard à la taxa qui se pouüre fâr per lès Juratz de Morlaás.

I V. Lès Juratz poden conexe, per maneira de provision, suús làs indegudas vexations qui fen lès peadgeês, reservada la conexença suús la materia principala au Conselh.

V. Ordenanças feitas per lès Juratz (sian deu Senhor, ô de Gentius) suús la polici deus locs, serán goardadas penalas, ô nõ penalas: Et losditz Juratz deben taxá lò pretz de làs vitualhas, & fâr tenir làs mesuras justas.

V I. Inventaris de beês de Pupils, Provisions de Tutors & toutz Actes de Tutela se deben fâr per davant los Juratz, precedent Mandament & auctoritat de la Cort deu Seneschal: & lò Notari deu loc serâ tengut de retenir lès Actes, & aquetz enregistrà, à perpetuala memoria.

V I I. Degun Jurat no podera retenir instrumentz, que no sapie legir & escribe, & signâ la nota: suús pena d'una Lei Major, & aquera deliurará & reportará, fentz un mez, aus Notaris deus locs: autrement tal instrument es de nulha efficacia & valór: & à la retention de talas notas apperará testimonis.

V I I I. Los Jurats no deben estâ mandatz per lès Bailes, à lès acompanhâ fâr excecutions ni captions de personas, fora lóis locs & Vilas: sino que per lò Senhor, son Loctenent, ô Seneschal, per affere de importança autrement fossa mandat.

I X. Lès Juratz deben tenir la Cort en certân loc & hora: Mes si es question de feit de sang, ô de blasphemadors, à toutes horas, qui serán requeritz, per lò Baile, ô partidas: & en caás de contumacia, lò effeit dequera serâ suspendut pèr tout lò jorn, durant loquoau poirà comparir, & purgâ sa contumacia, senhs despens, suús pena de nullitat deus Actes qui se farânt autrement.

X. Lès Juratz, qui per appel conexen de las Sententias balhadas per lès inferiors, deben judjá lès Proces, ab lès Actes de prumera instantia, senhs ne admette autres.

X I. Lès Juratz poirán constrenhe per totas vias & rigors, & arrestation de personas, las Goardas, & toutz autres Col-

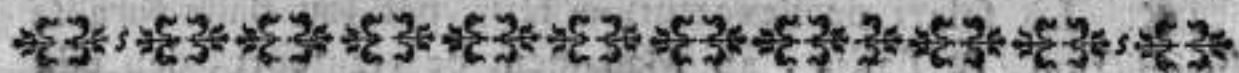

lectoôs , Crubadoôs , & debitoôs deus Dineês de las talhas , & autres dineês , comuns deus Borxs , Vals , Vilas , & locs , à lôs rende conte dequetz : & per lôs fâr prestâ ló reliqua de tals dineês , lôs poiràu captionâ , & fâr captionâ , & tenir en prison (senhs autre Mandament de Justiçia) tant entro averân satisfait , & prestat taldijt reliquá , & lò parelh & semblable farân aus Obreês , tiedoôs deus platz de las Gliflas deusdijts locs.

XII. Lò nombre deus Juratz , en làs Vilas , Borcx , Vals , & locs deu Senhor serâ redusit au nombre de sieis : més aus locs qui serân de pétita estenduda , no ni averâ que quocate : & la nomination , reception , & creation serâ feita per lôs Juratz qui y son , & la Communa se assemblará , & elegirá deputatz , qui averân charya de lór , de fâr ladita nomination de Juratz : Ensemble losquoaus auperavant de fâr ladita nomination & creation , Jurarân suús lôs quocate Sanctz Evangelis de Diu , que lór farân ladita nomination deus plus capables , sufficiens , & profieitables , cessanta desordenada affection : & tals elegitz & recebutz demorarân en tal offic , tant que plaferâ audit Senhor. Et advenent descès de augun deusdijts Juratz , & vacation deudijt offic , y serâ procedit en là forma suúsdita : empero l'Ordenança si davant feita , contienta que dus frais , Pay , & Filh , Soêr , & Gendre , Cosins germans , & dus qui averân duas Sors per Molhheês , no serân elegitz , ni admetutz à tals officis ensemble regir , serâ enterenguda. Et lò qui serâ Jurat , no poira exercir l'offici de Baile , ni Notari deu Borc , Vila , ô loc , dont serâ Jurat : per exercir & retenir lôs Actes Judiciaus de la Justiçia.

XIII. Item losdijts Juratz en lór nouêt adveniment & reception à lórs officis , averân sengles Capairons de fin drap roge , losquoaus de quocate en quocate ans serân renouvelatz , & lò tout à despens communs deu loc dont serân Juratz.

RUBRICA DEUS BAILES.

ARTICLE I.

L O S Bailes deben obedir aus Mandamentz deus Juratz en captions, & excecutions, & autras causas concernentas lór Jurisdiction, & lós y poden constrenhe per injunctiõs de penas, senhs prejudici de l'auctoritat deu Seneschal, & autres Cortz.

I I. Lós Bailes sont credutz de Clam, Man, & de Ban, qui disen averán excecutz per Mandament deu Senhor, ó à Requesta de partida ab lór jurament : mes no d'autre causa, cum es si augun era intrát fermaça per l'autre, ó en quinha qualitat.

I I I. Et quoand augun Baile, ó autre Excecuor farà alguna excecution Reala, sia de corps, ó de beês, ab Mandament de Justicia, será tengut de y apperá testimonis, losquoaus nomarán en lór relation.

I V. Degun Baile no pot excecuta Mandamentz de Justicia, ni autres provisions fora sa Jurisdiction, ó Bailia, suús pena de duas Leis Majors, per cascuna vegada : sino que y aya Mandament de transport, loquoau no será expedit per lo Notari, senhs justa causa & Commandament deu Judge.

V. Anquoau caás no pot exigir plus de salari per tala excecution, que será exigut per lo Baile de l'excecutat, si fasé ladijta execution.

V I. Ló Baile medix deu far las penheras, & no deu está pagat de la Lei, entro lo clamant es satisfait : mes aquera es deguda au Baile qui fé l'excecution, encoeras que finesca son anneaia primé que las partidas sian d'accort, ó per Sentença lo Procés terminat.

V I I. Ni per la Lei no pagada no pot retenir las Lettras, si y há opposition, prouedit lo impetrant balhi fermaça de la Lei.

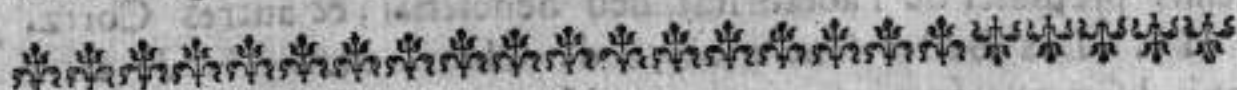
V I I I. Et es tengut aqui medix mandá à Cort un Vefin, si l'autre Vefin l'on requereix.

IX. Lò salari de l'excecution feita per lou Baile fora sa Jurisdiction, & Bailia, ab Madament de transport, deu està deu Baile deu loc ond tal excecution es feita, fino que lui fossa en colpa, & causa de tal transport.

X. Si lò Baile no tien Cort au clamant, lò jorn qui mandát ló averá comparir, si es à colpa deudijt Baile, deu pagá toutz despens au Citat, en son privát nom.

XI. Degun no deu està recebut en Baile, Beguer, ó Loc-tenent, que no sapia legir, & escribe.

RUBRICA DEVS

PROCURAIRES.

ARTICLE I.

LOS Procuraires per lò Senhor establitz, deben fár inquisitions segretamens, ab testimonis no suspectes, deus delictes, en losquoaus lò Senhor há interesse, ó que y aya instigant, & no autrement.

II. Lasquoaus deben fár tant suús la colpa que innocenças, en forma que la vertat sia sabuda.

III. Et se deben transportá suús lòs locs ond lòs testimonis serán, & no lòs fár venir en autre part, fino que causa rasonable lòs mouosse fár autrement.

IV. A la faction de làs inquisitions en materias Criminales si lò testimoni no sap escribe, deben apperá un Jurat deu loc no suspect, si sen y troba, que signe sa deposition, ó sino un Jurat de la plus prochana Vila, ó Viladge, qui jurará tenir secret, & no rebellá res de ladijta inquisition.

V. Et aqueras feytas, promptament las reportarán devers lòs Judges, ausquoaus la punition apertien, per las decretá, & proceder à là punition deus copables.

VI. Et no deben accusá degun, sinon deus crims deus-quoaus apparerá està charjeatz per informations; Ni fár que

un libel , quoand son plusors delinquentz : Ni impetrá que un citatori , si es per un medix feyt : per que lós toutz comparésan ensemble : & ferá tengut lò Procuraire de lós fár assigná à un medix iorn.

V I I. Et lò Procuraire ferá tengut , feyta la comparition, de mete per tout lò jorn làs charges devers lós Judges qui auerán la charge de lós audir.

V I I I. Lós Procuraïres particulaus deben está obedientz aus Juratz , en ço que toca lór Jurisdiction , & fár làs inquestas qui per losdijs Juratz lós ferá mandát.

I X. Per la faction de lasqualas , serán pagatz , cum dequeras , qui faren & reportaren per devers la Cort deu Seneschal.

X. Lò Procuraire qui auerá feytas làs inquestas , no pot está Notari en la causa de laquoau averá inquerit.

X I. Degun Procuraire no pot obligá son Maeste , à pena de traïson , si per aqueró fár , no há especial mandament.

X I I. Qui domanda au nom d'autury , en vertut de instrument qui multra , ó cedula , senhs fár Fe de Procuration , es admetut en bailhan fermança sufficienta deu Baïliadge deu deffendent , si en trouua : sino d'autre Baïliadge , que lò principal en lò instrument ó cedula mentionat , no en fara petition , ni demanda : & autrement nos es credit , sino que moustre instrument de Procuration.

RUBRICA DEUS ADVOCATZ.

ARTICLE I.

A Ugun no deu Está recebut à postulár , que no sia graduát , & examinát per lò Conselh , ó Judges , ond volerá postulá , & jurará que no sostierá ni defenderá causas injustas , ni domanderá dilais frustratoris , ni metterá faux feyt à l'auánt scientament : ni fará dolosament rendijtas impertinen-

tas & superfluas, ni productions : & lò bon dret de son constituent à son poder defensarà.

II. Loquoau jurament cascun an , lò prumer jorn Juridic après là Festa deus Reis , toutz lòs Advocatz renouvelarán.

III. Et no deben cromptà dretz , ni actions de partidas pleiteiantas , ni fàr pacte ab lór partida de là causa litigiosa, ni deus despens : suús pena de està privátz à james de lórs officis , & condemnatz à dets Leis Majors.

IV. Ni domandà dilais frustratoris , ni comparir senhs mandament : & si fen lò contrari , deben està condemnatz aus despens.

V. Et sen tengutz de fàr lórs Inventaris , rasonatz & causatz de làs productions & peças deus procès qui produsexen, & condusexen : & aquetz signà ab lò Notari qui làs receb, loquoau Notari si recusa lòs signà , incorrerà tres Leis Majors.

VI. Notari no pot està Advocat , ni sollicitador en là causa qui se ventilla en là Cort de laquoau luy es Notari , jasia y agos substituit : Ni ausi Advocat no podera està Notari , suús là pena de tres Leis Majors , cascuna vegada qui farán lò contrari.

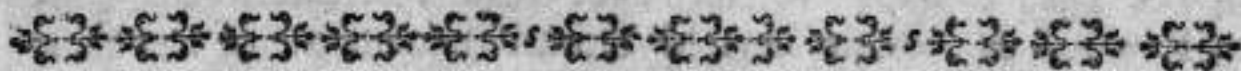
VII. Caperaà pot està Advocat per Femna beuda , Orphelin de Pay , ó autres personas miserables , per autre Caperaà , & per lòs de son linadge , per sons Sosmes , per sa Glisia, & per si medix.

VIII. Et lò Religiòs pot està Advocat , ab licentia de son Superiòr , suús feyt de raubaria feyta en là Glisia , ó per causa Ecclesiastica.

IX. Lò Judge es tengut balhá Advocat à qui no en há, satisfasen rasonablementz de salari.

X. Et si lò Advocat recusa prene ladijta advocation , pot està privat de sa postulation en ladijta Cort per dus ans.

RUBRICA DE NOTARIS,

ET SEGRETARIS.

ARTICLE I.

T Outz lós Segretaris, & Notaris deben jurá fervarán lós Establimentz, Fors, Costumas, & Ordenanças deu present Pays.

II. Qui es estat Notari en la causa, no pot está Advocat en aquera medixa causa.

III. Ni Conselhá ni Cedulà per làs partidas litigantas.

IV. Lós Notaris, si son Estatz pagatz de lór nota, no deben grossá instrumentz de gafalhes, de petitas companhies, ó de somas de vint foós Morlaàs in juús, sino que requeritz en fian per là una, ó l'autre deus contrahentz: mes serán tengutz aquetz enregistrá.

V. Et requeritz que fian per partidas, en fauór de lasquoaus auerán retengutz instrumentz, deben aquetz deliurá nonobstant toute contradiccion de partida, prouedit que tal instrument no sia estat grossat aparavant: Et à caás fosse estat grossat, es necessari Ordenança de Justícia, partida appurada.

VI. Lós Actes de Tutela, Inuentaris deus beês de Pupils, se deben retenir per lórs Coadjutórs deus locs ont lós beês sont situatz.

VII. Coadjutórs de Notaris no deben está recebutz, que no fian prumerament examinatz per lós Juratz deu cap duh dont serán Notaris, & trouatz sufficiens: de que prenerán Letras testificatorias deusdijtz Juratz, suús pena de una Lei Major.

VIII. Lós Notaris rendantz, tres meês après finits lórs rendamentz, deben rende lórs Registres (ab Inuentari consignát làs foelhas) en maás deus Juratz dont serán Notaris, suús pena de quate Leis Majors, applicadoras au fise: & losdijts

Juratz aquetz deben metre en loc segur, & fidelament guo-ardâ en cofres, deusquoaus lo Notari seguent auerâ una clau, & los Juratz l'autre: Et à so fâr serân constretz per los Juratz, ô autres Ministres de Justiçia, per arrestation & emprefonament de lors personas, tant entro au tout auerân satisfeit.

I X. Degun Notari, si no es creât per lo Senhor, ô autre habent carga de luy, no pot retenir instrumentz en lo present Pays,

X. Los Notaris Apostolics no retierân augun instrument en causas prophanas, sino que sian Notaris deus Vicaris Generaus, ô Officiaus: & au caâs en retenguan, talz instrumentz son nulles.

X I. Los Notaris no deben scribe deguna Ordenança, sino de Mandament, & en presentia deu Judge, suús pena de faus.

X II. Ni copiâ Cedula, ni Productions, senhs estâ requerit.

X III. Et deben diligentament & fidelament registrâ las Sententias.

X IV. Los Notaris de las Corts, finit lo termi de lor Notariat, affermarân miciansân jurament solemne suús le Te igitur & santa Croz, en presentia de l'un deus Judges, que integramens lor renden aus Notaris subsequenz, toutâs & cascunas pessas & libes qui hân deus procès qui son pendentz & indecis en ladijta Cort: cum son Litigâtz, Productions, Inquestas, senhs res y falhir, ni retenir que lor sapian, & senhs y haber commettut, ni concentit commetter degun frau, dol, ni scavê en y sia estat commettut, suús pena de faus, qui assumexen suús lor, à caâs lo contrari se trobâs.

X V. Los Notaris deu Conselh, outre lo Brebet, deben enregistrâ los Actes, cum son Comparitions, & toutz autres Actes deu procès, en là granda Rubrica, suús pena d'estâ priuatz de lors Officis.

X V I. Et extrege las Comparitions, & toutz Actes deu procès, aparavant no se fassa distribution dequet: suús pena de detz Leis Majors.

XVII. Mes no deben expedir Mandamentz qui importin prumera cognexensa de causa, en prejudici de làs Cortz ordinariis.

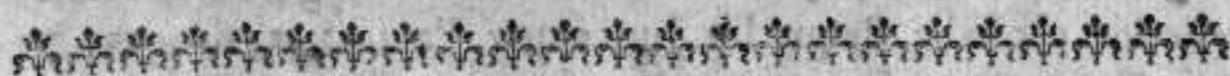
XVIII. Lós Notaris qui retierán instrumentz de possession sedenta, farán registre deus Capsoós appertenentz au Senhor: Et aquet bailharán signât au Capsoté, per cruba losdijrz Capsoós: senhs fâr autre Extreit.

XIX. Lós Notaris metterán en làs copias qui farán de toutas escripturas, vint & seis linhas en cascuna plana, & en cascuna linha sine motz, outre làs dictions monosyllabaâs.

XX. Lós Procés qui son estatz una vegada grossatz, portatz per appel, si son remboyâtz per là medixa causa, no se deben rengrossâ, ni pagâ salari, sino deus Actes qui se fen après lô renvoy.

XXI. Lós Notaris no se deben transportâ fâr inquestas, que tres jorns auparavant no ayen advertit lô Aduocat, ô làs partidas: Et si à fen, no deben haber res de lórs viadges, & valharán lô doble de l'assination, si requeritz en son.

XXII. Notaris no deben exigir salaris d'instrumentz, que no sien grossatz, taxatz, & presentatz à partida.

RUBRICA DEUS SENDICS.

ARTICLE I.

SI aucun preten que contre làs libertatz deu Pays, Fors, & Costumas dequet, lô es stat feyt aucun greuge, per quinha causa que sia, se retirará aux Sendics, losquoaus serán tengutz lô conselhâ & dirigit.

I. Sendicat de Universitat es nulle, si en passan aquet, no y son presentz lós Juratz, ô partida de lór, (sino que talz Juratz agossan interés en là causa) Et que lós Habitantz dequera y sian apperatz en là forma acostumade: Et aquet concludit per lô consentiment de là plus granda & sana partida:

Et serán inferitz en tal Sendicat lós noms & cognoms de quetz qui l'autreyauan.

III. Si lós Sendics de Bearn conexen res stat feyt contre lós Fors, establimentz, & libertatz deu Pays, se deben op-pausá en là causa, incistir, dedusir, & allegá tout so que será vefonh per l'interteniment de queras, & fár appare deu greuge & contravention de lasdijtas libertatz, jassia que per lás partidas no en sian statz requeritz, senhs attendre autre Mandament.

RUBRICA DEUS CASTELAAS.

ARTICLE. I.

LOS Capitaines deus Castetz de Bearn deben está Filhs natus deudijt Pays.

I I. Et deben tenir lós presonés là ont lós fera mandat, & no plus larges, ni plus estrets, siús pena de transgression de lór jurament.

III. Ló Castelaá deu administrá per fas maás, de son Loctenent, ó Comis, lós alimentz aus detengutz, accusatz de crim capital: deque ló Judge per l'autoritat deuquau y ferá estat mettut, será tengut ló aduertir: & lór medix, ni autre no lós y pot administrá: mes si son detengutz per petitz delictes, ó arrestatz per deute civil, poden prende lór aliment dont bon lór semblará: mes lós será destribuit per là man deu Castelaá, ó son Loctenent.

IV. Lós Castelaás no prenerán de homi pageés arrestat au Castet, que quate dincés Morlaás tant solament, per là falhida: Et d'homu Gentiu sieis foôs Morlaás: per quinha causa que sian arrestatz: Et si eran cent arrestatz, & plus de una vesiau, per donations ó talhas, no pagucran au Castelaá que dotze dincés Morlaás tant solament per toutz.

RUBRICA DEUS

RECEBEDORS.

ARTIGLE I.

LOS Recebedors no deben compèllir lós Habitantz deu Pays, fora lós locs de lórs domicilis, per lós Dineês de la Donation: sino son Guoardas, ó Tregedoôs.

I I. Ni farán excecutions suús lós bestians, & instrumentz dedicatz à l'agricultura, sino en defalhiment d'autres beês.

III. Ni se farán làs excecutions per autres Baïles, que deus locs deus excecutz.

I V. Auffi no excecutarán lós Juratz de làs Vilas & locs, que prumê no sian excecutz làs Guoardas, & Tregedoôs, & autres habentz administration deus Dineês communs de làs Vilas & locs.

V. Et per la prumera venguda, qui es per mandá sian cotifatz & lhebats lós Dineês de la Donation, ni per là se-gonda qui es per crubá aquera, si satisfeijtz son, no deben exigir res: mes en caàs de recuús, & dilay de pagá aquera, deben haber de la Vila, ó loc, dotze Dineês Morlaàs, per cascuna de làs autres vegadas qui lós y falhira retorná: Mes si en un medix jorn, lodijt Recebedor anaba en plusors locs, no pot exigir per jorn á plus avant de tres foôs Morlaàs: Et en aquet caàs, lo Baïle per cascuna excecution aurá dotze Dineês Morlaàs: & per lós incantz, si son de làs causas se-dentas, & distribution, seis foôs Morlaàs.

VI. Per Quitança de tout lo pac, lo Recebedor deu haber dotze Dineês Morlaàs: Mes si no es de toute là soma, no deu haber res de tal Quitança.

VII. Et si era per empromptz, losdijts Recebedors no deben prene res per làs Vilhetas.

VIII. Làs causas incantadas per lós Dineês de là Dona-
tion deben demorâ au loc ont talz incantz fian feictz , nau
jorns per lós recrubâ : & lô semblable serâ feruat , si per au-
tres micians son incantadas.

RUBRICA DEUS BOTILHEES.

ARTICLE I.

LOS Botilheês deu Senhor , no deben prene deus Vins , à
plus auant que es contengut en lór commission : & en
lós prenen , deben hàber esgard à la qualitat de làs Gens , &
soladjâ lós Praubes , tant que lós serâ possible.

I I. Et no deben prene Vins , que per lô Senhor & fâ
Maison , & no per autres , suús pena de estâ punitz corpo-
ralament.

I I I. Losdijtz Botilheês farân lô marcat deusdijtz Vins,
ab lô aduis deus Juratz de làs Vilas , ô locs ond lós pre-
neran.

I V. Et mercâtz que auerân losdijtz Vins , deben aquetz
fâr carrejâ fens sinq sepmanas : autrement là merca nonobf-
tant , lós Señors de talz Vins en poitrân dispausâ à lór
voluntat.

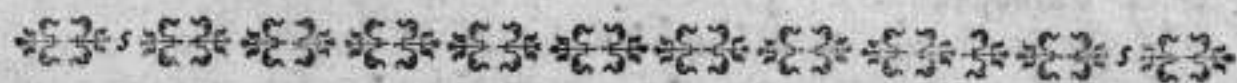
V. Et serân tengutz rende lós fustz deus Vins qui auerân
preês , en pagân lô Maeste à qui lós Vins son estatz preês,
sies arditz tant solament per cascu fust.

RUBRICA DEUS PROVEDIDOOS.

ARTICLE I.

Provedidoos deu Senhor no deben prene deguns carna-
ladges , ni autres causas , juús colôr de lór offici : sino sola-
ment per là provision de fâ maison , en pagân à pretz rasonable.

I I. Et à caàs se trobe fassán ló contrari , que sian punitz cum à lairoós.

RUBRICA DEUS MEDECINS, ET IPOTICAÏRES.

ARTIGLE I.

L O S Medecins no deben haber part en làs Drogúas deus Ipoticaïres , suús pena de perde talas Drogúas , & estar forabanditz deu Pays.

I I. Los Ipoticaïres plustost no poderán tenir botigua , ni administrá auguna Drogua , deben prestá jurament per dauánt lós Juratz de là Vila ond se retirarán , de tenir bonas Drogúas , & de nó empleguá defosficades ni corrupudas : Et deben bien servir & secorre lós malaus , qui auerán en charya : loquoau jurament será renouelat cascun An,

I I I. Las Drogúas deben está taxadas per ló Medecin qui auerá ordenat làs receptas , apperát un autre Medecin , ó Ipoticaïre , si sen troba suús ló loc.

I V. Cascun An lasdijtas Drogúas serán visitadas tres vegadas , per lós Juratz de là Vila ; & làs qui no se trobarán bonas , ab ló aduis deu Medecin , getadas en là riuera , ó cremadas.

V. Lós Medecins quoad partirán de là Vila , ó loc ond farán lór habitation , auerán per cascun jorn nau soós Morlaás , & lós despens : Et en là Vila per visitá , un soó oeit Dineés Morlaás : & per veder là urina , quoad Dineés Morlaás : emperó si ordena , ló será valhat un soó oeit Dineés Morlaás.

V I. Lós Ipoticaïres jurerán de fidelament dispensá , & complir toutes compositions , & Ordenanças , qui lós serán ordenadas , & valhadas : & quoad no auerán làs Drogúas en lasdijtas receptas mencionadas & ordenadas , en auertirán lós

Medecins qui làs auerán ordenadas, si son en là Vila : ò autrement à daquetz qui lòr auerán portadas, affin se prouedescan en autre part.

VII. Et si ben es deffendut à toutz & sengles Ipoticaïres deu present Pays de Bearn, de nò complir recepta quinha que sia, ni administrà Medecina, senhs precedir là Ordenança de Medecins conegutz & approbatz, à pena deu fuet : sino en caàs de necessitat, & absentia deu Medecin.

VIII. Et es feijta inhibition & deffença ausdijtz Ipoticaïres de deliurà Sublimat, Arcenic, Haliarga, & autres Droguas venenosas & perniciosas, senhs lò sabut de Medecin approbat & conegut, & tant de lasdijtas Droguas, que deu personadge qui làs auerá ordenadas, farán Registre : & paretamentz deu jòrn qui auerán deliurat aqueras, & nom deus personadges à qui serán deliuradas. Et no serán valhadas sino à personadges conegutz deusditz Ipoticaïres, & bien responsables : suus ladijta pena deu fuet.

IX. Et es deffendut à toutz Barbeès deu present Pays de no ordená ni valhá Medecina, & aus Ipoticaïres de no lòs en deliurá, ni dispensá, sino es per applications exterioras, & segont là Cirurgia, senhs se empaschá de l'estat de Medecina.

X. Et per conseguir solution & pagament de lòrs salaris taxatz per rason de làs receptas, es mandat aus Judges deu Seneschal, & Gens deu Conselh (ausquoaux poïrán se retirá per prebention) lòs audir sommariement, & de plaá : & compellir lòs debitoòs à lòs pagá.

XI. Et no poïrán losdijtz Ipoticaïres far composition ò confectïons de Medecinas solutivas per lòrs botiguas, que no sia en presentia deudijte Medecin, qui será tengut de y assistir, si será en là Vila : ò un autre Ipoticaïre, en caàs en y aye dus en là Vila : & aqueró suus pene de una Lei Major, en caàs fassa lò contrari.

XII. Et serán tengutz losdijtz Medecins jurá, que bien & fidelament ordenarán làs receptas qui auerán ordenadas : Et de bien judjá làs Droguas, en fassen làs visitas, senhs haber esgoard plus au profieit de talz Ipoticaïres, que deus Parti-

culaa's à qui talas Droguas ferán administradas : Et tal jurament farán en las maás deus Juratz de talz Vilas & locs.

XIII. Et losdijtz Ipoticaïres no poïrán complir degunas receptas , que no fian signadas , ô escriptes deu Medecin qui las auerá ordenadas : suús pena de una Lei Major au fisco deudijte Senhor applicadora , per cascuna vegada qui farán lo contrari.

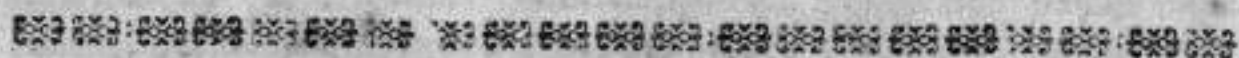

RUBRICA DEUS ARBITRES.

ARTIGLE I.

LOS Arbitres deben pronunçia lór Laud & Arbitrage en lò loc ond es estat autrejât , ô bien en autre part, en presentia de Partidas , sino que autrement fossa estat conuengut & acordât.

I I. Et lò Senhor Major deu fâr excecuta & complir lórs Sententias , ab sas Lettras : ô deu Seneschal.

RUBRICA DE JUDJAMENT, & ond cascun deu estâ apperât per Justiçia.

ARTIGLE I.

DEGUN no deu estâ admittut à excercir officí de Judicatura , que no aya prestâ jurament de bien & fidelament administrâ Justiçia.

I I. Cascun haben Jurisdiction es tengut de fâr tenir Cort una vegada là sepmana , à certan jorn , en temps no feriat , si clamant y há.

III. Lòs Gentius qui hán Baïle , Juratz , & Cort , poden conexe de toutes penheras , & de toutes causas personalas : & de heretat , & outras causas Realas , saub & reseruât de materias possessorias : de lasquoalas lò Senhor Major , & sons

Officers poden cognexer. Et quòant à làs autras causas personalas, & Realas, lòs Officers deudijt Senhor en poden cognexer per preuention : Et serà en obtion deus Pleiteians. Et cognexeràn losdijtz Gentius de Leis Majors & petitas, en so que toqua & conçernex lò feijt de plaguas leiaus, Aleps, ó Paroentz, qui seràn estatiz feijtz & cometutz en là Terra deus Gentius.

I V. Et quòant à làs autras Leis Majors & petitas, qui son adjudicadas, & declaradas apertenir per lòs presentz Fors & Estatutz ausdijtz Gentius, aqueras poirà crubà, senhs autre cognexença de causa, & tout ainxi qu'es declarát ausdijtz Fors.

V. Et per so que lór pretendent lór está degudas plusors autres Leis petitas & grossas, qui no son declaradas, ni compresas en lodijt For : poirà demandá talzdijtas Leis, quòant lò caàs se offerirá & presentarà, per dauant lòs Officers deudijt Senhor : qui seràn tengutz lòs en fàr bona & breua Justicia.

V I. Et poden punir lórs fòsmés delinquentz en lórs Terradòrs, & lòs tenir en preson de jorns & de noeitz, segond l'exigence deu caàs : sino que fossan talz delictes que meritasan pena de sang, exil perpetual, ó temporal : ausquoaus caàs lòs poden tenir solament vingt & quòate horas : & passadas aqueras, son tengutz lòs rende en maàs den Senhor Major, & de sons Officers, requeritz que en fian. Et que lò tout se fasa precedentia information, reseruát en lòs caàs de crim flagrant : en loquoau caàs de crim flagrant, lòs poirà metter en preson, senhs information precedentia.

V I I. Item aussí poden conexe de fondz de Terra : De cap de homi, so es si es Ceisau, ó queisau, si toutas Partidas son fòsmés de ladijta Cort, & y consenten : Mes si l'una no y es consenta, lòs deu está autrejada remission per dauant lò Seneschal.

V I I I. Lò Judge Ecclesiastic es competent per conexe deus legatz feitz à obras pias, & de femiteri violat, reseruada la punition corporala deus Laics à lórs Judges competentz.

I X. Lò Clerc , per rason de là Terra qui tiey , es tengut respone dequera per dauant lò Senhor , ô Gentiu , de qui tal Terra reconex.

X. Et si es debitoó deu Laïc , & há beês temporaus per rasoó de tal deute hipotecatz , responderá per dauant lò Judge de talz biens hipotecatz.

X I. Lò Judge deu deffunct es Judge competent de sons hereteês conuocatz per dauant luy , per rason de là hereditát: senhs que no poden decliná fá Jurisdiction.

X I I. La companhia deu delinquent deu respone ont lò principal.

X I I I. Lòs Habitantz deu present Pays no poden fá conuenir lòs autres Habitantz dequet fora lodijt Pays , per contractes feitz fentz lodijt Pays , quinha submission , ô renunçiation que y aya , si ainxi es lò contracte se passe en Bearn.

X I V. Materias beneficalas en prumê cap , & causas de praubas Vedôas , pupils , & outras miserablas personas , deben está tractadas sommariment , & de plaá : refecatz toutz dilais frustratoris , solament habent esgoard à la vertat deu feit.

X V. Qui judya lò prumê cap deu possessori , deu dise dret suús lòs despens , & suús lòs frutz.

X V I. Domanda per escriut no se valha en causa no excedenta vint soós Morlaás.

X V I I. L'actor no pot reuocá sa demanda , sino que auera quite , & pague lòs despens.

X V I I I. Ni aquera variá , despux es estada contestada , sino que reffundien lòs despens : més pot mielhurá son dret entro Sentencia.

X I X. La causa principal deu tirá à l'auant , nonobstant la allegation d'atemptatz : més plustost deu está dijt dret deus atemptatz , que suús là materia principal.

X X. La ont augun à fermat au Ban , aqui deu respone senhs demandá remission.

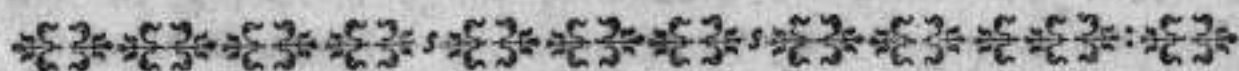
X X I. Qui es estát Judge en prumera instancia , no pot está Judge en là segonda.

XXII. Per Letras missivas deu Senhor, no deu está retardada Justícia.

XXIII. Los Laïcs no poden está conuengutz per dauant Judge Ecclesiastic, sino en caás purament espiritual.

XXIV. Et en aquetz caás lós Laïs deben está citatz à lórs domicilis, & no à lás Glifias.

RUBRICA DE CAPTIONS, Mandamentz, Citations, & Contumaçias.

ARTICLE I.

DEGUN no deu está preês au corps, senhs information, & Decret precedent: sino que fossa en crim flagrant, ó suspect de fugir fora deu Pays.

II. Per cause civila degun no deu está arrestat: sino que exprefament y sia obligat, & feita au prealable discution de sons beês.

III. Los Captionatz en Crim deben está menatz au plus prochan Caster, d'ond la Justícia lós sia administrada: Et si son preês per deute, au plus prochan deu loc, ont ferán captionatz.

IV. Si ab Letras missivas deu Seneschal, ó Judges de sá Cort, augun malfactor veniba vers lór, no ló deben arrestá, més l'on deben lexá retorná franc.

V. Mandament de presa de corps, per causa civila, no se deu autrejá, sino ab clausula, (si besonh es) & en defalhimment de beês: sino que l'excecutat y agossa renuntiát, & feita au prealable discution de beês, cum desflús.

VI. Mandamentz excecutoriaus no se deben autrejá, senhs clausula d'opposition: sino que fossa per causa confessada, judjada, ó taxada.

VII. Mandamentz per prene estrangeês, ferán expeditz & entertengutz en là forma acostumada.

VIII. Mandament dirigit à l'excecutó fora sa Jurisdiction, ab clausula de transport, no se deu autrejá, sino que là exce-

cution se agossa à fàr contre lò Baïlle ó per autre causa fort virgenta , laquoau deu estâ inferida en lò corps deu Mandament.

I X. Letras de Madament signadas & fageradas , durán , & poden estâ excecutadas pendent là vita deu Seneschal : més los Judges no deben signâ degun blanc fagerát , per no fàr degun frau aus Notaris rendantz de l'aneja seguenta.

X. Contre lò qui há Domeniadura (jassia per rason de son habitation sia homi d'autruy) si es absent fora lò Pays , & no se troua : los Expleitz deus Adjornamentz se deben fàr à la Domenjadura , & no ont fasé son habitation & si há duas Domenjaduras , se deben fàr en aquera ont habitaba.

X I. Lòs Citatoris contre lòs homicidis , si son en Bearn , deben estâ per nau jorns : Et si son fora Bearn , fentz portz , & Garona , per vint : Et si es de là , per quoarante jorns : Et si lasbetz no comparen , serán reputatz per homicidis , sino que mustrassan justa excusation de lór absençia : toutes vegadas si comparex , será audit en sas deffenças , & innocenças.

X I I. Citations personalas no deben estâ concedidas , senhs precedir informations , ó conexença de causa.

X I I I. Tout homi mandát à Cort per lò Baïlle deu loc , deu comparir lò medix jorn , si adaquet es assignat.

X I V. Et si es present en là Cort , jassia no sia estât citát , deu responde incontinent.

X V. Lò Citat à cert jorn , si aquet es feriát , deu comparir au plús prochan jorn juridic apres seguent.

X V I. En causas judjadas no se balhan Citatoris portans Ab si , si là somma no excedex vint soõs Morlaàs : Et si excedex , se balharán per una vegada tant solament.

X V I I. Ni de Sentençia balhada per lò Conselh , sino que per Ordenança dequet : & per una vegada tant solament.

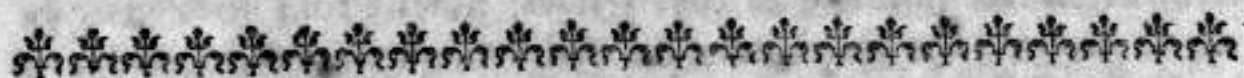
X V I I I. Senhs Letras de Justiçia , ó Mandament deu Senhor degun no deu estâ preès : Et si augun deu Pays prené autre homi deu Pays senhs Mandament de Justiçia , en caàs per dret no permetut , ó senhs Messageê deu Senhor , ó Begueê : Pagará au preès cent sincquoanta soõs Morlaàs , & au Senhor sixanta & sieis soõs Morlaàs.

XIX. Et autant dauantage, si lò tien un jorn & vna noeit.

XX. Et si éra estrangeê lò qui lò prengòs en forma fust dijta, pagarà au Senhor nau cent foòs Morlaàs, & vna medalha d'aur.

XXI. Officiê qui prenerá homi fenhs decret, ô recura, si no es en crim flagrant, pagarà au Senhor fixanta & fieis foòs Morlaàs.

RUBRICA DE SOSMALHEUTA.

ARTIGLE I.

Tout Carnau se deu balhá à Sofmalheuta, si es domandada à intrada de Cort, ô pendent procès, si estâ: ô fino, lò Carnaladô deu depositá lò doble valent. Et lò semblable ferá goardát en toutes penheras.

I I. Si no vol rende lò carnau, ô penhera, lò Senhor là pot fàr prene là ont sia, & là deliurá adauquet à qui tal bestia, ô penhera ferá estada presa: sino que fossa feita en vertut de instrument public, ô Mandament de Justiçia obtengut per causa judjada, & taxada.

I I I. Penhera feita per Arciut, no deu estâ balhade à Sofmalheuta, entro l'Arciut ferá pagát, ô depositát: ni là penhera feita per causa judjada, sino que en depositán.

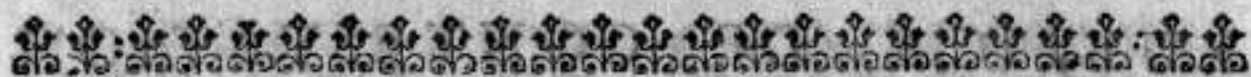
I V. Ni aüssi lòs gages preês per lòs Tregedoòs de làs donations, sino que l'excecutát depositassa en maàs deus Tregedoòs là somma per laquoau son preês.

V. Qui es metut en possession per lò Senhor, no deu rende là causa à Sofmalheuta.

V I. Lò qui es estât Sofmalhebát, no deu estâ recrudut fenhs conexença de causa.

V I I. Quoand ferán plusors comparens en persona, ô captionatz per una medixa causa & deliête, & en après élargitz de preson, ô de l'Arrest en un medix temps, lò Notari no poderá exigir per lò salari de là Sofmalheuta, que là soma
de

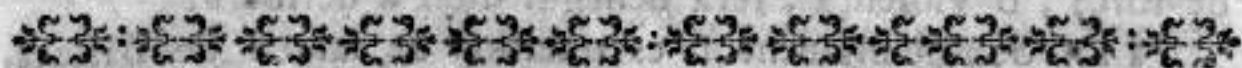
de quate soûs Jaqueês : suppaufât fossan sinequoanta , plus,
ô menhs , losdijtz captionatz , & comparens.

RUBRICA DE SEQUESTRES.

ARTIGLE I.

S Equestres no se deben autreyâ , sino quoand es vrai - sem-
blable l'una , ô l'autra de las Partidas vengossan à armas,
ô via de feyt.

RUBRICA DE BAN.

ARTIGLE I.

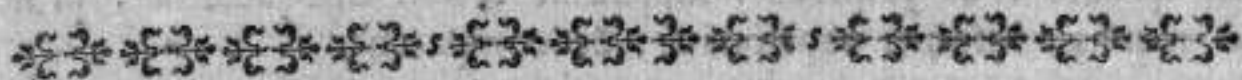
L O Ban metut en beês mobles , si Partida no y à fermât,
à servit per nau jorns : Et en l'ôs cedentz , per quoaranta
jorns : & aquetz passatz , l'ô Senhor en deu fâr pagament à
Partida demandanta.

II. Mes nonobstant l'ô Ban , l'ô debitô haberà l'ôs fruítz,
en balhân fermança qui se obligue de pagâ au crededô tant
que là valò deus fruítz montará , si ainxi es conegut per fin
de causa.

III. Qui romp l'ô Ban , encour sicis soûs Morlaás , appli-
cador, au Senhor deu loc , quoand serâ metut per son autho-
ritat. Et quoand serâ metut per mandament deu Senhor Major,
ô sons Officieês , serâ deu Senhor Major : & tornarâ las causas
bandidas qui haberà présas. Et l'ô qui há romput l'ô Ban , senhs
fermâ adaqet , no serâ admetut à probâ contre l'ô Baile:
cum l'ô Baile sia credit deu Ban.

IV. Et per là ferma deu Ban metut per l'ô Baile , l'ô Sen-
hor deu loc há un soô Morlaâ , si la ferma es feita en maâs
deu Baile : sia causa excedenta , ô non.

RUBRICA DE CONTESTATION de Pleit , & Dilais.

ARTICLE I.

Dilais à deliberá son denegatz aus Depositaris , & Co-
mandataris , si instrument y há.

II. Et aus accusatz de murte , trahition , ó cometedoós
de força , ó violença , será denegát dilai à deliberá.

III. Semblablement si es question de salaris de Baïletz,
Serventas , Neurissas , & Brasseés : Et auffi au debitoó prin-
cipal , convengut per la fermança qui se es redemut : Parelha-
ment au Baile deffendent , en fait de son Offici : Et aus debi-
toós qui serán obligatz en carta publica , ó prometut ab ju-
rament : car incontinent deben respone à là domanda , Nec ó
confes : & talas materias se tractarán sommariment.

IV. Mes si no son obligatz ab carta , lò deffendent auerá
dilai per deliberá , & respone à l'arbitre de là Cort.

V. Qui es convengut suús fius que lò Senhor ló demanda,
no há dilai à deliberá : mes incontinent deu contestá lò pleit.

VI. Si es question de fonds de Terra , ó de cap d'homí,
ó de possession pacifica d'an , & jorn : encoeras fossa per titre
de Penhs , ó de deute no jurát , ó non contengut en charta,
lò Convengut auerá dilai à deliberá , ó per habê garent.

VII. Après contestation de causa no se balhaiá dilai per
deliberá à là demanda : Mes si après balhát dilai à deliberá,
ó pendent aquet , partida respon , là causa es per contestada.

VIII. Dilai per habê garent , es per no iorns , si es en
Bearn : Et vint jorns , si es deçà Portz , & Garona : Et per
quoarante , si es delà.

IX. Losquoaus expleitatz , n'on deben habê pluús , fino
qu'autrement per justa causa à la Cort fossa vist.

RUBRICA DE COMMISSARIS, ET ADJUNCTZ.

ARTIGLE I.

LO Commissari à far inquesta no se deu balhá à là voluntat de Partida : Et lò qui serà deputat , deu escribe en son procès verbal lò jorn qui prenerá là Cedula deus Artigles, suús losquoaus fará l'inquesta: & deu jorn qui serà estat requerit, & qui se serà presentat.

I I. Lò Commissari deu assignà là partida , ó sons Procuraires , & lòs balhá dilaï de tres jorns, ó pluús , per comparir.

III. Despux là concession d'Adjunct , lò Commissari deu supercedir à la faction de l'inquesta per oeit jorns : passatz losquoaus poderá proceder , nonobstant que partida obtengossa nouet appunctamen d'adjunction.

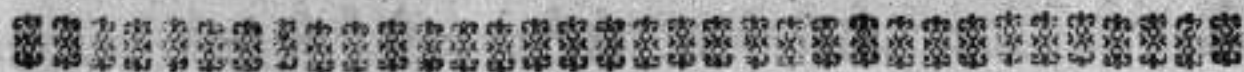
I V. L'Adjunct no pot proceder au fait de son Adjunction, senhs lò Commissari.

V. Si lò Commissari & Adjunct son en different , lò Notari deu portá lò procès au cometent , senhs augun salari , entró serà dije dret suús lór different : En loquoau caàs lò qui auerá tort deusditz Commissari & Adjunct , serà condamnat aus despens en son nom privat.

V I. Lo Commissari qui auerá fait inquesta en augun procès , sia Conselhé , Judge , ó autre , no reporterá lodijt procès.

V II. Lòs Commissari , & Adjunct qui fen l'inquesta per lò despulhat , deben far l'inquesta de contrari possession , si au temps qui fen l'inquesta per lò supplicánt làs causas de contrari possession son balhadas , & en son requeritz per partidas , senhs lhebá autre commission.

RUBRICA DE PROBATIONS d'instrumentz.

ARTICLE I.

LO Brasse qui demanda salari per jornaus explicitatz, deu probâ fá demanda; Et es credit ab un Testimoni, & son jurament.

I I. A là faction deu Testament, per estâ valable, deben intervenir tres Testimonis, ó tre lô Retentô: sino es Testament solemne, auquoau caás y deu habê sept Testimonis.

III. Lo qui se ditz Filh natural & legitim d'augun, qui es mort, & cum à tal vol succedir en sons beés, si es d'autre Avescat que ont es là sucesion, deu probâ sa qualitat ab Letras sufficientas de son Avesque, Official, ó autre Judge competent, ó ab testimonis qui sapien depausâ deu Maridage.

I V. Demanda de Terra se deu probâ ab dus Testimonis, ó instrument.

V. Damage dât per raubariâ à làs Glisias, ó Espitaus, se probâ per lô segrament deus Claveés, & Administradoôs d'aquetz, & ab un Testimoni, à làs fins civiles.

VI. Lò qui ditz là Maison lò es estada assautada, ac deu probâ ab Testimonis: Et quòant au damage, si Testimoni no há, serâ credit ab son jurament, precedentâ là taxation deu Judge.

VII. Qui à fait Carnau, deu verificâ lò loc ont es estât fait, ab lò Testimoni pluús digne de Fé, qui à fâc tal Carnau seré estât: ó ab aquet qui au Carnaladoô plaferâ, si es estât à fâc taldijt Carnau, ó per confession deu Carnalât.

VIII. Lò Senhor deu Bestiaâ penherât probe ab un Testimoni, & son jurament, que per aquera presa se pergò lodijt Bestiaâ.

I X. Lò plagât deu probâ qui lò à fait là plagua, ó Pa-

roent , ab un Testimoni seguídó : Si en l' instant qui fô feita là plagua , y habé agut crit , & biaffora : Mes aquet à qui es feita là dation , pot probâ lò contrari per Testimonis.

X. Probada là Patz , son probatz lòs excés , fuús lof-quoaus là patz es feita , quant à là Lei deu Senhor tant fo- lamente.

X I. Qui confessâ lò deute , & allegua solutions , pro- bâ làs deu.

X II. Enquestas feitas en causas civílas se deben publicá: Mes no làs qui son feitas en causas criminalas , ni en causas summarias privilegiadas.

X III. Qui ditz hà fait lò homicidi casualament , probâ ac deu.

X IV. Lò Senhor deu fâf servá làs submissions , renun- ciations , & rigórs no contraris au For , Ordenanças , & Esta- blimentz , contengudas en làs Chartas , aixi que y son conten- gudas , & juradas : senhs res y ommette , jassia lo Reu sia absent.

X V. Contre instrument no y há loc de demandâ colla- tion ab lò Registra , ô Ceda : sino que l' instrument fossâ rasât , cancellât , ô interlineât en loc suspect : ô que se trobassen duas Chartas diversas deu medix fait , ô que Partida se volossa constituir domandant , en materia de fauffetat.

X VI. Mes lò Produfent de là Charta es tengut adverâ lò contengut dequera está veritable : & que no es fraudulenta , ni pagada en tout , ni en partida : de certa sçiença si es son fait , autrement de credulitat.

X VII. Contre Charta perguda , & rertreita , es admetuda probation ab dus Testimonis , qui agen vist que crubada , & pagada là habé.

X VIII. Qui produfex instrument retengut fora là Terra de Bearn , deu probâ que qui lò retengò éra Notari quoad se autreia , si Partida ly opposa : ô portâ attestation deu Judge , ô Jurat deu loc , ont tal instrument es estát retengut , que per Notari comunament éra tengut & reputat.

RUBRICA DE TESTIMONIS.

ARTIGLE I.

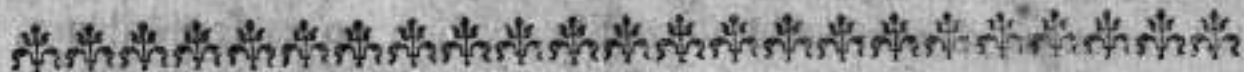
T Estimoniadge de Jurat fentz lòs termis & Decxs de sa Juradie , en feyt de plaguas & orgullh , es pleyt vencut quoant à la Lei deu Senhor : si Partida adverfa no probá lò contrari. Mes Jurat no es credit en Testimoni , fora lòs limitz & Decxs de sa Juradie en lodijt caàs.

I I. Deposition de Testimoni no probá , si no es audit de Mandament , & en forma de Justícia.

III. Toutz personadges son admetatz en testimoni , si son de bona fama : Mes lòs Domestics , Advocatz , ó Procuraïres en là medixa causa , mendres de quatorze ans , enemics , perjuris , murteês voluntaris , usureês declarátz , faus- testimoni ó excomuniatz , no serán admetuts à portá testimoniage.

I V. Testimoni seguidor será admetut à l'arbitre deu Judge , ó Jurat.

V. Lòs seguidòs deben estâ de là Parropia deu qui jura , si en pot habê : sino de qui , à là terça Parropia.

RUBRICA DE JURAMENTZ.

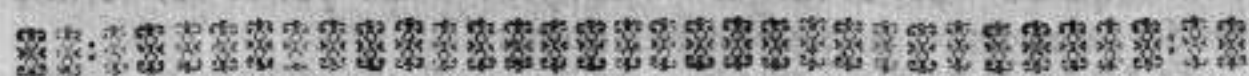
ARTIGLE I.

A Prés lò Jurament prestât , no son admetudas degunnas exceptions competentas à Partida adverfa , lasquoaus dauânt lò jurament podé propausá : si talz exceptions no se poden comparar ab lò jurament dont se apparossa periury.

I I. Qui deu Jurâ à certan jorn , presenta là Partida , deũ jurâ en aquet medixs jorn qui es estât assignât : autrement lò jurament nò bal , sino que fossa impedit per malaudia , Man-

dament de Senhor, ó de Avesque, ó autre legitima excusa arbitradora per lò Judge.

III. Lò jurament deu seguidó se fé : JURAN per aquetz sanctz bertat ditz, ainxi que iò crey.

RUBRICA DE EXCEPTIONS.

ARTICLE I.

EXception declinatoria no há loc en materia de possession & despulha : ni dilatoria, cum es de demandá fermá despens, fundá judicy, haué dilai à balá causas de contrary possession.

II. Exception de Periury no empácha l'Actó, ó deffendó d'está en judicy.

III. Exception declinatoria no há loc, si Partida há renu-
ciat ab jurament, saub enter lòs Laics, qui no poden está
conuengatz alhors que per dauant lòs Judges temporals.

RUBRICA DE PRESCRIPTIONS.

ARTICLE I.

Prescription de trenta Ans pacifica ab bona Fé, deffend
lò possessó en fá possession.

II. Possession de detz ans enter lòs presens, & de vingt
enter absents, ab Titre, & bona Fé, deffend lò possessó en
sadijta possession.

III. Prescription contre lò mendre de quatorze ans no
há loc.

IV. En Prescription de Seruitutz sia guoardat lò dret comun.

V. Prescription regulare no há loc contre lò Senhor, ó
son Procuraïre general.

V I. Alienation de causa litigiosa no se deu fàr, si y hà pendent pleit suús aquera.

V II. Lòs Capfoteês deben demandâ Capsoôs fentz lò termi de quate ans, despuxs l'insinuation deu Contracte, per loquoau lós es degut lò Capsoô : Et passât tal termi, no serán auditz, ni poïrán res demandâ.

V III. Bayletz, Sirbentas, Neuriffas, deben demandâ lórs salaris en judicy, ó fora judicy defentz vn an après que serán partitz de lórs Maeste : Et aquet passât, senhs lós habé demandátz, no poïran conseguir res, si nò y habé conte arrestat enter lór, ó promessa passada.

I X. Parelhament Peyreês, Fusteês, & toutâ autre condition de Brasseês, après que haberán feita l'obra, demandarán fentz l'an, despuxs l'obra acabada.

X. Los Baïles rendantz, sian deu Senhor, ó de Gentius, no poden demandâ deguns d'arrerages de Fius, Leïs, Manmudes, ni autres dretz à lór degutz per rason de lasdijtas Baïlias, passatz tres ans, despuxs talsdijtz dretz lós son degutz.

X I. Advocatz deben demandâ lórs salaris defentz tres ans : après que lò Procés sia estât finit per accort, ó Sentençia : Et aquetz passatz, lò deute es prescriut : si no fossa lò caás làs Partidas se fossan obligatz pendent lodijr temps per Cedula, Obligation, ó lòs agossen metutz en causa, ó que agossent conte finat enter lór.

X II. Et lòs Notaris deu Seneschal, & Conselh, fentz tres ans : sino son estatz pendent aquetz demandatz per Justicia, ó aduengut lò caás declarát en lò precedent Artigle, fassen mention deu Advocatz.

***

RUBRICA DE INTERDICTZ.

ARTIGLE I.

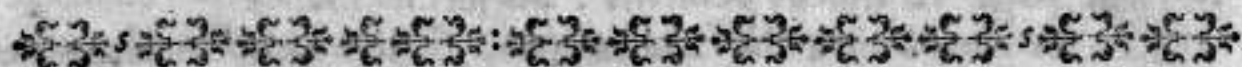
SI enter dus es questioa suús Possession, ont pretendent cascun estâ possessò : lòqui mielhó probe, aquera deu obtenir.

II. Lò Creadó despulhát de là possession de là causa qui ló es estada balhada en Penhs , pot impetrá interdiçt , per está restituit en sa possession.

III. Lò Senhor de là Bestiá acomandada , & mettuda en Gasalha , se pot prene aquera ont que là trobe : si no há donát conget au Commandatari , ô Gasalhaá de là aliená.

IV. Lò Possessò per authoritat de Justiçia , nò deu está inquietát en sa possession , senhs conexença de causa : Et si ac éra , y deu está retornát.

V. Lò Fiuatê qui há perguda là Possession de là causa affiusada , là pot domandá au Senhor qui affiusada là y habé , & à toutz autres qui là tiennen , sauban lórs deffenças au contrari.

RUBRICA DE SENTENCIAS.

ARTICLE I.

Plustost de proceder à Sentença , lò Judge deu fár fundá judicy à làs Partidas , si no es causa de despulha , ô autre materia sommaria.

II. Toutas Ordenanças se deben publicá en là Cort , present un deus Judges , suús pena de nullitát dequeras.

III. Lò Judge per sa Sentença no deu balhá pluús que là domanda no contien.

IV. Sentença balhadas per lò Seneschal en causa civila , si son confirmadas per lós medixs Actes deben está excecutedas per lodijt Seneschal.

V. Excecution de Sentença se deu fár prumerament senhs armas : & en caás de rebellion , ô refuús , ab armas.

VI. Sentenças no se excecutarán en boeus tiradoós , instrumentz deserviens au laborage , Armas , Libres de Estudiantz , Abilhamentz de lheyte , & de dors , que hom porta desluús : si ni en là Padena en laquoau se fé là Sau : ni instrumentz

deserviens per far môle lò Mòlin , senhs precedir excecution deus autres beês.

VII. Per excecution de Sentença , no deu lò Excecuto , ni autre , descrobir , ni abate l'Ostau.

VIII. Lòs excecutoôs deus Mandamentz de Justícia excecutarán aquetz realament & de feit , en prenen beês mobles cedentz , ô autres desluús no exceptatz , ainxi que per là Partida impetranta serán requeritz , senhs servá l'ordy de dret , & nonobstant indication d'autres beês per Partida feita , laquoaus excecutions se farán segon lò For ançian en lò loc deu domicili de l'Excecutat , si y há beês , autrement là ont se trobará de son beê.

IX. Indication de beês no há loc quoad lò Debitoô es obligát pagá en dincês condans , ab jurament.

X. Et nonobstant là Indication , si lòs beês indicatz no abastan per satisfar aus Crededoôs , lò Senhor no deu restá de far dret aus Clamantz , tant que abastarán lòs beês , entró serán entegramens pagatz.

XI. Per deute , degun no deu está preês au corps , habent beês , sino que expressément y sia obligát , & en aquet caás deu precedir excecution de beês.

XII. Lòs Crededoôs deu Pay , ô de là May , serán prumê satisfaitz que lòs deu Filh , en caás de distraction deus beês Paternals , ô Maternals.

XIII. Pèndent l'appel no deu está excecutada là prumera Sentença de laquoau descend l'appellation.

XIV. Sinò que là Sentença fossa talá , de laquoau lom no se pot appera : ô que fossa balhada per lò Senhor , ô son Conselh , ô Cort Major.

XV. O suús prumer cap de Possessori , ô de Leïs judjadas en feit d'Orgulh , ô de Sofmalheuta , ô de Raubarria , ô de Interlocutorias reparables en là diffinitiva , ô en provision de alimentz.

XVI. Sentenças balhadas se excecutarán , nonobstant là supplications balhadas & inthimidadas suús revisitation , balhán cautions lò qui domanda là excecution , si Partida adversa há

supplicat, & inthimat fentz detz jorns : ó autrement no será tengut balhá Cautions.

X V I I. Item, Costuma es en Ossaú, & Aspa, que lòs Vefins de cascun Viladge se poden penherá lòs Bestiars per lòs deutes qui deben prene : Emperó, si lòs es prohibit per lòs Debitoòs avantz feita tal dijt la penhera, no poden estâ penheratz, mes ac deben domandâ per Justícia.

X V I I I. Et si es lò caás que après feita tal dijta penhera, lò qui là deu prene no vol élargir ladijta penhera, lò Baile là deu fârlargir incontinent, requerit que sia per lò penherát : Et si lò Penheradó y contreditz, se oppausa, ó y ferma, lodijt Baile lòs deu assignâ à cert jörn per davánt lò Seneschal, & fâ Cort : Et si là domanda qui fé lo Penheradó excedexs vint foòs Morlaás, lodijt Baile prenerá per là ferma & assignation qui fará à làs Partidas à la Cort, sieys foòs Morlas : Et si no excedexs losdijtz vint foòs, prenerá un foòs Morlaá tant solament.

X I X. Item, lò Penheradó será tengut balhá à minjá à là Bestia penherada, ó autrement permetterà que lò Maeste de qui es lò en balhy. Et no se poïran penherá lòs bestiars mafetz dedicatz au laboradge, sino en defalhiment no y en agossa d'autres.

X X. Augun no deu fârl Penhera en Maison ont há famna jasenta, defentz detz jorns despuxs lò infatament.

X X I. Los Bailes auperavânt que fârl excecutions, serán tengutz de requerir làs Partidas, si lòs troban, ó aus Domestics de là Maison, si volen pagâ : Et en caás vulhan pagâ incontinent, no farán deguna excecution, ni exigirán auguna Ley, fuús pena de una Ley Major, & autre pena arbitradora.

RUBRICA DE APPELLATIONS.

ARTIGLE I.

LO Appellant de Sentençia interlocutoria deu exprimir per escriut lòs greuges qui pretend lòs fian inferitz, & per

davant lò Judge de la Sentença, deu quoau se appera. Et si es appellat de Sentença definitiva, per davant lò Judge de l'appel.

I I. De Sentença arbitraria pot lom habé recòrs au Conselh, ó Seneschal, cum à arbitre de bon Baron, & là causa se tractará per davant aquet dont lò un de làs Partidas averá prumê relhevát, & inthimat.

I I I. De Sentença, condampnatoria, si là domanda no excedexs vint foós Morlaás, no y há appel; & ladijta appellation, nonobstant ladijta Sentença, será excecutada senhs autre provision que deu Judge qui là averá balhada, sino que fossa question de Fiu, ó dretz perpetuels.

I V. Ni tant pauc y há appel de Sentença balhada en fait d'Orgulh, tant que toca lès dretz Senhoriaus: Et es dijt fait d'Orgulh, qui fê plaga, ó trey arma debedada en carrera aforada deu Senhor.

V. Mes per l'interessé de là Partida y há loc d'appel.

V I. Lò Judge de l'appel, si reforma là Sentença per causa novellament en la prosecution dequet dedufida, en deu fâ mention en sa Sentença, per conservá là honor deu Judge, deuquoau es estat appellât.

V I I. L'Appellânt no pot profeguir l'appellation après an & jora passatz, despuxs balhada ladijta Sentença, si l'appellation es declarada deserta, sino que ab conexença de causa fossa restituít.

V I I I. L'Appellânt es tenguít portá & pagá lès Actes deu Procés, sino que l'Appellât lò volossa portá per anticipation, car l'Anticipant là deu pagá, faub à recrubá, si es dit per fin de causa.

I X. De la Sentença balhada per lès Juratz, fian deu Senhor, ó deus Gentius, se pot lom apperá au Seneschal, ó au Conselh, omettutz toutz autres Judges, & Ressortz, ausquoaus auপরavant era acostumat se apperá: sino que fossa en fait d'Orgulh, cum desluís es dijt.

X. Et si toutas Partidas se apperaben per davant divers Judges, lò prumê qui averá impetrat lò relheu, & aquet inthimat, será prefferit.

X I. Restitution contre l'appellation declarada deserta , no se deu balhá , sino que per causa grandament urgenta , & rasonable.

RUBRICA DE REVISITATIONS.

ARTIGLE I.

EN Revisitation de Procés y deben está apperatz lès prumés judjans , ô partida de lór , qui deben allegá lórs rasons : Et y deben intervenir d'autres judjans en pareilh , ô pluús grand nombre , si comodament se pot fár.

II. Revisitation suús Revisitation no se deu autrejá à instançia de una medixa partida.

RUBRICA DE DESPENS.

ARTIGLE I.

LO Vencut deu pagá lès despens judiciaus , & extrajudiciaus au vencedó , si autrement no es dispausat per là Sentençia deu Judge.

I I. Lès condannatz à pena corporala no deben pagá auguns despens aus Capitaines qui lès hán goardatz.

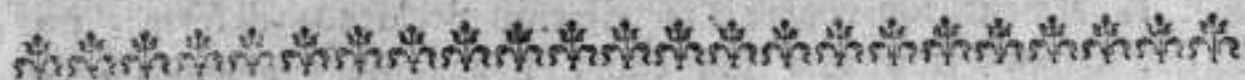
III. Ni auguns Actes judiciaus , ô extrajudiciaus , sino lès de là caption & adduction , ainxi que per lò Judge serán taxatz.

RUBRICA DE EXECUTIONS ET PENHERAS.

ARTIGLE I.

LO Senhor es tengut fár complir & excecuté lès judjatz de là Cort , ô deus Juratz , sian contre de luy , ô autre partida.

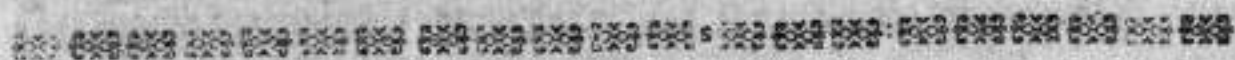

RUBRICA DE MERCA, O REPRESALHAS.

ARTIGLE I.

Merca no se pot impetrá, que l'Impetrant dequera no aya agut tres vegada reffuís de Justícia.

I I. Lo Senhor no pot prene lò que es degut à estrangé son enemic, sino que lò deute fossa feit depuxs declarada là guoerra: avans si lò debitoò volé pagá au crededoò, Lò Senhor deu dár guida, entró que segur sia. Et si lò Senhor manda au debitoò pague à l'estrangé, & no lò paga passatz vint jorns après tal requesta, lò Senhor pot prene tal deute en goarda.

RUBRICA DE CONTRACTES, ET TORNIUS.

ARTIGLE I.

LO Senhor de Bearn no deu vende, ni aliená de là Terra de sa Senhoria oltre de sa vita, ni en auguna maneyra ac trege fora son Domaine, & si á fasé, no há való.

I I. Et las causas per luy, ó sons predecessoòs alienadas, pot & deu revocá.

I I I. Deus beés adquisitz cascun en pot dispausá à sa guisa: Et de tout autre qui no sia de primeffa.

I V. Dret de Tornária per primeffa há loc en beés avitins, ó pluís antiaás tant solament.

V. Et son dijtz beés de primeffa & subjects à ladijta Tornaria, lós qui son trobatz está posseditz per tres de un medixs linage successivament & continuadament, sian per linha descendenta, ó collaterala, compreês lò venedò.

V I. Alienation universalala de beés avitins, de toute là

proprietat : Et làà , no sera valable en deguna forma , senhs necessitat conegudas , cum son per maridâ Fils , ô Filhas , per se redeme de preson , & excominge , se alimentâ , incendi , autres caâs semblables , ô pluús grands , à l'arbitre deus Juratz deu loc , ô Judges de là Cort deu Seneschal , laquoau conexença se poïra far per davan losdijtz Juratz , ont talz beês serân situatz , ô per ladijta Cort deu Seneschal , qui procedirân sommariament & de plaâ , senhs remedy de auguna appellation : Et en tal caâs y averá loc de primessa.

VII. Empero se poderán aliená augunas pessas particularas de talz beês avitins , per titre de venta ô autre titre oneroós , senhs tal conexença de causa : Mes si se vendé , ô alienaba autrement que no apertient à un bon Pay de familia , ô per fraudâ lò prim , en aquet caâs , lò prim lò poderá far interdise l'alienation de talsdijts beês.

VIII. Toutas acquisitions de beês cedentz deben está notificadas per lós crompadoós en lò loc ont es là causa crompada , aus Baïle , Juratz deu loc , tenentz lór Cort , defentz lò termy de quoranta jorns , contadors despuxs là crompa feita , suús pena au crompadoó de doble capsoó , applicadoó au Senhor deu loc ont es situada là pessa alienada.

IX. Primessa no há loc en permutas simples , feitas de pessa à pessa , probedit sian feitas senhs frau deu prim : Emperó si intervien auguna soma d'argent excedenta là való de là causa compermutada , y averá loc de primessa.

X. Lò prim defentz an & die deu offerir , & realment balhá là soma per laquoau là causa es estada alienada , & toutz autres legitims decostamens , si sap quount monten : & si no ac sap , balhá fermanças de pagá , so que se trobará lò está degut.

XI. Et son dijtz decostamens legitims lós capsoós pagatz , lò salari de l'instrument , & lás despensas necessarias & utilas , concernentas là perpetuala utilitat de là causa alienada , qui serân faits auparavant que lò prim aya offert , & realment depositada là soma.

XII. L'estima de reparations se fará , agut esgoard à

l'estimation que valen au temps qui se recrubará la pessa alienada per lò Prim, fentz l'an & jorn : Et no au temps que talz reparationis se fen.

XIII. Lò Prim qui averá consentit expressament à là alienation de là causa de son Torn, no pot aquera retirá per primeffa.

XIV. Toutz lòs qui son deu Torn, deben demandá defentz an & jorn.

XV. Et si no y há que un qui demanda, aquet deu fermá que autre pluús Prim no lò en farà querela : Et si à fé, que luy lò en deffensará, si lò cromptadó ac demanda.

XVI. Et per saver là vertat deu pretz, & evitá simulationis, lò cromptadó será tengut (si demandát es per lò prim) aduerá per jurament là soma qui costát lò averá.

XVII. L'an & die balhát au Prim comença despuxs lò Contracte es insinuat, cum dit es.

XVIII. Lò Prim qui es en lò pays, no será audit après an & jorn, juús color de ignorança : sino que lò Contracte de là alienation no fossa está insinuat.

XIX. Et lò Prim, juús color de absència, allegaba ignorança, aquera deu demanda fentz lò termy de cinq ans, despuxs le Contracte fait, & insinuat. Et aquetz passatz, augnament no será audit juús color de tala ignorança : & tal absent jurará que ladijta alienation no es vinguda à sa conexença auperavant.

XX. Lò Gentiu qui há preparança en là causa venduda, si aquera se vend, será prefferit à tout Prim qui là voléré retenir per primassa, saub que lòs Filhs, & Filhas deu venedó, so es que lò Mascle primé que là Femela, & enter toutz Mascles & Femelas seruan dret de primogenitura, poïrán recrubará de làs maás deudijt Gentiu taldijta pessa, fentz an & jorn, comptadó despuxs lò temps de ladijta retention.

XXI. Et será tengut lodijt Gentiu en retenen là pessa per luy preparada, pagá realment & de fait au venedó, lò pretz per loquoau ladijta pessa será venduda, & aqueró fentz lò termy de un mées comptadó deu jorn de l'offre & presentation en avánt.

XXII. Lò Venedó no es tengut de evicción , si là causa es evincida deu crompadó per primeſſa , encoeras que adaqueró foſſa obligát.

XXIII. Toutz & caſcuns Prims en quoaſ ſe vulha graá , per conſervá lór Torn , poden fár interdife aus prodigues , malverſans , & trop abuſáns de lórs beês , per remedis de Juſtiçia.

XXIV. Dret de Primeſſa no ſe pot vende , doná , ny autrement cedir.

XXV. Vendition de Nobleſſa , no val ſi no es feita en maá deu Senhor , de ſon Baile , ó d'autre habent charge de luy , ó que tal venta ſia aprobada per decret deu Senhor.

XXVI. Laquoau nullitat no poirà allegá qui crubá là vulha , mes deu balhá lò pretz , obres & mielhureês au Crompadó , ſenhs comptá lós fruítz en deduction de là ſoma principala.

XXVII. Cauſa cedenta balhada on pagua au Crededó , per conexença & authoritat de Juſtiçia , deu eſtá tornada au Debitó fentz An & jorn , ſi noble es : Et ſi es rurala , fentz hocyt meês , en gagán la ſoma principala , & deſpens.

XXVIII. Qui promet de fár aboá là venta à autre que au Prim , y deu eſtá conſtret , ſi en es requerit , ó emendá lò damnadge & intereſſe au Crompadó.

XXIX. Contracte feit per met , & forſſa , es convalidát , ſi lò forſſat per deſpuxs liberalament y concen.

XXX. Qui crompa Porc meſet , retornán aquet , (reſervát ló vente ſolament) recruba lò pretz deu Venedó.

XXXI. No vau ló pacte que penhs ſia en Cours , ſi ló Debitó no ló cruba fentz certan termy : Car aquet nonoſtant ló Empenhadó , ó ſon Hereteê en tout temps ló crubará.

XXXII. Mes ló Crededó pot crubá là cauſa empenhada.

XXXIII. De Contracte de empenhs no ſe pagará capſoó.

XXXIV. Lò Senhor , ó Gentiur qui há Capſoó , há option de domandá lós Capſoós au Crompadó , ó Venedó , ó ſe prende ſuús là peſſa venduda.

XXXV. Lós Capſoteês no deben impetrá Letras Monitorias de l'eſpirituau ſio en ſubcidy deus remedis temporaus

XXXVI. Degun no deu crompá cauſa litigioſa.

XXXVII. Item, si augun fe vendition de Terra, ó autre causa ont y aya recrubby, si per aventura lo Crompadó vendé là causa aixi crompada, Lo prumé venedó, si vien defentz lo termy en la Charta de recrubby contengut, crubá là deu deu segond, ters, ó plusors autres crompadoós, en pagán au prealable las somas per lasquoaus lá habé p̄umerament venduda, obras, & mielharés, si en y a: Et en recuús deu Possessó, offerien, & depositán lasdijtas somas; & poirà intemptá sas actions contre lò Possessó, senhs que no será tengut intemptá sas actions contre lò prumé Crompadó.

XXXVIII. Tout Venedó ab Charta de gracia, poirà recruba fentz lò termy de ladijta gracia la pessa per luy venduda, pagán lò pretz de là vendition, & toutz mielhuramentz & decostamentz, si auguns en y há. Et será tengut tal Venedó en recrubán ladijta pessa, pagá au Crompadó lò interesse de l'argent deudijt Crompadó, per là rata deu temps de l'anneya qui fará lò recrubby qui lò auerá tengut; en enseguien la Ordenança deu Senhor Souiran de Bearn, qui es à rason de hoet, & vn ters per cent. Et será comptat tal temps despuxs lò jorn & date Contracte de ladijta vendition.

XXXIX. Quoad auguns Personadges farán & passerán contractes enter lór de crompa, camby, penhs, ó dequoau se vulha autre natura & quolitat sia lodit Contracte: Lò Notary metterà en lò endret de las evictions: Prometon tenir bon lodijt Contracte: & en lò endret de las renunciations: Et renuncian à toutes renunciations à dasso necessaris: Lasquoaus palaures, senhs fár autre extention, comprenderán & averán autant d'efficacia & való, cum si toutes las rasons, & renunciations de Dret & de For resultantes y erán exprimidas.

RUBRICA DE PEES, ET MESURAS
ARTICLE I.

EN tout Bearn no averá que un Peés, & una Mesura, qui serán lòs de Morlaás.

I I. En cascuna Vila ont há marcát , sia mettuda en loc public , & que no se púsca estremá una mieja Cana de Fér mesurada per Paums : & en lò un cap miey tørs , & quoart de Paum : & un Coòt de tres Paums & miey , afin que promptament se púsca verificá làs fauças mesuras , si s'en y troba.

III. Et parelhament y serán feitas Mesuras de granages, Vin , Oly, & punhera de Molin : talas que no se púsca crexe ni diminuïr.

I V. Et en augun loc assegurat tiendrán peés , ont y auerá graá , & miey graá per pesá Aur , & Argent : Quintaus , & miey quintaus : Quarteroós , & miey quarteroós : Liuras, miejes liuras : Quoart , miey quoart de liura : Mesuras de Vin, Oly : per habé recors à d'aqueras , si es question de fauças Mesuras , & Peés.

V. Lòs Draps se deben mesurá à canas, miejes canas, & paums, & non à aunas: Et aquetz per là esquia , & noper là Lisera. Et lòs Escuts se contarán á detz & hoeyt soòsper Escut.

V I. Qui vend Pipa de Vin , si là Bachera no es en presentia deu Crompadò , deu está de tenguda de cent hoeyrante lotz : reservát en Montanereés , & Vicvielh , que deu está de dus centz hoeyt lotz.

V I I. Et lòs de Morlaás nò exigérán per exegoá per toutz Peés & Mesuras , per cascun Borcq , Val , Vilas , & Locx deu capdulh que sieys soòs Morlaás.

RUBRICA DE PAY, ET FILH.

ARTICLE I.

LAS Causas Goadanhadas per lò Filh ab lòs beés deu Pay luy vivent , son propris deu Pay , tant de proprietát que usufruct.

I I. Mes si au Fil advien per succession , ó donation , lò usufruct es du Pay , ó Pay grand , si en son podê es : mes là proprietat es , & demora deu Filh.

III. Et si lò Filh há goadanhát per sa proheffa & indus-

tria, lò usufruct & proprietat son deu Filh: charjat de neurir lò Pay, en caás en aya necessitat.

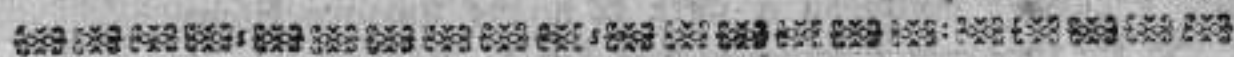
IV. Lò Pay per lò usufruct deus beés de fons Enfantz à lór advengutz per lò descés de lór May, si se rermarida: totesbetz lò Filh serà tengut neurir lò Pay, en caás de necessitat.

V. Donation de causa cedenta, feita de Pay à Filh, no empacha lòs Crededós deu Pay à conseguir lór deute: si aixi es que tal deute sia precedent à la donation no fraudulenta.

VI. Donation de causa cedenta enter Pay & Filh no val, sino es infinuada per davant lòs Baile, Juratz, & Cort deu loc de là causa donada, ó là major part de lór.

VII. Lò Pay deu neurir lò Filh, si no es de mala vita: mes per lò neurir, no pot está constret de vende fons beés.

VIII. Là May no pot vende lòs beés qui erán du Marit, part lò voler de fons Enfantz.

RUBRICA DE MARIT, ET MOLHE,

Dots, & Tornadotz.

ARTIGLE I.

LA Molhé no há degun dret en lòs beés adquisitz durant lò Matrimony, si lò Marit no lò en balha per Testament.

II. La Molhé après là mort deu Marit deu está neurida aus despens deus Heretês, sopendent que rienen lò Dot: ó se juir deus beés, suús losquoaus son Dot es assignat, en tribalhán segon sa facultat & qualitat, au proffieyt deus Hereteês de son Marit.

III. Et pot empará lòs beés de son Marit deffunct, jassia y aya Enfantz: entró son Dot lò sia estat assignat & assegurat.

IV. Et majorament, si es lexada usufructuary per lò Marit.

V. Et si lòs Crededós fassen subhastá lòs beés deu Marit, se poirà mustrar crededora au deposit, sia viu lò Marit, ó no.

VI. La Molhé per recrubá son Dot, no es prefferida

aus Anterioôs crededôs qui hân expressâ hypotheca.

VII. Morta là Molhê , survivent lò Marit senhs Enfantz , ô mortz lòs Enfantz , ô autres dequet maridage descendenz , lòs Prims de là Molhê , passat An & jorn après tal desabie-ment , recrubarân lò Dot , dedusidas tant solament las des- penças per làs funeralhas de là Molhê , & Enfantz , que no poïrân montâ pluús que là detzal partida deu dot , si per lòs pactes de maridage autrement no y es provedit. Et semblablement lós heretês , ô prims deu Marit , si lòs Enfantz , ô autres de luy descendenz deffalhn.

VIII. Et si là un , ô l'autre convola à segondas noffas , & y há Enfans de l'autre , maridage , recrubarâ tant solamentz là mieytat deu dot per luy portât ; Et l'autre mieytat demororâ per lós Enfantz deu primê maridage.

IX. Donation feita per lò Marit à là Molhê en favôr deu maridage & esposalicias , val : & là causa donada no se pot per lò donadô alienâ , ni empachâ , senhs lò conget de là Molhê.

X. Donation reciproca enter Marit & Molhê , feita durant lò maridage , no val ras , fino de bêes aquisitz tant solament.

XI. Mes autre donation enter Marit & Molhê feita , no impedex là distraction deus bêes donatz à instançia deus crededôs , si no es confirmada per mort , ô Ingrés de Religion , & que la pos- session deus bêes donatz fossa balhada au donatary , durant la vita deu qui dona.

XII. La May per lubricitat commettuda après là mort deu marit , per là Tutela , & Administration deus bêes & personas de lós Enfantz , & deu rende conte , & prestâ lò relicâ de l'Ad- ministration despuxs lodijt descés , dedusidas làs charges qui per rason dequera averé suportadas , & aussi si se marida.

XIII. Si lò maridage se separaba per colpa deu Marit , es tengut entertenir de vita & aliment là Molhê : Et per lò contrary , si là colpa es en là Molhê , & que éra sia heretera , es tenguda entertenir lò Marit.

XIV. Mes si se separaba per parentela , ô affinitat , là Molhê deu incontinent recrubarâ son Dot , senhs attendre an & dia , & lò Marit semblablement,

X V. Lòs beès qui là Molhê ha portatz au Marit, no son obligatz per lós embares deu Marit, ni lo Marit pot aquerz alienâ, senhs lò consentiment de là Molhê, encoras que fossen mobles, cum es Linge, ô autres ustencilhas.

X V I. Là Molhê senhs lò consentiment de Marit, no pot renunçia hereditat, que per dret de primessa lo advenga.

X V I I. Et pot fâ Testament deus beès qui á outre lò dot, en favôr deus Marit, Enfantz, & Parentz, & per son Anyma.

X V I I I. Et si per descês de augun y há loc de tornadot, si aquet se absentâ fora lò Pays, & demori l'espassi de dotz ans, senhs que de sa vita no y aya degunas novelas, aquet aquí se expecta lò recrudy deudijt dot, crubâ lò poirà, en balhan fermaça de aquet restituir, en caâs lò absent visca, ô retorny.

RUBRICA DE FERMANÇAS.

ARTIGLE I.

Fermança abondosa, balhada, & presa en judjament, no se deu obligâ ab carta, car assés és lò actes de là Cort.

I I. Fermança es dijta valerosa, & solvable, há beès per pagâ lò principal, là Ley au Senhor, & despens.

I I I. La Fermança deu estâ deu loc ont ferma: & si trobâ no sen pot deu loc, deu estâ deu Bailiage, mes que sia abondosa: Et si no sen troba deu Bailiage, que sia deu Pays.

I V. La Fermança, qui lò Senhor pren, es tengut tant per lò principal, despens, damages, & interessés, que de poder estâ penherat, pec pagâ aquerz, & intrân fermaça simplement se enten ainxi, sino que en là obligation autrement fossa exprimit.

V. Estrangê qui domanda, deu fermâ ab homi de la Vila, si en troba, ô ab homi deu Begarau, ô si no en troba, fasen appare somariament de son dret, ab caution juratory de si medixs.

V I. Lò Creadô no pot convenir là fermaça, senhs discutir lò principal, si carta no y há, en laquoau là fermaça expressament aya renunciat, saub en fermaça judiciala, en laquoau no y há besonh execution.

VII. Et si son duas fermanças, & sian obligatz lò un per l'autre, & cascun per lò tout, no hán beneficy de division.

VIII. La fermança pot constrenhe lò principau que lò relhebe, si lò termy deu pagamen es passat, encoeras no sia compellit per lò crededò, ò que lò crededò agossa prorogat lò termy debitò, ò que per long-temps agossa demorat en obligation.

IX. Et lò debitò deu probá há relhebada la fermança tant de principal, que de despens.

X. Et si là fermança ditz en há suffertat interesse, ò damna- ges, ò se es redemut, si es de quoaranta foós en juús, jura ac deu ab un testimoni: Et si lò damage es de quoarante foós en suús, probará sufficientament.

XI. Fermança de presoneé es quitis, en representán aquer, ò pagán là condemnation pecuniala qui meritaba per rason deus delictes, per losquoaus éra detengut, & accusat au temps de là fermançeria, & no per autres.

RUBRICA DE GARENT.

ARTIGLE I.

Qui há comettut excés no meritán penna corporala per mandament de autruy; l'auctó será tengut lò reppará toutz despens, damages & interesses, qui en auré suffertatz.

II. Qui se trobará habé devers-si causa panada, ò perduda, allegán garent qui per luy prengua là causa es quitis quand lò garent será en là Cort.

III. Lo Garent deu está convengut en lò loc ont se discu- teixs lò proces de la causa, qui há promes garentir.

RUBRICA DE TESTAMENTZ,
& Successions.

ARTICLE I.

EN defaut de Filhs, Filhas, ó autres descendentz deu succedir, lò pluús prochaâ parent deu costat dont lòs beês descenden, excluús toutz autres pluús prochaâs parentz de l'autre costat, servada enter lór prerogativa de sexe, & de primogenitura.

I I. Lòs Enfantz deu prumê maridage, Mascles & Femelas, excludexen lòs deu segond maridage, sia en Gentilessa, ó beês rurals, faub emperó que lò Pay poïra rasonablement apparcelâ lòs autres Enfantz, sian deu prumê, ó segond maridage, en beês qui no son de conquesta: Mes si son de conquesta, lò adquisidó en pot dispausâ à sa voluntat, & fâ hereté qui lò playrá, sino que autrement en lòs contractes de maridage se fossa obligat.

I I I. En Gentilessa, lò prumê Filh mascle deudijt maridage, ó là prumera Femela, si Mascle no y há dequet, excludexs lòs autres sons Frais, ó Sors, sian dequet, ó de autres subsequentz maridages, & succedexs universalement: Car en Bearn Gentilessa no se dividexs enter Frais, & Sors, reservadas emperó làs parcelas aus autres. Lò semblable ferâ servat & goardat en lòs beês Ruralz generalament per tout Bearn, fenhs emperó comprende en lò present Article làs prumeras Filhas, qui deja son maridadas en làs Maisons de lórs Pays, & Mays solament: Et quoad aus Maynages de lór descendentz, aquetz succedirán, jó Mascle excludont la Femela, cum dijt es dessus.

I V. Lòs Enfantz, qui per lò Pay no son estat appercelatz, si domandan part à l'hereté, deben conferir tout so que per lór proheffa, & industria averán goardanhât durant là vita deu Pay.

V. Lòs Enfantz, qui per lò Pay no son estat appercelatz, lò prumê genit hereté lòs deu apparcelâ de là parcela qui per quoad deus pluús prochaâs parentz, ó major partida dequetz no
suspectes

suspectes deu deffunct serà ordenat , senhs que de lór determinacion no se poirán apperá per immensitat , ô diminution.

V I. Mes si per lò Pay , ô autre dequet costat descendant éran estatz apparcelatz , ô dotatz en vita , ô per Testament , no poden res à pluís avánt domanda per supliment de legitima ô autrement.

V I I. Advenent lò descés de augun senhs fár Testament , ô ab Testament , provedit sia feit second lò For , lò hereté senhs autre aprehension de possession , incontinent per lò descés deu Trespassat , es investit de toute là heretat deu Deffunct & possession dequera.

V I I I. Item en caás augun hereté sia charját per lò Testament de son predecessó , ô pactes de maridage restituir là heretat , no poira deduir sino solament una quoarta partida , en laquoala serán contatz lòs beés qui averá alienatz durant sa vita.

I X. Là successión deus beés situatz en divers Pays fora Bearn , se regula segond lò Pays ont aquetz son situatz.

X. Item , afin de entertenir làs Maisons en lór esse , quoad là successión torne à Filhas , ô Sors : Là prumera , ô dequera descendenz succedexs universalament : Et làs autres se contentarán de làs parcelas qui hán agudas , ô per lòs prochas , cum dijt es, lòs serán ordenadas , senhs fár autre partilha de beés.

X I. Si lò Malau ditz davánt testimonis , que lò contengut en son Libre de Rasons no cancella es veritable , lodijt Libre há autant d'efficacia , cum si éra dijt en son Testament en ló qui faré en son prejudicy.

X I I. Lò darré Testament derroga au prumé.

X I I I. Lò Senhor pot constrenhe lò hereté mustrá lò Testament , si aquet há devertz si.

X I V. Si augun personage decedexs ab intestat , senhs habé parentz en lò present Pays , ô fora dequet , ló Senhor de Bearn succedirá en toutz sons beés.

X V. Saub emperó que quoad tal personage averá deu beé en là Terra deu Gentiu , lò Senhor deu loc succedirá en lòs beés cedentz qui serán de son Fiu & Jurisdiction , & en lòs autres beés succedirá ló Senhor Major.

RUBRICA DE PENAS , ET EMENDAS.

ARTICLE I.

M Urte voluntari sera punit segond là qualitat deu delicté.
 II. Lès Filhs deu prumê maridage deben habê lès colonyas de là mort deu Pay.

III. Layroôs famoôs , ô qui desroben en Glisia , Hospitau , ô Maison de ordy , ô causa sagrada , deben estâ penutz & estranglâtz : Et lès autres layroôs punitz segond là exigença deu caâs , à l'arbitre deu Judge.

IV. Qui panará , ni prenerá deguns fruítz de Vinhas , Vergês , Garbes & granages de Camps , ni degunas hortalias de Jardins , ni pachetz de lasdijtas Vinhas , Vergês , & Jardins , contre lô volê dens Senhors de tals Terradôs , serâ fuetat per lô executô de là Justícia.

V. Qui atenerá lô Layroô furt en maâ , lô deu tore tout so qui há , exceptat son habilhament , & lô liurar au Senhor , & au raubat rende lô furt.

VI. Toutz Layroôs , & Raubadoôs de camys , sian penutz.

VII. Qui pana oeus d'Austoô , ô d'Esparbê , pagá au Senhor fixanta & sieys soôs Morlaâs.

VIII. Qui pana pau de Palenc deu barrahal de là Vila , sia ficat , ô desficat , paga au Senhor d'aquera fixanta & sieys soôs Morlaâs.

IX. Qui porta faus testimoniage , ô aquet qui per inductions , subornations , promessas , ô menassas procura faussetatz de instrumentz , testimonis , contractes , ô outras scripturas , & qui lès fé , per la prumera vegada perderá lô punh , & per là segonda , serâ penut & estranglât.

X. Jurat , qui rebella lò contengut en lès informations , à lasquoaus à assistit , estant requerit per lô Procureire , sia affuetat.

XI. Qui usará de faussa mesura , ô peês , sia grossa , ô petita , pagarâ au Senhor dotze soôs Morlaâs : la mieytat au Senhor

Major , l'autre mieytat au Senhor deu loc : & tal faussary ferá tengut de pagá lò damage à la partida interessada : Et en cáas no se troba partida , será distribuit aus praubes , & tals peés & mesuras serán metudas au Pilloret deu Capdulh : & en outre serán punitz per lá Justicia deu Senhor Major , segond là exigença deu caás.

X I I. Qui accusa testimoni de faus , & no ac proba , deu pagá au Senhor lá Ley : & autrement punit à l'arbitre deu Judge.

X I I I. Carrateés qui se beben lò Vin , ó metten aigua , peyrés , ó fable aus bachetz , ó y fen autre fraude , sian punitz cum là de furt , & satisfasan lò damage & interesse à lá partida.

X I V. Renegadoós , & blasphemadoós , so es qui blasphema , disent , per lò Cap , Ventre , Corps , Sang , Plagas , Mort de Diu , & autres blasphemias , ni renunçia , ni despieyta là Divinitat , & Humanitat de Diu Jesu - Christ , ni pronunçia degunas autres maubefas parolas contre de luy , ni la Vierge Maria , serán punitz per là prumera vegada de una Ley Major : & si no là pot pagá , demorera vintg & quotate horas au Pilloret : & será applicada ladita Ley , so es là mieytat au fiseq deu Senhor , & l'autre mieytat à là luminaria de la Glisia de là Vila , ó loc ont será estada feita ladijta blasphemia : Et per là segonda vegada , de habê là Lengoa traucada : Et per là terça , suús pena deu fuet : Et per là quartá , suús pena de mort. Et lós qui audirán fár losdijtz renegamentz , en avertirán au Baïlle deu loc , qui en deu fár là persuta. Et es inhibit à toutz & cascuns Baïles & Juratz , de no fár deguna composition ab partidas suús lasdijtas blasphemias & renegamentz , suús pena (per cascuna vegada qui farán lò contrari) de una Ley Major , applicadora cum dessuús

X V. Qui barreja Puncela , ó autre Femna , deu prene Justicia , segond là qualitat de l'excés.

X V I. Preés en adultery , sia mascle , ó femela , toutz dus deben corré là Vila , & estâr affuctatz , per ló excecutoó de là hauta Justicia.

X V I I. Mes si per adultery es feit divorfi , après là reconciliation degun no pot accusá d'adultery.

XVIII. Qui orgoeyta autruy per lò mal fár , serà punit à l'arbitre deu Judge.

XIX. Qui envadirá marcát , pagui quoaate Leys Majors, applicadoras là mieytat au Senhor Major , & l'autre mieytat à la Vila ; lòs Juratz de losquoaus tengan arrestatz lòs envafors, entró aurán pagat aquera.

XX. Degun no y porti Balestes bandadas , Hacabutas cargadas , Lances , Picquas , ni Rondelas , fian Gens Vila , ó de defora : & si à fen , perderan tals armes , & fian applicadas à là Vila , & paguen duës Leys Majors , là una au Senhor Major , & l'autre au Senhor delà Vila ont tal marcát fé tiendrâ , crubadoras per lòs Baïl , & Juratz d'aquera : & si là Vila es deu Senhor Major , là una Ley serâ de là Vila.

XXI. Qui envadirâ là Cort qui se tien en loc public afforât, serâ punit à l'arbitre de là Cort.

XXII. Qui aucit Jurat dequera lò murtê deu morir.

XXIII. Qui envadirâ degun en camy , ó carrera publica, pague per là envafion fixanta & sieys foôs Morlaàs , outre là pena arbitradora per rason de tal deliçte.

XXIV. Per injuria dijta au Jurat en tien là Cort , serâ punit à l'arbitre deus autres Juratz.

XXV. Qui pren ó arresta homi senhs causa , pague au Senhor fixanta & sieys foôs Morlaàs.

XXVI. Qui tien un homi senhs causa un jorn & una noeyt, outre làs Leys degudas au Senhor , pagarâ au detengut cent cinquanta foôs Morlaàs.

XXVII. Et Parelhament si lò pren fentz la Vila , sino que fossa ab mandament de Justiçia , ó en crim flagrant , ó autre caàs de dret permittut.

XXVIII. Qui envadeix domenjadura , Molin , greys d'Ao-lhas , Bacques , Egoes , Porcs , Nassa , ó cassadó en cassa , emendarâ lò damage à l'interessat : Et per là envafion , cascadeun qui serâ audijt assautament , pagarâ au Senhor fixanta & sieys foôs Morlaàs.

XXIX. Qui assauta maison (si partida s'en complanh) pagarâ au Senhor fixanta & sieys foôs Morlaàs , & si no s'en

planh , detz & hoeyt foôs Morlaàs , senhs prejudy de autre Major pena , en caàs lò meriti , infligidora per lò Senhor Major : ô si lò Maeste de là maison aucidé augun deus assalhents , senhs authotitat de Justiçia , per aqueró no es reugut en res.

X X X. Qui lodge per forssa en Hospitau , ô Hostau d'autruy , ô Hermitage , deu estâ punit segond là forssa , & pagarâ doble Ley au Senhor.

X X X I. Qui domanda ab Carta pagada , si lò deute es estat pagat au medixs qui demanda , sia fustigât per là Vila , ab là Carta au torn deu cap.

X X X I I. Qui trey Arma en carrera forada per fâc mau , pagarâ au Senhor dequera fixanta & sieys foôs Morlaàs.

X X X I I I. Et si no es en carrera forada , & là trey , & no ferexs ni fé plagua ni macadura , no pagarâ Ley,

X X X I V. Et si es Esterlo lò qui trey arma , lò Senhor lò pot tenir , entró que aya fermât en sa maâ.

X X X V. Qui farà maliciosament plaga simple , le jau , ô Alep , si per lò Gentiu es estat punit , (segond que es contengut en là Rubrica deu Bés de sang.) Et là pena infligida nos es corefpondenta au delict , poirà estâ condampnat per lò Senhor Major à pluús grossa pena : & à taldijta condampnation auperavant feita suús lò Bés de sang , serâ agut esgoard en judjan lò procès.

X X X V I. ¶ Qui fé penhera , ô carnau indegudament , lò Senhor há sas Leys.

X X X V I I. Qui estrema lò carnau au messagê deu Senhor , ô au carnaladô , pagarâ au Senhor deu loc fixanta & sieys foôs Morlaàs , deusquoaus lò carnaladô serâ pagât de son tribalh.

X X X V I I I. Per no pagâ Fiu au termy degut , no es deguda Ley au Senhor per là excecution.

X X X I X. Jogadôs ab faus dartz , ô cartas , encorren là pena de sieys foôs Morlaàs , applicadoôs à là barradura de là Vila , ô loc ont tal excés serâ comettut. Et serân metutz au Pilloret , & restituyrán l'argent à daquet qui l'averâ pergut.

X L. Qui aya expausât Vin ventable au menu , no deu soffrir deguns joguen auguna condition de joc , ô gajadura durânt tierâ ladijta teberna , suús pena de vingt & quate foôs Morlaàs,

applicadors là mieytat à là Glifia , & l'autre mieytat au Senhor, ó Baile deu loc ont averá delinquit.

X L I. Laquoau pena há loc contre lós jogadoôs publics , & qui jogarán en làs carreras , camiiis , ó dejuús lós arbes.

X L I I. Degun Tebernê no deu recebe degun en sa maison, per bebe so pendent que lò Divinal Officy se celebrará , ni des-puxs làs Ave - Marias son tocadas lò Vespere , sino que fossa au-gun qui passa son camii , fuús pena aus Bebedoôs , Tebernês , & cascun de lór , de vingt & quate soôs Morlaás , applicadoôs là mieytat à la Glifia , & l'autre mieytat au Senhor deu loc , ont ferán attentz , ó demorarán vingt & quate horas aus seps ó pilloret.

X L I I I. Soé & Gendre delinquentz , encoeras demoren ensemble en una familia , paguan sengles Leys Majors , en caás cometten excés meritan tau pena.

X L I V. Mandicantz valides (si no que sian Romius , ó Pe-legrins no fíctes) si son attentz , deben habê lò fuet , ó autre-ment estâ punitz à l'arbitre deu Judge.

X L V. Item , & cum fossa question no descidida : Si en Beain per augun delicte y debê habê confiscation de beês , cau-sant là diversitat de auguns Artigles deu For , Ordenanças , & establimentz , es estat ordenat & arrestat , que en crim de heresia , & Lesamagestat , quoand augun machinaré contre làs persona , ó personas deu Senhor , ó Senhors Sovirans , de lórs Filhs & Filhas , & que metós ó procurás mette lò pays , ó partida dequet fora lór Soveranitat : En aquet caás y averá confiscation de beês , & no en autres.

RUBRICA DE SAUBAGARDA.

ARTIGLE I.

S Aubagarda no se deu balhá , senhs conexença de causa.

I I. Et auperavánt l'autrejá , deu appare deu feít , & menasses , conjecturas , & paod sufficiente de partida impetrante,

per informations, jurament, ó autre probança à l'arbitre deu Senhor, ó de là Cort deu Senechal, à caàs bonament là informations no podossan está feitas : Laquoau Saubagarda solament comprena lò principau personage qui averá comettuda là via de fait, menasses, & conjecturas, per luy ni autre interpausada persona no molestá en corps, ni en beès, directementz, ni indirecte lò impetrant de tal Saubagarda : Et si autrement es concedida, no val res.

III. Lò Senhor deu fár fermá au menassant, & assegurá au menassat.

RUBRICA DE PEAGES.

Pontages & Naulages.

ARTICLE I.

DEgun no pot mette Peages sino lò Senhor Major.

I. Qui pana peage, si es attent lò medixs dia, deu là Ley deu Peagiu.

II. Qui passa marchandissa per là peagir, & en aleja, & manifesta menhs que no ne há, & se sosmet à perdre lò tout, si mes en há, lò tout es tombat en comis, si mes s'en y troba.

III. Gentius homis no deben pagá Peage per rason de là provisions, ni lès Prelatz, ni autres Gens de Glisia per lór beê, ó per lórs provisions.

IV. Gens de Glisia, & Nobles son francs de Pontages.

V. Lès Juratz de càscuna Vila, ó Vilage deben fár Pontz suús là ayguas qui passen per lès terradoós d'aquetz, suús pena de emmenda arbitraria.

VI. Qui passa à goá, no deu pagá Pontage.

VII. Lès qui son francs de peages, & gabelas, deben juír de lórs franquessas.

VIII. Mes lès Marchantz qui son francs de peage, deben trette Gens de bien, entendens & conexens là marchandissas,

qui juren que làs Marchandissas son deusdijtz Marchantz.

X. Làs Gens deus Bors, Vilas, & autres locs privilegiatz de no pagá peage per rason de làs Marchandissas, deben portá attestation deus Juratz deu loc privilegiat, sagerada deu Saget, & signada per lò Notary deudijt loc.

X I. Lòs qui passen per pontz no publics, cum es lò de Berencs, no deben pagá pontage, ni aus autres pontz ont no es acostumat pagá.

X II. Homi à chival pagua un ardit de pontage, & homi à peê, un jaqués.

X III. Lòs Nauleês deben demorâ à làs Naus despuxs l'auba deu jorn de matin, entro l'auba de là noeyt, suús pena de quotate Leys Majors, & no deben exigir per passage de homi à peê, estant lò Gabe petit, ont no averá besonh que un Nauleê, sino un Jaqués: Et si lò Gabe es gros, & y há besonh dus Nauleês, un ardit: Et si es si gros que y aya besonh tres homis, ô pluús, dus arditz. Et per homi à chival, à Gabe petit, un ardit; & si es si gros, & y há besonh dus Nauleês, dus arditz: Et si lò Gabe es si gros, que y aya besonh tres homis, ô pluús, quotate arditz. Et per homi ab saumê carcat, se ferverá lò semblable, cum de homi à chival. Et per bros, & car carcat, ò boeyt ab lòs boeus, ô boeês, à Gabe petit, tres arditz; à Gabe gros, si y há besonh dus Nauleês, quotate arditz; & si en há besonh tres, ô pluús, sieys arditz. Et si losditz bocês, & bros passan à Goâ, no pagan res. Et per Naulade de bestia menut, cum son mouitoôs, Aolhas, porcs, ô crabas, si n'y há duês dotzenas ab lòs Pastoôs, quotate arditz; & si no n'y há tantas, à l'equipolent, & per cap de boeu, baca, ô porc, un ardit, & per parelh de boeus, si no es ab bros, ô car, dus arditz. Et per pipe de Vin, senhs estâ carcada, exigirán tres arditz. Et si caâs es que augunas Nobias passassen per alguns deusdijtz Naulages ab lór Companhia, ô de augun personage mort, (per evitâ lòs abuús si davant comettutz) exigirán per cascun personage à chival, ô à peê, ainsi que desluús es declarát, sino que autrement accordassen ab las Partidas.

XIV. Toutz Reys d'armas , Heraultz , ó Trompetas , son francs de Naulages , & Pontages.

RUBRICA DE HOMICIDIS ET
excés en bés de sang.

ARTICLE I.

Homicidi feit per un furioós serà punit à l'arbitre deu Judge. I I. Accusat de homicidi si proba son innocença , deu està relaxat franc & quitis : Mes nonobstant tal relaxs lò ver-tadé homicidi serà punit.

I I I. Homicidi casual no pagá Ley au Senhor , mes fatiffé au prim deu mort , à conexença deus Prodhoms de là Vila , ó de Justiçia.

I V. Plaga Lejau es dijta , si há una onça de long , ó de pregon , feita en bruít & riota , ó si passa duas coôtz , cum es l'autelha , ó machera : Et es là onça , là sinqual part de un paum de cana : Et si y á plaga notable que no sia escarradura , à là conexença deus Juratz.

V. Alep es dije membre podat , & no es podat , si s'en pot servir deu Mestrié dont es.

V I. Caxau es membre , & si plusors ne salh de un cop , no son contatz que per un alep.

V I I. Semblablement dus ditz de là maâ , cum un dit sia membre , & aussi una onça d'aquet.

V I I I. Dent , no es membre.

I X. Là conexença & judjament de plagas lejaus , alep , & paroentz , se farà per lò Senhor , Baïle , Juratz deu loc ont serà estat comettut lò deliçte , fian lòs plagat & plagadoò de là Jurisdiction deu loc ont taldijt deliçte serà estat comettut , ó d'autre part , sino que fossan domengeés , ó Gentius deu present Pays , suús losquoaus lò Senhor Major , ó sons Officieés han Jurisdiction , & non autres , suppausat cometen lò deliçte en là Terra de Gentius.

X. Lò Senhor Gentiú , per lòs bés de sang , no pot habé suús lò plagat que tres plagas , sia lejaus , ó simples , & d'aqueras domandá las Leys , feitas tals plagas lejaus , ó simples per un medixs personage.

X I. Et caàs advenent que losdijtz delinquentz , ó augun de lór fossán d'autre Jurisdicção , & s'en fossán fugitz per maligná & evitá punition , ó autrement , Lò qui lò requerirá , ó augun de lór será tengut portá attestacion , cum luy es Baile deudijt loc , scriuta , ó signada deu Senhor , ó de dus de sons Juratz , ó Notary deu loc ont losdijtz excés son estatz comettutz.

X II. Et tal Attestacion será causada. CUM SI AGESCA, ET SIA QUESTION DE BES DE SANG : Et no será tengut de aná lhevâ autres Letras de Justicia : Laquoala será presentada au Baile , ó en son default à un Jurat deu loc ont tal plagat & plagadoó se serán retiratz. Et lò Baile & Jurat ont seré tal delinquent , sia tengut citá à certan & competent jorn , tals personages per davant lòs Juratz , & Cort deu loc ont losdijtz excés serán estatz comettutz : De qué farà relation , & aquera remboyerá aus Baile , & Juratz deu loc deu delicte , suús pena de una Ley Major , applicadora au Fiscq deu Senhor Major , laquoau desapresent lós es declarada , en caàs de reffuús , latitacion , ó dilay fraudulent.

X III. Et tals Expleytz feitz , si lòs delinquentz no comparin , ó alguns de lór , lòs Baile & Juratz deu delicte poïrán proceder contre de lór per injuncção , & declaracion de penas , qui no poïrán excedir pluús que là Ley , so es à sieys soós Morlaás per paroent , & plaga simple , & sixanta & sieys soós Morlaás , de plaga lejan , ó alep , laquoau Ley poïra declará à là segonda contumacia. Et las inhibitions serán feitas en absencia & contumacia , en caàs no curassa comparir , de no proceder per via de feitz : Lasquoaus serán entertengudas , suús las penas qui lós serán estadas indictes.

X IV. Et au càs après lasdijtas contumacias comparezca , refundien lòs despens d'aqueras , seccá audit : qui son de paroent , & plaga simple , per là prumera un soó Morlaás : per là segonda , dus : per là terça & darrera , tres soós Morlaás.

X V. Et si es question de plaga lejau , ó alep , per là pru-
mera contumaçia tres foós Morlaás : Per là segunda , sieys : &
per là derrera , nau foós Morlaás.

X V I. Et perpetrat lò deliçte , lò Baïle deu Senhor ont
aquet será estat comettut , fassa extrema diligença fãr conexe
aus Juratz , si es Paroent , plaga simpla , lejau , ó alep , qui son
lòs càs , per losquoaus per lò For erã introduzidas làs solemni-
tatz de tiencês , triubas , & patz. Et apparut que lós aya d'aque-
ras , fassan inhibitions au plagat & plagadó , si en persona son
apprehendutz , ó si no à lórs maisons , qui lór serã inthimadas
per affiçtions de copies en làs portas d'aqueras , & de làs Glisias,
ó autres locs publics , ont lò inthimat habê acostumat de fãr son
habitation , ó ab là crida , ó corn , per lòs locs acostumatz d'a-
quetz , que per lór , ni autre interpanfada persona , directament,
ni indirectament , no ayan à proceder lòs uns contre lòs autres
per via de feit , suús tal pena peccuniaria , que arbitrerã , appli-
cadora au fiscq deu Senhor Major , de que serã retengutz Actes.
Et per tals inhibitions , lò Baïle exigirá dus foós Morlaás , & lò
Notary autres dus foós Morlaás.

X V I I. Et comparentas partidas , losdijtz Juratz farã som-
maria inquisition d'aquet qui averá tort , senhs ne exigir degun
salary : Et si es question de Paroent , ó plaga simple , & si de pla-
ga lejau , ó alep , lòs Juratz , & Notary qui vacarã à fãr tal in-
quisition , averã lò Notary , sieys arditz : & lòs Juratz quoaite
arditz per casquin Testimoni.

X V I I I. Aqueras feitas , condemnarã lò culpable envers
lò Senhor , ó Gentiu , à làs Leys part dessuús declaradas : de la-
quoau Sentença no es permettut se apperã.

X I X. Qui en un cop fé plusors plagas , ó Paroentz , de
cascuna deu emmenda à là partida.

X X. Et quoaite à làs emmendas de là partida , si es plaga
lejau , ó alep , lò serã balhadas , si ne demanda , à l'arbitre deus-
dijtz Juratz , & Cort , ont aqueras volerã demandã , sauban
apel à toutes partidas , si se tenen grevadas.

X X I. Davantage , per là medixa Sentença condemnarã
toutes partidas , si son presentas en juçjament , ó en lór absença ,

à lórs Procuraïres , si y a plaga lejau , alep , ó mort , & no autrement , à fàr patz , & se doná assègurança , en se obligán en m. à deu Notary , que no se donarán , ni procurarán dár augun damage en corps , ni en beès per via de fait , per si , ó per autre interpausada persona : A pena d'está punitz corporalament , à l'arbitre deu Judge : Si là patz trencaben , ó trencá consentivan , ó lò trencadó scientament recaptaben , que sian punitz , cum desuús , corporalament , segond là exigença deus excés : Et pecunialament , so es si fé mort , au prim deu mort mile foòs Morlaàs : Pèr alep , sieys cents foòs Morlaàs : Per plagá lejau , tres cents : Per plaga simple , cent cinquanta : Et per tout autre damage , double emmenda à là partida damnajada , & doubles Leys eu Senhor. Et lò Senhor Major fará enquerir , sia requerit per partida , ó no , de tal rompement de patz.

X X I I. Et nonobstant que lò rompedó de la patz aya pagadas làs emmendas deu rompement , là patz demore en son efficecia & valór , cum auperavánt.

X X I I I. Lò deffendent no romp là patz , si plaga , ó aucit lò assalhido : Mes lò assalhent es cadut en là medixa pena de la dijta patz rompuda.

X X I V. Et si ausdijts Juratz semblaba , que à la prolation de ladijta Sentencia , làs partidas degoffan está presentas , si son forá lór Jurisdiction , obtiendran Letras penales de la Cort de Monsenhor lò Senechal à daqueras fuis : qui làs y autrejará.

X X V. Et quóant lòs Baïles farán excecutions augunas , ó adjornamens suús lodijt beès de sang , apperarán testimonis : en presència deusquoaus scriurán ó signarán lasdijtas excecutions & Expleyts.

X X V I. Item , & cum souent lòs excés meriten pluús grossa emmenda vers lò Senhor , que desuús no es dijt , si lò Procuraïre deu Senhor fè convenir lòs delinquens per davant lò Senechal , ó autres Judges , lòs Judjans auerán esgoard à so que tal personage seré estat condamnat , & aueré pagat per rason deu bés de sang.

X X V I I. Et talz Leys Judicadas per lòs Juratz en plagas lejaus , bés de sang , & alep , se crubarán per lò Baïle d'aquec

Senhor à qui serán adjudicadas , & no punt per lò Recebedò deu Fifeq.

X X V I I I. Et en càs lòs Baïle & Juratz deus Gentius fofsan negligens , ó recusans de fàr Justícia de feit de plagas lejaus , ó simples , (requeritz que fian) lò querelant se poirà retirá au Superiò , per obtenir Justícia , senhs que no y auerà loc de remission per dauant losdijts Juratz.

X X I X. Si lòs excès son feits enter dus Gentius , ó enter Gentius & Ruralz , là conexença & Leys d'aquetz se appertienen au Senhor Major , & no à autres , ont que losdijtz excès fian estatz comettuz.

X X X. Parelhament si inter Gentiu , ó Rural lòs excès son comettutz en Terra de autre Gentiu , là mieytat de làs Leys per lò For introdufidas serán deu Gentiu. Et si lò Domengê es principal , sons complicitis serán judjatz per lò Senhor Major.

X X X I. Si lòs excès son comettutz enter Clerc , & Laïc , là conexença se farà en lò loc deu delicte per lòs Baïle , & Juratz d'aquet , apperát lò Avesque , ó sons Officieés. Et làs Leys deu Clerc serán l'Avesque , & làs deu Laic , deu Senhor temporal.

X X X I I. Murjê voluntary senhs causa , pagarà au Prim deu mort là emmenda per là reparation civila per lò Judge Arbitradora.

RUBRICA DE EDIFICIS.

ARTIGLE I.

DEgun no deu fàr Castet barrát , ó baradat , part lò volê deu Senhor Major.

I I. Qui há paret , ó muralha comuna ab son Vefin , si pluús haut là vol ediffica , recrubará là mieytat deus despens de son Vefin , après que aya feita l'obra , si tal obra lò habé denunçiat auperavánt , & que lò Vefin se volha d'aquera ajudâ.

I I I. Mes deu mete làs goteras en forte no porten damage au Vefin.

I V. Mes si là gotera toniba en sa terra , no es tengut

pagá lò damage qui portará au Vefin, attendut tombera en fa terra.

RUBRICA DE CASSAS, ET PESQUEE'S.

ARTICLE I.

ES deffendut de prene Perditz vermelha ab fac, ni Faifan faubage ab lassou: Et qui farà lò contrary, pagarà per chacun sieys foós de Ley.

II. Et qui prenerá Saumoó Becart ab Foga, pagarà semblable pena.

III. Qui deu pagá semeê, si es de poreq, ó troya faubage, deu pagá lò quoadté esquer: Et si es ceruy, ó cabirou, lò quoadté dret de darrer, combien que de cabirou anticament no s'en pagás: Mes ló Senhor Major & autres Gennius ac an esfortat, & de presen ac meten en costuma.

RUBRICA DE BOSCAGES.

ARTICLE I.

QUI escorchera Quasso, ó Taufin, suppausat y agossa servitut de pexe, ó no, pagarà au Senhor deu Boscq sieys foós Morlaás per là injuria, outre ló damage de l'arbre.

II. Si augun pica en bedat, (seguien là Ley deu bedat) pagarà tal pena, cum y será estada ordenada.

III. Qui copará quasso à là caus, en loc ont no há servitut de talh, pagarà cinq foós Morlaás, outre là estimation de l'arbre: Et per cascuna arrama entró au nombre de cinq, un foó Morlaás, si attent y es, ó probá se pot, & là ferra perguda, si là Ley deu bedat no dispausa ló contrary.

IV. Et de lenha qui ne trega ab bestia, dotze dincês: Et si à cog d'homi là tregy, quoadte dincês, & la ferra, ab laquoau

l'auerá pefseyada.

V. Et si attent no es en lò Boscq , lò Senhor deu Boscq se rencury au Senhor de l'homí , ó de là femna , ó à son Baile , qui es tengut de en fàr dret , segond que desfluús es dijt.

V I. Et si là penhera no val là Ley , lò penheradó mercairá lò loc , & artierà senhau , & lò Senhor de l'homí farà pagà là Ley deguda. Et si negaba lò senhau , lò Senhor deu boscq , ó lò messagè deu aduerá lò senhau , & là tala , & lò Senhor de l'homí lò deu fàr pagà là Ley deguda.

V II. Parelha pena es introdufida contre qui escorchará derroquerá , & picquerá lenha de Fau , Tauzin , & Castanh.

V III Qui abaterá lò fruít de Quasso , Fau , Tauzin , ni Castanh , si dequeró fàr no há dret , pagà dotze dineés Morlaás: Et lò qui trobat lò auerá , ferá credit ab son segtament , outra là estimation deu fruít.

I X. Qui há seruitut de Dent & Iafilha , se enten per necessitat de son propri bestiá.

X. Seruitut de pexe entró terfa viela , se enten inclusiua-mentz , sino que autrementz no agossan usat ; En laquoala seruitut no son comprés lòs bedatz sabutz.

X I. Et qui há tal seruitut , pot pexe ab lò bestiá qui há à gafalha , feita senhs frau.

X I I Cascun servidó poira tenir , & fàr pexe en là Ramat deu bestiá Aolhy qui goarderá de son Maeste , autant d'Aolhas cum monta là dotzal part de so qui monta tal bestiá. Et tal dijt bestiá es dijt Aolhas de tienguda.

X I I I. Qui há seruitut de Talh , & Dalh , se enten per sas propri Maisons , Borda , Trolhs , & fermaduras de sons Castetz.

X I V. Cascun poira trege Marla de Marlera , en pagán au Senhor dequera una conca de Froment , qui son dus quoartaus per jornada de terra marlada , en emmendán lò damage qui farán en lòs camps , passán & carreján aquera.

X V. Fer trege Marla , femá Vinha , ó autre terra , ó carrejá peyra de Molin , cascun poira passá per terra de son Vesin , tala emmendán à conexença de Prodhoms.

RUBRICA DE HERBAGES ET CARNAUS.

ARTICLE I.

LOS Herbageês deu Senhor Major no poden fâr pexe bestiaâs en lós Terradoôs noberament affiufatz.

I I. Lôs Majoraus deu Senhor Major deben jurâ en maâs de luy, ó autre qui aya charja de luy, que ab son bestiaâ no meterán de autre bestiaâ estrangeê, en defrau de l'herbageê.

I I I. Et si n'y meten, deben pagâ per rason de l'estrangeê.

I V. Permetut es à cascun de aucide lâs crabas; si lâs trobará en sons Paicheraâs, vinhas, vergiêes, boscsq; qui lom poble juênts, talhis, ó casaus, & fâr pagâ lò damage au Macste d'aqueras, tal que serâ estimat per dus Juratz, ó Prodhoms ont tal damage serâ dat: Et parelhamenz es permetut aucide lôs porcs en lôs Pratz, vinhas & casaus, senhs en rês. ne estâ tengut.

V. Tocant lâs attentats, & padoenças, qui lôs uns poîrán habê suús lôs autres, entró à là terça Vila, serâ de si en avant servat: Et en usará cascun ainxi que es usat & acostumat.

V I. Bestiaâ qui carreja Sau, vitualhas, ni autres marchandissas, no pot estâ carnalat so pendent que fê lò viage: Mes lò Macste d'aquet es quitis, pagán là tala, & damage qui fara.

V I I. Ni bestiaâ qui vá ni torna deus Exivernius, sino que despuxs passadas lâs onze horas de maïtin demorás au Cuyalâ, ó Cledat.

V I I I. Lò bestiaâ qui es impedit de passâ per inondation d'ayguas, no pot estâ carnalat.

I X. Bestiaâ, qui á costuma demorâ cascuna noeyt au Parc, ó Cuyalâ, si se escapa, no deu estâ carnalat.

X. Carnau d'Aolhas, es dotze Aolhas, & lò marro.

X I. Qui passará per lôs camiis deus Bedatz ab bestiaâs, si mau no y fê, no deu estâ carnalat: Et talz camiis deben estâ affitatz & exterminat.

XII. Los qui hán Camps carnaleés , deben aquetz barrá , & y mete talz senhaus que degun no y pusca está decebut.

XIII. Si lò Gentiu no há herm , en loquoau lò bestia pusca padoyr , lo Senhor Major pot en aquet carnalá tout die lò bestia qui no há attenta & servitut.

XIV. Lo Senhor , Major , ó son Comis tant solament , poden carnalá en l'Arbag.

***

RUBRICA DE MOLINS ET PACHERAS.

ARTIGLE I.

Tout Homi pot far Paschera , & barrá en sa Terra , per que l'aygua no ló fassa mau , probedit no trega l'aygua de son cours : si no y habé establiment , ó costuma au contrary , ó que lò bestia y agossa Abeuradé , ó Labadé.

I. Aupres d'un Molin , degun no en pot fár autre , si engorgaba lò de dessuús : ny si estremada l'aygua de son cours , ó que lò Molin de dessuús là pergossa.

II. Degun Sofmés no pot fár Molin en là Terra deu Senhor , ó deu Gentiu , per laquoau paga fiu & talha , sens conget & permission du Senhor , ó Gentiu , de qui es là Terra ont aquet voléré fár bastir.

III. Cascun Sofmés es tengut de aná mole au Molin deu Senhor , bastit en lò loc ont lò Sofmés habite : & no en autre. Et qui tirerà lò Graá deu loc (sino que una noyet agossa belhat au Molin) perderá lò Blat : mais lò Senhor es tengut tenir lòs Molins bon molens , & en estát que fasan bona farina.

***

RUBRICA DE QUESTAUS.

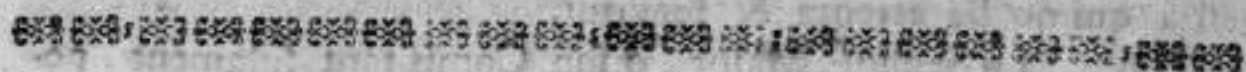
ARTIGLE I.

LOS Questaus no poden lexá là Terra de la questalitat , part lò volé deu Senhor , per aná habitá en autre part.

I I. Mes si no han assés de Terra per laborá , lò Senhor lós ne deu balhá,

III. Et no deu está si grossa là Questa , que per pagá aquera se ayap à vende lós boeus , & bestia dedicat au laborage.

RUBRICA DE BATALHA.

ARTICLE I.

LO Deffendent en Batalha , alheyará làs Armas , & là forma de combate.

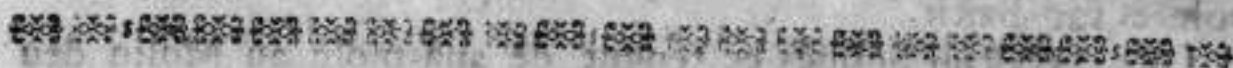
I I. Lò deffendent (en feyt de Batalha) es tengut lò medixs jorn qui há recebut lò prumê cartel , denegá , ó confessá aquet.

III. Qui no combat quoad batalha es assignada & fermada en maá deu Senhor , perderá làs armas : & será punit à l'arbitre deudijt Senhor.

IV. Augun no es tengut prene , ny balhá Champion : mes lós principaus son tengutz de entrá en lò camp.

V. Increpat de trahition , si desment au qui 'lon appere, offerien se deffende , à conexença de là Cort son honor es goardada.

VI. En causas qui se poden probá , no y a há loc de combat.

RUBRICA DE QUALITATZ DE PERSONAS.

ARTICLE I.

QUi tien Terra en Fiu de Gentiu habent Baile , Juratz , & Cort , si habita en aquera , son homi es.

II. Qui crompa , ó adquireix beês sedontz en Terra d'autre besiage , jassia contribuesca à toutas charges , no es vesin , si autrement no es recebut per lós vesins d'aquet.

III. Servança es en Bearn , que tout Filh vesin es vesin : Et aussi l'estrangé , si se marida ab heretere Filha de vesin : loquoau

es tengut prestâ jurament de veſiage tant ſolament. Mes ſi ſe marida ab Filha que nò ſia heretera, ſerâ tengut fâ & ſervâ toutes làs ſolemnitatâz de veſiage, ſegond là coſtuma & loc dont volerâ eſtâ veſin.

I V. Lòs Cagotz nò ſe deben meſclâ ab lòs autres homis per familiara converſation : Avâns deben habitâ ſeparatz deus autres perſonages : Et nò ſe meterân davant lòs homis & femnas, à là Glifiâ, ni Proceſſiôos : à là pena de una Ley Major per caſcuna vegada qui farân lò contrary.

V. Et es prohibit à toutz Cagotz nò portâ armas autres, que aqueras qui hân beſonh per lòrs officis : ſuús pena de ſengles Leys Majors, per caſcuna vegada qui farân lò contrary. Et lòs Juratz averân facultat de ſe ſayſir de lòrs armas : laſquoaus ſerân convertidas au proffieyt deu Sènhor deu loc, & de là cauſa publica per egoalas portioôs.

VI. Lòs Ladres nò poden pobla à pluús avant, ni en autre part, que à làs maiſons qui lós ſon depputadas per lòrs domicilis. Et en caſcuna Ladraria nò deu demorâ que un Ladre ſolet, ab ſa familia : Mes lòs paſſantz & repaſſantz ſe y poderân retirâ, & demeurâ tant ſolament per dus jorns.

RUBRICA, ET FORMA DE FAR INQUANTZ.

ARTICLE I.

A Pres la preſa deus beês mobles, lòs inquantz ſe farân tout incontinent feyte la inthimation deu prenement à partida, ſi per lò impetrant, ò ſon comis, lò Baile en es requerit.

II. Et ſi tal excecutat es abſcent, que nò lò podoffa en perſona inthimâ là excecution, tal inthimation ſerâ feyta per affiction de là copia deu Mandament, & Expleyt en la porta de ſa maiſon, ò de ſon habitation : & en caâs nò aya maiſon, ò habitation, à votz de trompa ab là Crida acostumada, per lòs loes acostumatz : & en aquet caâs ſerân ſupereceditz tals incantz per ſieys jorns.

III Item, que toutz beès mobles incantatz se poirán crubâ fentz lò termy de nau jorns, pagán lòs Capsoòs aus personages ausquoaus serán demoratz losdijtz beès mobles.

IV. Item quant aus beès sedentz, lò prenement dequetz serà inthimat à l'executat, si se pot apprehendê en persona: & si no pot estâ apprehendut en persona, serà differit per nau jorns: Parellement quòant serà estat apprehendut, serà differit per parelh temps de nau jorns. Et passatz lòs nau jorns, se començarán lòs incantz, & se farán publicament de tres en tres jorns, comprenen lò jorn qui se commençan, & lòs jorns qui se continuen, & lò tout complièn nau jorns: & talz cridas se farán despuxs oeyt horas de maïtin, entró quòate horas apres miey jorn, & no punct auperavánt, ny apres.

V. Item feytas làs cridas, lòs Juratz farán declaration si là execution, & incantz son estatz feytz juridicament, & sufficienta. Et feyta là declaration d'estâ sufficientement feytz, là partida qui averá dijt ausdijtz incantz, depositará là soma per luy dijta, & uferta, en aur, ó argent monedat, ó à monedâ. Et lò serà balhat termi de tres jorns, per fâc tal deposit, pendent losquoaus, toutz autres qui y volhan suberdise, serán auditz, en depositán realment, senhs que de aras en avánt nò serán apperatz ters oposans, ny servadas autres solemnitatz.

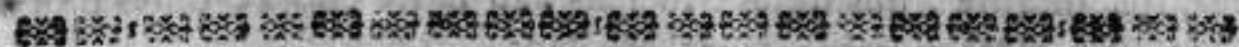
VI. Item feyt lò deposit, & reconegut estâ sufficient, de là pessa incantada, lò serà feyta là vendition, & balhada là possession reala, & corporala: & apres serán apperatz crededoòs. Que toutz personages qui pretenden de habê interesse en lodit deposit, se mostrarán crededoòs, per nau jorns: ab inthimation que aquetz passatz, serà procedit à distribution deudijt depoüt.

VII. Et à fâc lò deposit, lòs Baïle, & Juratz poirán confrenhe au darrer offerent per arrestation, & caption de lórs personas: & làs Taxas, mandamentz, instrumentz, & Sentencias, erán recebudas à l'Impetrant per deposit. Emperó lodijt Impetrant, en caàs luy sia lò darrer offerent, serà tengut depositâ lò Capsoòs, & dret de là Cort. Et làs pessos incantadas demorarán obligadas, per responde aus crededoòs pluús privilegiatz qui se mostrarán: & per lós satiffâ lò qui lós serà adjudjat entró là

Soma qui per làs productions serà estada emplegada per deposit.

VIII. Item despuxs feyta tal vendition , & tradition de lasdijtas pessas incantadas , si son Rualas , lò Debitò poirà aqueras recubâ , fentz lò termy de oeyt meés : Et si son beés Nobles , fentz lò termy de un an , pagán làs somas per lasquoaus serán estadas vendudas , & lòs Capsoôs dequeras au Senhor deu loc , ont talz incantz serán estatz feytz , en caàs en tal loc se acostume pagá Capsoôs , obras , & mielhureês , utilas & necessarias , & qui lò crompadò y averá feyt.

IX. Item passatz losdijtz termis & delaïs , degun no poirà recuperâ , ny querelâ lasdijtas pessas vendudas , juús colò de injust pretz , primessa , ny per alguna autre nullitat qui poirà allegâ : mes aquetz qui pretenderán losdijts incantz está nulles , serán tengutz allegâ lasdijtas nullitatz fentz lodijt termy , & mete en procés lodijt darrer offerent : & que autrement de qui en avánt no serán en rés auditz.

RUBRICA DEUS SALARIS DEUS Actes & Faction deus Inquantz.

ARTICLE I.

PRimo , à là Crida , per fâc làs cridas deus incantz de beés cedentz , per là prumera crida , dotze dinês morlaàs : & per cascuna de làs autres , dús dinês Morlaàs , Emperó suppausat y aya plusors cridas , no lheberâ , ny lò scia condat que entró au nombre de quotate cridas , que montará tout Salary un soó miey Morlaâ. Et pluís per là crida qui farà de aperar Crededors suús lò Deposit , un soó Morlaâ.

II. Item au Notary , per retenir lòs Actes de toutz lòs Raportz de lasdijtas cridas , un soó miey Morlaâ.

III. Item audijt Notary , retenir là obligance deudijt Deposit , & cancellation d'aquera , un soó Morlaâ.

IV. Item audijt Notary , per lò Acte deus Adveratz , & distribution deu Deposit , cincq soôs Morlaàs.

V. Item per retenir l'òs Actes de vendition, & mettement de possession judiciala, & reala, un soò Morlaà. Et si l'ò mettement de possession reala se hiá à far fora l'ò terradó de là Vila, per tant loenh que sia, dus soòs miccy Morlaàs.

V I. Item audit Notary, per l'ò salary de là grossa de l'instrument deus incantz, si là scriptura no contien que una Peg de Pergamy, cincq soòs Morlaàs. Et de tantas Pegs de Pergamy que s'y metterá à pluús avánt, dus soòs Morlaàs per cascuna. Et là scriptura será prima, & en bona forma sufficienta.

V I I. Item aus Juratz, per toutz salarys de incantz de beés sedentz, quoad l'ò Senhor, son Capsofé rendador, Comis, & Gentiu prenerá dus dinés Morlaàs, losdijtz Juratz averán, & prenerán un diné Morlaà : & de qui en suús à l'equipolent : Emperó senhs rés en deffalcá, ny diminuir deudijt Capsoó degut au Senhor.

V I I I. Item, suús incantz de beés mobles, à la Crida per far l'òs incantz, dus dinés Morlaàs : au Baile, dotze dinés morlaàs : au Notary dotze dinés Morlaàs.

V I X. Item quant advierá que letras requestoris de autre país per far audir Testimonis, serán adressadas per l'ò Conselh, ó Cort deu Seneschal aus Juratz, per cascun jorn qui l'ò Notary vaccará, exigirá tres soòs Morlaàs : & l'òs Juratz sieys soòs Morlaàs, & là despença.

X. Item en actions de causas minimas, au Notary será balthat per l'ò Acte de là prumera comparition & assertion de là domanda, & deus autres Actes, cada deus dinés Morlaàs, si aixi es ac ayan acostumat : & no autramentz.

X I. Item per l'ò doble de là Domanda, si partida là domanda, dus dinés Morlaàs : & per l'ò doble de tal Sentença, sieys dinés Morlaàs, si es aixi ac ayan acostumat : & no autramentz.

X I I. Item l'òs Juratz per cascun testimony audit prenerán quate dinés Morlaàs : & l'ò Notary autres quate dinés Morlaàs. Et per Sentença, un soò Morlaà : & auffi l'ò Baile, un soò Morlaà, senhs prene rés per là intrada de là Cort, ny assietada per

causa no excedenta vintg foòs Morlaàs , si es ainxi ac ayan acostumat : & non autrament.

XIII. Item en materias excedentas vintg foòs Morlaàs, possessoris , ó sommarias , lò Notary preuerá per cascuna dieta sieys dinès Morlaàs : & se pagarán à fin de causa , ó bien si vacqua per arcort : totas betz quòant lò Notary aurá servit , se farà pagà à làs partidas per miejes : & per testimony audir prenerán sieys dinès Morlaàs , & autant lò Notary.

XIV. Item de làs Sentençias qui se passerán de causas excedentas feytas informations , productions , & ab matura deliberation de Conselh , lòs Juratz prenerán tant solament sieys foòs Morlaàs , lò Notary tres foòs Morlaàs : Et lò Baile no prenerá res per Sentençia , ny autres dietas , sino sieys foòs Morlaàs per contestation de causa , losquous no poirà crubá entró à fin de causa , sia per Sentençia , ó per arcort.

XV. Item de làs Sentençias qui se boeytarán (in campo) judicialment per confession de partida deffendenta , ó arcort feyt, lòs Juratz en prenerán tant solament un foò Morlaà , lò Baile un foò Morlaà , lò Notary un foò Morlaà : & deu doble de tal condampnation lodijt Notary sieys dinès Morlaàs.

XVI. Item lòs Juratz prenerán per acistir , & fàr lò judjament , & Actes per assignation de dot , sieys foòs Morlaàs.

XVII. Item lò Baile prenerá & exigirá tant solament per là presentation de là comission , & acission aus Actes & execution d'aquetz , tres foòs Morlaàs.

XVIII. Item losdijtz Juratz prenerán per fàr lò judjament , & Actes de creation de Tutors , sieys foòs Morlaàs : & per fàr lò Inventory deus beés & causas de là tutela , per cascun jorn qui integrement vacquarán , tres foòs Morlaàs : Et lò Baile per fàr passar lòs Actes (assistien adaquetz) de làdijta creation de Tutors , prenerá tant solament tres foòs Morlaàs.

XIX. Item losdijtz Juratz per fàr lò judjament & Actes fuús exterminament de terras , ab auctoritat de justícia , ó requeritz per partida , tres foòs Morlaàs : & lò Notary per là retention de talz Actes & instrumentz , dus foòs Morlaàs : & lò Baile , tres foòs Morlaàs.

X X. Item losdijts Juratz prenerán per anár fár uberturas de camí, & vision ocularia de terradoós, tres foós Morlaás: & lò Notary, dus foós Morlaás per lòs Actes & instrument. Et si en tal cazás audiffen testimonis, & redigiffen lórs depositions per escriut, en prenerán cum desliús: & lò Baile, per lòs Mans, & assisténcia, tres foós Morlaás.

X X I. Item à tout excecutoó, sia Baile, ó Veguê, per excecutat mandamentz de manutenença, missory en possession, ó autre de soma excedenta, ab inthimation, senhs (voce tube) ny affiction deu doble, sieys foós Morlaás: & si no y há inthimation, sineq foós Morlaás.

X X I I. Item si y há (voce tube) edict, & affiction de là excecution principal, doble deu mandament, un foó Morlaá.

X X I I I. Item per excecutá un citatory simple per lò Baile, ó Veguê, dus dinés Morlaás. Per lò semblable de citatoris, de comissaris, & autres adjornamentz, & inthimation de apunctamentz, si son deu Seneschal, ó deus Juratz. Et si son deu Conselh, quotate dinés Morlaás.

X X I V. Item audijt Baile per inthimá excecutions de Letras requisitoris, quotate dinés Morlaás.

X X V. Item audit Baile, ó autre excecutoó, per excecution de Mandamentz generaus, & autres, per somas no excedentas, dotze dinés Morlaás.

X X V I. Item per là inthimation, ab edict (& voce tube) dotze dinés Morlaás, tant de là crida, que deu Baile: so es au Baile, oeyt dinés Morlaás, & à là crida, quotate dinés Morlaás.

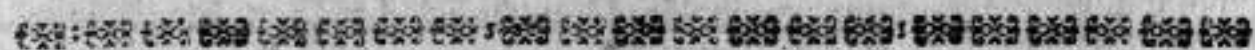
X X V I I. Item audit Baile, per là vendition aus incantz judiciala, & reala, liurament, & tradition de possession, sieys foós Morlaás: & per là distribution deu Deposit, un foó Morlaá.

X X V I I I. Item au Baile, Veguê, ó autre excecutoó de justícia, per doble de Mandament, ab Expleyt bien corregit, un foó Morlaá.

X X I X. Item per doble de supplication, & inthimation, oeyt dinés Morlaás.

X X X. Item per doble de Citatory, & Expleyt, quotate dinés Morlaás.

XXXI. Item l'ò testimony produfit , qui ferá deu loc ont se rien là Cort ont se fé l'imformation , no lheberá degun salary: & si tal testimony éra de deffora circumbesin , averá sieys dinés Morlaás , ó autrement à l'arbitre deus Juratz , qui averán regard à là distance deu loc , & qualitat de personas.

RUBRICA DE LAS TAXAS DEUS Salarys de Instrumentz.

I.

ET primo, per carta de Procuracion simple , per constituir Procurayre per pleytejà , sieys dinés Morlaás.

II. Per procuracion ab puxança de poder crubá deutes , & poder vender , ó cromptá , & fâr autres Actes , un soô Morlaá.

III. De tota procuracion per là tramete fora l'ò present país , si es en pargamy , un soô miey Morlaá.

IV. Per carta de deuta per quala soma que sia , suppausat que y fossan mertudas totas susmitions , renunciations , & obligations , un soô miey Morlaá.

V. Item si à l'autrey de tal instrument de deute l'òs contractentz a là retention dequet , pagán au Notary per aquera quotate arditz , no grossará tal instrument , sino estant request per partida.

VI. Item per carta de Gasalha , sieys dinés Morlaás.

VII. Item , per carta de boeytura de bocus , ó bacas , sieys dinés Morlaás.

VIII. Item per carta de companhia de bestiaás enter dus ó tres personages , per grossa valor que sian , dus soôs Morlaás.

IX. Item per carta de dinés de Glisia , sia per comanda , vendition , & per petita , ó grossa soma que sia , dus soôs Morlaás.

X. Item per carta de relheu , & garentia , un soô Morlaá.

XI. Item per carta de vendition de fontz de terra , ó maison , & quinlia que sia , entroé là soma cent escutz , tres soôs Morlaás. Et de qui en suás per grossa soma que sia , quotate soôs Morlaás , sino que là peg de pargamy fossa toute complida en scriptura:

& en aquet caàs, sineq foòs Morlaàs.

XII Item per carta de Gratia, grossa soma que sia, un foò Morlaà.

XIII. Item per carta de biscamby, ó permutation de quinha soma sia, dus foòs Morlaàs per cascuna carta.

XIV. Item per carta de Donation, dus foòs Morlaàs.

XV. Item per carta de Aparcelament de Pay, ó May, Filh, ó Filha, dus foòs Morlaàs.

XVI. Item per totas cartas ont falhirá inferir procuracion, ó mandament, per tal insertion à pluús avant deu Salary, se pagará un foò Morlaà.

XVII. Item per carta de Quitança, simple reconexença de quinha causa que sia, un foò Morlaà.

XVIII. Item per carta de Convenenças Matrimoniaus entró là soma de cent Scutz, dus foòs Morlaàs: & si ascendex de qui en suús, sineq foòs Morlaàs. Mes lò Notary no grossará que un instrument, sino que per partida sia requerit.

XIX. Item per carta de Tornadot, dus foòs Morlaàs.

XX. Item per carta de Compromés, per quinha causa que sia, & enter quinhas partidas, se vullha, lò Notary prenerá tant solament per cascuna partida, dus foòs Morlaàs.

XXI. Item per carta de Sentença arbitraria, tres foòs Morlaàs.

XXII. Item per carta de Transaction de differentz, ó Procés per cascuna partida, tres foòs Morlaàs.

XXIII. Item per carta de Rendament de Benefficy, ó Desme, dus foòs Morlaàs: & si es de Avescat, Abbadia, ó Baronya, siçys foòs Morlaàs.

XXIV. Item per carta ont lom pren Boaries en laborage, & estadjans de Maison, per cascuna partida, un foò miey Morlaà.

XXV. Item per carta de Collogui de Maison, Fratz, ó Vinhas, un foò Morlaà.

XXVI. Item per carta de Partilha de beês sedentz, & Mobles enter Frays, Sors, ó autres, entró là soma de cent Florins, dus foòs Morlaàs. Et si excedeix cent Scutz, ó de-

qui en suús, cincq foós Morlaás.

XXVII. Item per Testament feyt de simples lauradoós, ó menestraus, tres foós Morlaás. Et fids legatz, ascendexen entró là soma de dus cent Francs, ó pluús, s'en pagarà cincq foós Morlaás. Et iquoant tal testament ferá feyt per Barons, Gentius - Homis, Borgés, ó autres Gentz riches & potentz, s'en pagarà quinze foós Morlaás.

XXVIII. Item per cascun doble de Testament après estár grossat, sia per via de supplication, appunctament, ó mandament, sieys foós Morlaás.

XXIX. Item per clausula extreyta de Testament ab insercion que dessuús, dus foós Morlaás. Et si se trey simplement, un foó Morlaá.

XXX. Item per vidimá, & regrossá instrumentz antics, (ó que senhs difficultat no se poden legir) ab auctoritat de justícia, & insercion de comission, tres foós Morlaás.

XXXI. Item per instrumentz qui son pergutz, & se han à regrossá, & extrege du Registre, ab auctoritat de justícia, tres foós Morlaás.

XXXII. Item per instrument de assusament, dus foós Morlaás.

XXXIII. Item per instrument de Quitança, & de Questau, ó Fiuaté simple qui se farà per lo Senhor, ó Nobles, de lors Sofmés, dus foós Morlaás: Et si y ha insercion de comission, tres foós Morlaás.

XXXIV. Item per carta de Extermiament de terras, ab insercion de là comission, cincq foós Morlaás.

XXXV. Item per carta de Aprendisage de Baylet en officy, ó autre causa, per cascuna partida, un foó Morlaá.

XXXVI. Item per carta de parthilha, & division de fuis, & autres devers, ab insercion de là comission, cincq foós Morlaás.

XXXVII. Item per carta de Protestation, un foó Morlaá.

XXXVIII. Item per carta de creation de Tutoós, ó Curadoós ab insercion de là comission, & inventory, sieys foós Morlaás. Et si en tal Tutela se met à pluús avant de una peg

91   F O R S   E T   C O S T U M A S
de pargamy, per cascuna peg, tres foós Morlaás, provedit s'ia
Letra ben scriuta.

X X X I X. Item per carta de reconexença de carnau, ó pen-
herá feyta per lò Senhor, ó Nobles enter Sosmês, ó autre, un
foó Morlaá.

X L. Item per carta de pagament, & solution de beês (qui
se fé ab auctoritat de justícia) ab insercion de comission, & lòs
Actes, sincq foós Morlaás.

X L I. Item per carta de Sosmalheuta de personage arrestat,
ó de beês penheratz, qui será feyt per auctoritat de justícia,
un foó Morlaá.

X L I I. Item per carta de liurament de possession de pessa
de terra, ó autres beês sedentz presa ab mandament missory
en possession, ó manutenença ab insercion d'aquetz, dus foós
Morlaás.

X L I I I. Item per carta de Laudisme de vendition qui se
fará per lò Senhor noble, son Procurayre, ó faile, un foó
Morlaá.

X L I V. Item per carta de assignation de dot, ab manda-
ment de justícia, & insercion d'aquet, & lòs Actes judiciaus,
quorate foós Morlaás.

X L V. Item per carta de vestiage, un foó miey Morlaá.

X L V I. Item per Letras de requisitoris per fár audir
testimonis, un foó Morlaá.

X L V I I. Item per Letras requisitoris de là una Jurisdic-
tion à l'autre en lò present pays, per fár audir testimonis, sieys
dinês Morlaás. Et per citatory simple per fár adjornâ tals tes-
timonis, sieys dinês Morlaás.

*****
RUBRICA DE FERIAS.

ARTIGLE I.

Ferias de Messons, ó Verenhas, deben estâ autreyadas, &
durâ à l'arbitre deus Judges: Et quoad serán balhadas

au Conselh, serán observadas per lò Senechal, & sa Cort, & autres Judges subalternes.

II. Làs Festas de Dimenges, de nostra Dama, & Apostos, & autres Mandadas per là Glyfia, deben está observadas: totas betz làs penas injungidas per làs Ordenanças de làs Vilas no averán loc contre lòn Saumateés, & Carreteés qui ván au Marcat.

III. Despuxs là vigilia de sainct Thomas entró lò endejorn de là Epiphania: & de là Vespra davant Arramps, entró lò Diluús après Quasimodo: & de là Vespra de Penthacosta, entró au Dijaus seguent, no s'y tien Cort: & deu Dijaus davant Coaresme entrant, entró au prumé Dijaus de Coaresme.

LOS JORNS FERIATZ, ET QUI NO SON
d'Entrada en lò Conselh deu Rey.

¶ EN IENER.

SANCT Anthony, lò	17
Sanct Sebastian.	20
Là Conversion de Sanct Pan.	25

¶ FEVRER.

Là Purification de Nostra - Dama.	2
Sanct Mathias.	24

¶ MARTZ.

Sanct Joseph.	19
L'Anunciation Nostra - Dame.	25

¶ APRIL.

Sanct Marc.	25
-------------	----

¶ MAY.

Sanct Philip, & Sanct Jaemes.	1
L'Invention de Sancta Crotz.	3

¶ JUN.

Sanct Barnabé.	11
----------------	----

Lò Corpus Domini. 24
 La Nativitat de Sanct Johan. 24

¶ Et se balharán Férias là Vigilia de sanct Peé,
 entró lò endejorn de la Magdalena. 24

¶ AGOST.

Là Transfiguration, lò 6
 Sanct Laurens. 10

L'Assumption de Nostra-Dama. 15

Sanct Recq. 16

Sanct Berthomiu. 24

¶ SEPTEMBRE.

Là Nativitat Nostra-Dama. 8

Là Exaltation de sancta Crotz. 14

Sanct Mathiu. 21

¶ Férias là Vespres de sanct Micqueu de Septembre,
 entró lò endejorn de sanct Luc, sino que autre-
 ment per lò Conselh fossa avisar.

¶ OCTOBRE.

Sanct Simon, & Jude.

¶ NOVEMBRE.

Toutz-Sanctz. 1

Lò endejorn de Toutz-Sanctz, qui es là Commemoration
 deus Deffuntz. 2

Sanct Martin. 11

Là Presentation de Nostra-Dama. 21

Sancta Catharina. 25

Sanct Andrieu. 30

¶ DESEMBRE.

Sanct Nicolau. 6

Là Conception de Nostra-Dama. 8

Làs quate Festas annualas.

L'Assension.

Lò Corpus Domini.

ET PER APRES LOS DIITZ FORS, Costumas, redigitz per escriut, en là forma que dessuús: Nos an supplicat tres-humblement aquetz agossan virtut & efficacia de Leys generalas, & que no fossa necessari à làs partidas qui s'en averén adjudá, de lós probá, & mandá à toutz Officieés de Justicia observá, & fàr observá, & segont aquetz judjá en lós caàs per aquetz desciditz: cassá, annullá toutz autres Fors, & Costumas: Et lós presens auctorisá, & aprobá.

PER so es que Nos desirantz lo beé, repaus, & soladjament de nostredijts Subjetz, & volentz obviá de Procés, & differentz enter lór, tant que nos es possible: & affin que nostredijts Subjects ayan certa Ley de nos, juús laquoala dejen vivre: & per autres justas considerations nostre courage moventz talldijtz Fors, Costumas, de nostra plena puxança, certa sciença, habem approbat, confirmat, & auctorisat, & per tenór de làs presentz, confirmam, & auctorisam, volem, & ordenam sien reputatz, & tengutz per Leys generalas: Cassan, & annullan toutz autres Fors & Costumas: Mandam à nostres fidels, & ben amatz, làs Gens de nostre Conselh, Seneschal, Judges de la Cort, Juratz, & toutz autres Officieés, Justicieés, & Subjetz de nostredijt Pays, aquetz observá, & tenir per Leys inviolablement: & judjá segont aquet. Reservat imperó à nos, & nostres successòs, daquetz podé corregir, & reformá, toutes & quantas vegadas que nos plaserá, & qui será trobat per nos, & làs Gens deusdijtz tres Estatz, está util & necessary per nostre servici, & beé public. Et per autant que deusdijtz Fors & Costumas hom se averá adjudá en plusors & divers locs: Volem que à là Copia collationada ab lò Original per un de nostres Secretaris, & Sendie deu Pays, sia ajustada autand de fé, cum au propri Original. Et afin que degun no y pusea pretende ignorança, Volem, & ordenam que losdijtz Fors, & Costumas, nostre presenta Approbation & Auctorisation, lò tout sia publicat, tant en nostre Cort Sovirana de nostre Conselh, que Cort de nostre Seneschal de Bearn: **C**A R tal es nostre plaseé. Et à major fermeffa, habem signat làs presens de nostre maá, & mandat y

mette l'ò Saget de nostres Armas. Dadas à Pau, l'ò 27. de
Novembre, 1551. HENRY.

Per Commandament deu Rey', Senhor Soviran de Bearn : Vous
& Messenhors l'ò Protonotary d'Albret, Abbat de Pontaut, Francés
de Roquefort], Conselheè, & Maeste d'Ostau deudijt Senhor : &
Johan Gratian de Harambura, Scuder. Panatè, & autres presentz.

MARTRET.

LO vingt & sieys deu Mês de Novembre, l'An mil cinq
centz cincquoante & un, au deffentz là Maison Comuna
de là Vila de Pau, estantz assemblatz R. P. en Diu, Mossen
Jacques de Foix, Avesque de Lascar : R. P. Mossen Peés de
Malhos, Abbat de Saubalada : R. P. Mossen Johan de Bilheres,
Abbat de là Reula : Nobles Johan d'Albret, Senhor & Baron
de Miucantz : Gabriel, Senhor, & Baron de Gerderest : Giles,
Senhor & Baron de Gairossa : Pierre, Senhor d'Augaâ : Johan,
Senhor de Barfun : Bernard, Senhor de Somoloô : Per-Arnaud,
Senhor de Baura : Johan de Roquefort, Senhor de Bastancês :
Johanot de Nabalhas, Senhor de Siros : Johan de Serras, Sen-
hor de Maücoô : Pierre deu Viver, Senhor de Clavaria : Pierre
de Mesmes, Senhor de Monstroô : Arnaud, Senhor de Suús :
Bertran de Labedan, Senhor de Monteltruc : Ramon de Corthie,
Senhor de Mirapeix : Bertran d'Abbadia, Senhor de Castanheda
deu Camiî : Martin de Poey, Senhor de Geup : Johan de Lana-
cauba, Senhor de Momaâs : Arnauguilhem de Saud, Senhor de
Ledux : Peés de Castanheda, Senhor de Balex : Loys de là
Borda, & Johanolo de Gramont de Morlaâs : Peiros de là Plassa,
& Bertran d'Estrem, de là Vila d'Orthez : Ramonet de Goés,
d'Oloron : Rodger de Morguaâs, de là Vila de Saubattera :
Johanet de là Sala, deu loc de Viela : Johan d'Abbadia, Abbat
de Sebinhac, de là Val d'Ossau : Bernard d'Agoés, deu loc de
Borffe : Bernard de Casanave, deu loc de Ceta, en là Val
d'Aspa : Johand d'Abbadia, d'Aramitz, en là Val de Baretoôs :
Peés de Sanct Martin, de là Vila de Pau : Bernad de Fraxo,
de là Vila de Navarrenx : Johanicot de Forbet, de là Vila de
Menenh : Johanolet deu Faget, de là Vila de Salies : Gratian

de là Frenesta , de Brudges : Peés de Molins , de Lagó : Sanfon d'Abbadia , de Pontac : Johan de Pilar , de Begloc Doctó en Medccina : Johan de Casteguert , de Tesa : Johan de Pinssun , de Massac : Guiraud de Sarravera , de Castetiis , Bertran de là Borda , de Viela-Segura : Martin de l'Ostaunau , deu loc de Gurtz : Johan deu Serror , de Juranson : Bernad d'Arribera , de Ger : Helies deu Faur , de Montané : Peirotton d'Arribera , d'Asson , Arnauguilhem de la Sala , de là Bastida de Vielafranca : Bertran de Molo , deu loc de Mur ; Joan deus Pruetz , de Garos : Berducon deu Faur , de Montagut : Bertran de Castanh , de Concheés. Per metefin , & concludir lós Estatz assemblatz per mandamentz deu Rey , Senhor Soviran de Bearn , fon legitz & publicatz lós presentz Fors , & Costumas. Losquoaus dixon que acceptaven aquetz , tant per lór , que representants lós autres habitantz deu present país de Bearn absentz. Et per d'aquetz usaa en toutz & cascuns lós actes & afferes judiciaus & extrajudiciaus : & fár & sofrir judjament , segond , & per là maneyra , que en aquetz es contengut.

En presençia & Testimonis , de noble Johan de Sanctebit , Denis de là Molera , de là Viela de Morlaàs : Johan d'Andriu , de là Viela de Roquefort de Marssan , & de my Fabian Martret , Secretari ordinari deudijt Senhor , qui à requesta deus susdijtz retengu lo present Acte.

TAULA DE LAS RUBRICAS

DEU FOR,

SEGOND L'ORDI DE L'ALPHABET.

A	A	G	
Djunçts, fol.	72	Garen, fol.	63
Advocatz, fol.	25	H	
Appellacions, fol.	51	Herbages & carnaus, fol.	80
Arbitres, fol.	35	Homicidis & excés en bés de sang, fol.	73
B		I	
Balles, fol.	13	Incantz, fol.	83
Ban, fol.	41	Interdictz, fol.	48
Batalha, fol.	82	Iporicaires, fol.	33
Bés de sang, & excés, fol.	73	Judgment, & ond cascun deu està aperaç	
Boscages, fol.	78	per Justícia, fol.	35
Botilhecs, fol.	32	Jutamentz, fol.	46
C		Juratz, fol.	10
Capitaines deus Castetz, fol.	31	M	
Captions, Mandamentz, Citacions, &	8	Marit & Molhè, dotz & tornadotz, f.	60
contumacias, fol.	38	Medecins, fol.	33
Carnaus & herbages, fol.	80	Meres, & represalhas, fol.	54
Caslas, & Pesquès, fol.	78	Mesuras & Peès, fol.	58
Castelaàs, fol.	30	Molins & Paxeras, fol.	81
Cott Major, fol.	16	N	
Comissaris, & Adjuncs, fol.	43	Naulages, Pontages & Peages, fol.	73
Conselh, fol.	17	Notaris, fol.	29
Contestacions, pleit, & dilais, fol.	42	P	
Contractes, & Tornius, fol.	54	Paxeras & Molins, fol.	81
D		Pay & Filh, fol.	59
Dilais, fol.	42	Peages, Pontages, Naulages, fol.	73
Dotz & Tornadotz, fol.	60	Peès & Mesuras, fol.	58
Dretz Senhoriaus, fol. 1. enttó á 11.		Penas & amendas, fol.	66
Despens, fol.	53	Penheras & excecutions, fol.	53
Edificis, fol.	77	Personas & lots qualitat, fol.	82
E		Pesquès & caslas, fol.	78
Emendas & penas, fol.	66	Pleit & dilais, fol.	42
Estats, fol.	15	Prescriptions, fol.	47
Excecutions & penheras, fol.	53	Probacions d'instrumentz, fol.	44
Exceptions, fol.	47	Procuras, fol.	24
Excés, homicidis & bés de, fol.	73	Provedidoos, fol.	32
F		Q	
Ferias & jorns seriatz, fol.	92	Qualitat de personas, fol.	82
Fermanças, fol.	62	Questaus, fol.	81
Filh & Pay, fol.	59		

	R		Seneschal & sa Cort, fol.	19
Recebedoës, fol.		31	Sentencias, fol.	49
Represalhas, fol.		54	Sequestres, fol.	41
Revisitations, fol.		43	Sosmalheuta, fol.	40
	S		Successions & Testamentz, fol.	64
Salariis d'incantz, fol.		85		T
Salariis d'instrumentz, fol.		89	Taxas deus Salariis d'Instrumentz, fol.	89
Suzagarda, fol.		70	Testamentz & successions, fol.	64
Secretaris, fol.		27	Testimonis, fol.	47
Sindics, fol.		29	Tornius & contractes, fol.	54

AUTRE TAULA

GENERALA DE LAS RUBRICAS, & Materias deu present Libre.

Lò Jurament deu Senhor de Bearn.

LO SENHOR jura administrã Justicia à sons Subjells, no los far tort: enterrenir en Forç, Libertatz, & Costumas. Et tenir so que per sa Justicia serã ordenat, Fol. xi. Art. 1.

Et deu far justícia en lò país: & si se absentã, lexã Loctenent general, fol. xi. art. 2.

Et defende là Glisa deus Laics, fol. xi. art. 3.

Constrenbe lòs inferiors à far justícia, fol. xi. art. 4.

Lò Senhor solet conceix d'excecs, reservat deu Bés de sang, fol. xi. art. 5.

Lòs Officiès de Justícia seràn de Bearn, & d'autres terras patrimonialas, fol. xi. art. 6.

No deu sequestrã, ò maridã lòs enfantz, seos volè deus prochaàs parentz, fol. xi. art. 7.

Jurament, qui lòs Barons & Nobles fen au Senhor d'estã fidels, defensã sons honors, becs, & persona contre toutz, lò conselhã, & advertir per lòr, ò messagèc exprès, si sabèn deguna machination contre luy, fol. xi. art. 8.

Lòs Bearnecs deben ajudã lò Senhor

contre toutz, sino que se remetossan au judiament deu Senhor, & de sa Cort, fol. xi. art. 9.

Làs gens per là guoerra se deben rollã per l'advis deus Juratz, & Prod'homms deus locs, & làs Comissions deus Capitaines en deben estã charjadas, fol. xi. art. 10.

Tres vegadas l'an deben anã à là guoerra à lòs despens en Begorra, & locs circumvesins, & lò país pagã lò paã, fol. xi. art. 11.

No son tengutz contre lòr voler anã en Espauha à lòs despens, fol. xi. art. 11.

Lò Senhor lòs se portã làs armas per un jorn, fora lò país, & balha un deus Barons per Capitaine, fol. xi. art. 13.

Degun no deu ajudã lòs enemics deu Senhor, si son declaratz, fol. xi. art. 14.

Juratz, & Gnoardes exemptz d'anã à là guoerra, fol. xi. art. 15.

Lòs Notaris, Bailles, & Loctenents auffi, fol. xi. art. 16.

Degun no deu lodjã per forçã, si no hà dret d'anbergada, ò es logis ab ensenha, fol. xi. art. 17.

Logis no se farã per Forrè, sens lòs Juratz deu loc, art. 18. fol. xi.

	R		Seneschal & sa Cort, fol	19
Recebedoës, fol.		31	Sentencias, fol.	49
Represalhas, fol.		54	Sequestres, fol.	41
Revisitations, fol.		43	Sosmalheuta, fol.	40
	S		Successions & Testamentz, fol.	64
Salariis d'incantez, fol.		85		T
Salariis d'instrumentz, fol.		89	Taxas deus Salariis d'Instrumentz, fol.	89
Suzagarda, fol.		70	Testamentz & successions, fol.	64
Secretariis, fol.		27	Testimonis, fol.	47
Sindics, fol.		29	Tornius & contractes, fol.	54

AUTRE TAULA

GENERALA DE LAS RUBRICAS, & Materias deu present Libre.

Lò Jurament deu Senhor de Bearn.

LO SENHOR jura administrã Justicia à sons Subjells, no los far tort: enterrenir en Forç, Libertatz, & Costumas. Et tenir so que per sa Justicia serã ordenat, Fol. xi. Art. 1.

Et deu far justícia en lò país: & si se absentã, lexã Loctenent general, fol. xi. art. 2.

Et defende là Glisa deus Laics, fol. xi. art. 3.

Constrenbe lòs inferiors à far justícia, fol. xi. art. 4.

Lò Senhor solet conceix d'excecs, reservat deu Bés de sang, fol. xi. art. 5.

Lòs Officiers de Justícia serã de Bearn, & d'autres terras patrimonialas, fol. xi. art. 6.

No deu sequestrã, ó maridã lòs enfantz, seos volé deus prochaàs parentz, fol. xi. art. 7.

Jurament, qui lòs Barons & Nobles fen au Senhor d'estã fidels, defensã sons honors, becs, & persona contre toutz, lò conselhã, & advertir per lòr, ó messagèc exprès, si sabèn deguna machination contrè luy, fol. xi. art. 8.

Lòs Bearnecs deben ajudã lò Senhor

contre toutz, sino que se remetossan au judiament deu Senhor, & de sa Cort, fol. xi. art. 9.

Làs gens per là guoerra se deben rollã per l'advis deus Juratz, & Prod'homms deus locs, & làs Comissions deus Capitaines en deben estã charjadas, fol. xi. art. 10.

Tres vegadas l'an deben anã à là guoerra à lòs despens en Begorra, & locs circumvesins, & lò país pagã lò paã, fol. xi. art. 11.

No son tengutz contre l'or voler anã en Espauha à lòs despens, fol. xi. art. 11.

Lò Senhor lòs se portã làs armas per un jorn, fora lò país, & balha un deus Barons per Capitaine, fol. xi. art. 13.

Degun no deu ajudã lòs enemics deu Senhor, si son declaratz, fol. xi. art. 14.

Juratz, & Gnoardes exemptz d'anã à là guoerra, fol. xi. art. 15.

Lòs Notaris, Bailles, & Loctenents auffi, fol. xi. art. 16.

Degun no deu lodjã per forçã, si no hà dret d'anbergada, & es logis ab ensenha, fol. xi. art. 17.

Logis no se farã per Forrè, sens lòs Juratz deu loc, art. 18. fol. xi.

De Aubergada s'enten ab un escudè solamentz, si no es autrement dit per l'hommage, art. 19. fol. 13.

En lès Begarias, & deus Casaleès acostumatz lò Senhor pren Sibada, a. 20. f. 13.

Lesna no se paga de vin, ò pomada, ò Blat, si no es d'estrangèe, ò deu Blat qui potta à cog, art. 21. fol. 13.

Lòs Nobles exemptz de toute contribution, sino que autrement ayan acostumat, art. 22. fol. 13.

Caperaàs, Cagotz, & Espitaleès no pagan talha per lès terras de là Glisia, Espitau, & cagotarias: mes per autres terras acquisidas pagaràn, si son tutalas, art. 27. fol. 13.

Per Desmas no se paga talha, sino sia acostumat de pagà, art. 24. fol. 14.

Letras de graria son per un an, ab dispensation deu jurament: & passat l'an, l'impetrant es compellit, sens opposition, ò greuge. art. 25. fol. 14.

Lò fivatè pot lexà là terra, pagàn double siu, & sieys soès Morlaàs, juràn que no há copat aibe ab voler de là lexà art. 26. fol. 14.

Lò siu serà exigie à là manèira acostumada per lès Gentius, & l'homenage semblablement. art. 27. fol. 14.

Lò fivatè convenut de son siu, paga au Senhor deu siu sieys soès, ò so que serà acostumat. art. 28. fol. 14.

Lò capsoò no se paga si no es acostumat en lò loc ond là terra es venduda. art. 29. fol. 14.

Lòs Avesques no meteràn interdèct à là Parròpia per l'Arcint: mes escominjaràn lès Abatz, laics, & Collectòs, si no pagàn. art. 30. fol. 15.

Lò Gentilhomi habèn Baïle, & Juratz, há pteson per tenir oeyt jorns lò loismès qui há trobat en crim Bagrant, ò precedentia inquisition somatia, & há fers, ceps, & grua de cincq paums de haut. art. 31. fol. 15.

¶ RUBRICA D'ESTATZ.

Lò Senhor cometerà Loctenent per tenir lès Estatz, qui aya purança de reparà toutz greuges: & so qui serà apunctat per

luy, serà servat. art. 1. fol. 15.

Lò Thesaurè tremet lès Letras deus Estatz per messadge exprès, ò pert lò selati. art. 2. fol. 15.

Toutz lès aperatz aus Estatz, s'y debent trobà, & seràn lodjatz per forré presentà lès greuges senz tres jorns ò no seràn recebutz. art. 3. fol. 15.

Lò qui tient lès Estatz, lós deu reparà. art. 4. fol. 15.

Lòs qui son aperatz aus Estatz, no poden està arrestatz, citatz, ny excecutz. art. 5. fol. 16.

Lòs suspects deben sortir de l'assemblada, quoad se tracta là causa ond son suspects. art. 6. fol. 16.

¶ RUBR. de Cort Major.

Lò Senhor tient là Cort Major ab sons Barons, & judja toutes causas sens appel. art. 1. fol. 16.

Et aperta à ladijta Cort lès Barons, & s'opendent se administrà justícia segond sas Ordenanças. art. 2. fol. 16.

Lò Senhor deu advertir lès Nobles, Borx, & Vilas, deu jorn, & loc ond là Cort tiendrà. art. 3. fol. 16.

Lòs qui iràn à là Cort, deben està segurs: & si lós es feyta injuria, sens reventura de pattida, là Cort là deu reparà. art. 4. fol. 16.

Lò Senhor hondrarà lès Barons tenent là Cort, cum ló semblatà, & serà assètiat au miey. art. 5. fol. 16.

No concèix en prumera instançia sino enter Domingès. art. 6. fol. 16.

De fonds de terra, & de cap d'homí concèix là Cort. art. 7. fol. 17.

Cap d'homí s'enten si son Questaus ò liberaus: & concèix là Cort de proprietat de terra, & de soma montante à 300. florins d'aur, & de Sentençia balhada per ló Senhor cum arbitre. art. 8. fol. 17.

De interlocutoria no se appeta à Cort major, & se deu procedir nonobstant l'appel. art. 10. fol. 17.

Exemptions dilatorias no son recebudas en la Cort. art. 10. fol. 17.

¶ *Rubr. deu Conselh.*

Residência de Conselheês. art. 1. f. 17.
 Qui deu precedir au Conselh art. 1. f. 17.
 Election deu Conselh à lās plaças vacantes. art. 3. fol. 17.

Examen deus Conselheês avants lór reception. art. 4. fol. 17.

Là consultation prohibida aus Conselheês, se deben recusà quoad son suspects. art. 5. fol. 18.

Lò Conselh judja de toutes causas, nonobstant l'appel à Cort major. art. 6. fol. 18.

En prumera instancia no deu conexe en prejudici de l'ordenari. art. 7. fol. 18.

Lò Conselh Toler conceix deu capsoò deu Rey, art. 8. fol. 18.

Lās causas de que lò Conselh conceix per prevention art. 9. fol. 18.

Letras estranges no son excecudas, sens està visadas, art. 10. fol. 18.

Lòs Conselheês ond poden està convezuez. art. 11. fol. 18.

¶ *Rubr. de Seneschal, & sa Cort.*

Lò Seneschal deu està de Bearn, art. 1. fol. 19.

Jurament deu Seneschal. art. 2. fol. 19.

Et deu jurà ab sous judges à mudança de Senhor. art. 3. fol. 19.

Lò Seneschal judja ab lòs Juratz. art. 4. fol. 19.

No pot habè loctenent, art. 5. fol. 19.

Lò siege deu Seneschal, & residencia deu Judge, art. 6. fol. 20.

De quinhās causas lò Seneschal pot conexe, art. 7. fol. 19.

Instruirà los procès criminals, art. 8. fol. 19.

No lòs judjarà sens l'advis de las gens deu conselh, art. 9. fol. 19.

Deu guoardà aus Juratz lór jurisdiction, art. 10. fol. 19.

Sus pena de cinquante marx d'argent, art. 11. fol. eod.

Lòs Judges deu Civil, & Crampa criminala no prenen raportz de procès. art. 12. fol. 20.

Ny signan mandamentz en blanc, si

no per grande occasion, art. 13. fol. eod.

Ni taxan, si la sentença no es registrada, art. 14. fol. eod.

Judges & Juratz no consultaràn, art. 15. fol. eod.

¶ *Rubrica de Juratz.*

Jurisdiction de Juratz, art. 1. fol. 20.

En crims no judjan sens l'advis de là crampa criminala, art. 2. fol. eod.

Là policia deus vicures lór appartient, art. 3. fol. eod.

Conexen per provision deus peages, art. 4. fol. 21.

Et probedexen à là policia, ab injonction de penas, art. 5. fol. eod.

Lòs Juratz fen lòs actes de tutelas & inventaris, & lò notari lòs enregistra, art. 6. fol. eod.

Lò Jurat receberà instrumentz, si sap escrive, & raportará sens un meès, art. 7. fol. 21.

Quoand lòs Juratz son tengutz acompañhà lòs Bailes, excecutos, art. 8. fol. eod.

Quoand deven tenir Cort, & en bés de sang, art. 9. fol. eod.

Lòs Juratz judjan lās appellations ab lòs actes deus procès, sens y res adjustà, art. 10. fol. 21.

Per lòs dinès comuns poden arrestà lòs collectoòs, & aussì lòs amassadoòs de Glisia, art. 11. fol. eod.

Lò nombre deus Juratz: forma d'election & confirmation, & lò Jurat no pot està Notari, ò Baile: & qui pot està Jurat, art. 12. fol. eod.

Averàn Capaitoòs de quate en quate ans, art. 13. fol. 22.

¶ *Rubrica de bailes.*

Lò Baile deu obedir aux Juratz, art. 1. fol. 23.

Lò Baile será credit de sa commission, & no à plús. avánt, art. 2. fol. eod.

A Percecution aparará testimoni, & en farà relation, art. 3. fol. eod.

Sens mandament de transport no farà excecution fora sa Baillia, art. 4. fol. eod.

Salari de l'excecution, art. 5. fol. 23.

No serà pagat de là penhera que lò ban no sia expleitat : mes serà satisfeyt apres là sentença , art. 6. fol. eod.

Et balhán fermaça de là ley , renderà las letras , en caàs d'opposition art. 7. fol. eod.

Estan request , deu mandat à cort , art. 8. fol. eod.

Lò salari deu transport à qui apartien , art. 9. fol. 24.

Lò Baile à faute de tenir cort , paga lòs despens au citat , art. 10. fol. eod.

Baile , Veguè , ó Lòctenent , deu saber escrire , art. 11. fol. eod.

¶ Rubrica deus Procuraires.

De las causas qui lòs Procuraires deben inquerir , 1. fol. 24.

De là colpa , & de l'innocença , art. 2. fol. eod.

Deben inquerir au loc ond son lòs testimonis , art. 3. fol. eod.

Si lò testimoni no sap escrire , deu aperrà un Jurat per signà là deposition art. 4. fol. eod.

Raportarán l'Inquesta incontinent , art. 5. fol. 24.

No deven acusa sens information , ni per un mede delictè far plufors libelz , ó divers adjornamens , art. 6. fol. eod.

Deu balhà las charges lò jorn de là comparition per audir lò presonè ó arrestat , art. 7. fol. eod.

Deven obedir aus juratz , & inquirir , si lós esmandat per lolditz Juratz , art. 8. fol. eod.

Et averán lò salari cum de las qui raportarán au Seneschal , art. 9. fol. 25.

No serà notari de Paser dont há inquitit , art. 10. fol. eod.

Lò Procuraire sens especial mandament no pot obligà son maeste à traïsson , art. 11. fol. 25.

Sens Procuracion , balhán fermaça lo qui há instrument , ó cedula , pot agr , art. 12. fol. eod.

¶ Rubrica d'Advocatz.

Lòs Advocatz serán graduatz , & examinatz , lór jurament , art. 1. fol. 25.

Lòs Advocatz , apes lòs Reïs , jurarán tous lòs aus , art. 2. fol. eod.

Defensa de far pacte de (quotà litis) & là pena. art. 3. fol. 26.

No deven comparir sens mandament , ó demandà dilais frustratoris , art. 4. fol. eod.

Farán inventaris signatz de lór , & deu notari , art. 5. fol. eod.

No pot està Advocat , & Notari , ó Solicitador : & lò Notari no pot està Advocat , art. 6. fol. eod.

Lòs Caperaàs per qui poden està Advocatz , art. 7. fol. 26.

Lò Religioàs ausi , art. 8. fol. eod.

Lò Judge balharà Advocat au qui no en hà , art. 9. fol. eod.

Si l'Avocat refusa là causa , serà suspendut de l'offici , art. 10. fol. eod.

¶ Rubrica de Notaris , ó Secretaris.

Jurament deus Notaris , & Secretaris , art. 1. fol. 27.

Lò Notari no pot està Advocat en là medixa causa , art. 2. fol. 27.

Ni conselhà , ó cedula per lòs litigantz , art. 3. fol. eod.

Los instrumentz qui sens requisicion de partidas no se deben grossà , art. 4. f. 27.

Los Instrumentz quoad deven està deliuratz à partidas , art. 5. fol. 27.

Lòs actes de Tutelas & Inventaris serán retengutz aus locs ond sont lòs Beès , art. 6. fol. eod.

Los Coadjutors serán examinatz au Capdull , art. 7. fol. eod.

Los Notaris , fuit l'arendament , renderán lors Registres aux Juratz , tres meès apes , art. 8. fol. eod.

Los Notaris se crean per auctoritat deu Senhor , art. 9. fol. 28.

Notari Apostolic , sino es de l'Official , no reterà instrument de causa prophana , art. 10. fol. eod.

Lo Notari escrieurà las Ordenanças en presentia deu Judge , art. 11. fol. eod.

No copiarà cedulas , ó produccions , si no es requerit , art. 12. fol. eod.

Registrarán las sentenças , art. 13. f. eod.

Forma de Jurament deus Notaris , à là

restitution de las pessas, finit l'arrendament, art. 14. fol. 28.

Registre deu Conselh, art. 15. fol. cod.
Extreyerán lós actes avant distribucion de procès, art. 16. fol. cod.

En primera instancia no deben expedir mandamentz en prejudici de las Cortz ordenaris, art. 17. fol. 29.

Lòs Notaris faràn registre de las ventas, per balhá au Capsotè, art. 18. fol. cod.

Pagina de copia quóantas linhas, & motz deu contenir, art. 19. fol. cod.

Copias de procès no se tergrossan art. 20. fol. cod.

Assignation de Comissaris à far inquestas, art. 21. fol. cod.

Lò salari d'instrument serà taxat avantz lò demandà, art. 22. fol. cod.

¶ *Rubrica deus Sendics.*

Làs causas qui lòs Sendics deben assumi, & conselhà, art. 1. fol. 29.

Forma de Sendicar de universitat art. 2. fol. cod.

Lòs Sendics sens requisition se deben oppausa per làs libertatz deu País art. 3. fol. 30.

¶ *Rubrica deus Castelaàs.*

Lòs Capitaines seràn de Bearn, art. 1. fol. 30.

Cum deben goardà lòs presonès, art. 2. fol. cod.

Cum deben pensa lòs presonès, art. 3. fol. cod.

Dietz deus Capitaines suús lòs arrestatz, art. 4. fol. cod.

¶ *Rubrica deus Recebedós.*

Executions per làs Talhas, art. 1. fol. 31.

No se faràn suús lòs bestias, ò instruments de laborage, art. 2. fol. cod.

Et no se faràn que per lòs Baïles deu loc, art. 3. fol. cod.

Làs Goardas & Tregedós seràn executatz primè, art. 4. fol. cod.

Salari deus Recebedós, art. 5. 6. 7. fol. cod.

Beès incantatz per Talha, no se mudaràn deu loc, per nau jorns, art. 8. fol. 32.

¶ *Rubrica de Boitbès.*

No prenerán vini que per lò Rey, solaján lòs praubes, & faràn mareat per l'advís deus Juratz, art. 1. 2. 3. fol. 32.

Se carregaràn sentz sineq sepmanas après là presa, art. 4. fol. cod.

Restituerán lòs fustz; pagán sieys arditz per fust, art. 5. fol. cod.

¶ *Rubrica de Probedidós.*

No prenerán vicates que per lò Rey, à pretz rasonable, ò seran punitz cum à laïroós, art. 1. 2. fol. 32.

¶ *Rubrica deus Medecins.*

No deben haber part à làs drogas, art. 1. fol. 33.

Jurament deus Ipoticaïras, art. 2. f. 33.

Taxa de drogas, art. 1. fol. cod.

Vísita de Drogas, art. 4. fol. cod.

Salari de Medecins, art. 5. fol. cod.

Là dispensa de làs drogas, ab conselh deus Medecins, art. 6. fol. cod.

De no dispensà receptes, que de Medecins conegutz, art. 7. fol. 34.

De no dispensà, ò vende drogas venenosas, art. 8. fol. cod.

Defendut aus Barbès là Medecina, art. 9. fol. cod.

Exaction de pagament de làs drogas, art. 10. fol. cod.

Dispensacion de compositions, en presentia den Medecin, art. 11. fol. cod.

Jurament de Medecins, art. 11. fol. cod.

No compliràn recepta que no sia signada, ò scriuta de Medecin conegut, art. 13. fol. 35.

¶ *Rubrica d'Arbitres.*

Sentençias d'Arbitres cum se deben pronuntia, & executà, art. 1. 2. fol. 35.

¶ *Rubrica de Judicament & ont cascun deu està operat per justitia.*

Jurament que lò Judge prestarà avantz exercir son estat, art. 1. fol. 35.

Là Cort se tierà cascuna sepmana, si y bà querelant, art. 2. fol. cod.

De là jurisdiction deus qui hán Baïle & Juratz, & de quinhas causes concexen, art. 3. & 4. fol. 36.

Reservation de autres dretz degutz aus Nobles, art. 5. fol. 36.

Punition deus delinquentz, art. 6. fol. eod.

Enter que personas poden conexe de cap d'homí, ó son liz de terra: art. 7. f. eod.

Jurisdiction Ecclesiastique en legatz pies, & Semiteri violat, art. 8. fol. eod.

Lò Clerc respond per là terra davant lò Judge de là terrà & lò semblable per hipoteca, art. 9. 10. fol. 37.

Lò Judge deu defanct es Judge de son hereté, art. 11. fol. eod.

Lòs delinquents responden ont l'ò principal, art. 12. fol. eod.

Per contracte passar en Bearn, no pot està degun compellit fora aquet, encoera y aya renunciacion, si toutz son habitantz deu país, art. 13. fol. eod.

Causas summarias & de miserables personas, art. 14. fol. eod.

Là sentença deu primè cap deu possessori deu far dret suís lòs frúts & despens, art. 15. fol. eod.

Domanda per scriut, art. 16. fol. eod.

Domanda no se revoca, ni varia, sino pagán lòs despens, art. 17. 18. fol. eod.

Attentatz no retardan là causa principal: mes serán diffuutz avantz aquera, art. 19. fol. eod.

Ferma de Ban, art. 20. fol. eod.

Lò Judge de primera instancia no pot judjà en là segunda, art. 21. fol. eod.

Letras missivas deu Senhor no retardan là Justícia, art. 22. fol. 38.

Lòs Laïcs ond deben està convengutz & citatz, art. 23. & 24. fol. eod.

¶ *Rubrica de Captions, Mandamentz, Citations & Consumagias.*

Los caàs de presa de corps, art. 1. f. 38.
Per causa civila feyta execution de beès, art. 2. fol. eod.

Los presoneès ond deven està admenatz, art. 3. fol. eod.

Los subcondutz deven està goardatz aus malfactoòs, art. 4. fol. eod.

Lo mandament de presa de corps per causa civila, art. 5. fol. eod.

landam ut ab clausula d'opposition &

sens opposition, art. 6. fol. eod.

Mandament d'estrangeès, art. 7. fol. eod.

Mandament de transport, art. 8. f. eod.

Mandamentz deu Seneschal duran pendent sa vita: mes los Judges no signatán blancs sageratz, art. 9. fol. 39.

Explicitz & adjornamentz contte los domengeès, art. 10. fol. eod.

Adjornamentz contre los homicidis, art. 11. fol. eod.

Citations personalas ab conexença de causa, art. 12. fol. eod.

Los citatz cum deven comparir, art. 13. 14. 15. fol. eod.

Citatoris portán absi, & per quoanta soma, art. 16. fol. eod.

Citatori portan absi deu Conselh, art. 17. fol. eod.

Presa de corps sens Letras de Justícia feyta per persona privada deus habitantz deu país, ó per estrangeès, ó per Officiè, sens decret, art. 18. 19. 20. 21. f. 39 & 40.

¶ *Rubrica de Sosmalheuta.*

Sosmalheuta de Penheva, ó Carnau à intrada de Cort, art. 1. fol. 40.

Lo penheradó serà confixet rende là penheva, art. 2. fol. eod.

En arciut, ó causa judjada no y há sosmalheuta, art. 3. fol. eod.

Ni'en gadges per là talha, art. 4. f. eod.

Lo possessoò per Justícia no renderá là causa à sosmalheuta, art. 5. fol. eod.

Lo Sosmalhevat no serà recrudut sens conexença de causa, art. 6. fol. eod.

Salariu deu Notari per sosmalheuta, art. 7. fol. eod.

¶ *Rubrica de Sequestres.*

Lòs caàs de Sequestres, art. 1. fol. 41.

¶ *Rubrica de Ban.*

Forma de Ban servit, art. 1. fol. 41.

Penden lò Ban, ab sermança lò debitoò prenerá lòs frútz, art. 2. fol. eod.

Peua deu qui romp lò Ban, art. 3. fol. eod.

Salariu de mete lò Ban, art. 4. f. eod.

¶ *Rubrica de Contestation de Pleyts & Dilais.*

Dilaj à deliberà no se balha à Comandataris & Depositaris, art. 1. fol. 42.

Ny aus accusatz de murte, traïsson, forssa & violença, art. 2. fol. cod.

Lòs qui deven respone sens dilaj à deliberà, art. 3. fol. cod.

Lòs qui háu dilaj à deliberà, art. 4. fol. cod.

Lò convengut per fu no há dilaj, art. 5. fol. cod.

Lòs caàs per habè dilaj à deliberà, art. 6. fol. cod.

Contestation de causa, art. 7. fol. cod.

Lò temps deus dilais, per apperà garant, art. 8. & 9. fol. cod.

¶ *Rubrica de Commissaris.*

Forma de concession de Commissaris Procès verbal & Adjunccion, art. 1. 2. 3. 4. 5. fol. 43.

Lò qui há feyt l'inquesta, no serà reportadò deu procès, art. 6. fol. cod.

En ptuinè cap de possessorì lò Commissari, & Adjunt faràn l'inquesta de contrari possession, si là Cedula es balhada, art. 7. fol. cod.

¶ *Rubrica de probacions d'Instrumentz.*

Lò Brassè proba ab un testimoni, & son jurament, son salari, art. 1. fol. 44.

Nombre de Testimonis en Testamentz art. 2. fol. cod.

Probation de là qualitat de l'estrangè, qui vol succedir en lò present país, art. 3. fol. cod.

Proba per obtenir terra, art. 4. fol. cod.

Proba de damage de Glifias, Espitaus, art. 5. fol. cod.

Damage feyt en maison assautada se proba per jurament, entrò à là forma qui lò Judge averà arbitrat & taxat, art. 6. fol. cod.

Lò Carnau cum se proba, art. 7. f. cod.

Lò penherat probarà ab un Testimoni, en juràn. là perda de son bestjà, art. 8. fol. cod.

La Plaga cum se proba, art. 9. fol. cod.

Proba d'excès per lò Bés de sang, art. 10. fol. 45.

Qui allega solacions, làs deu probà, art. 11. fol. cod.

Publicacion d'inquestas, art. 12. fol. cod.

Quiditz há feyt homicidí casualament, ac deu probà, art. 13. fol. cod.

Làs clausas deus instrumentz no contraris au For, seràn guoardadas, art. 14. fol. cod.

Lòs caàs ont y há collation de l'instrument ab là ceda, art. 15. fol. cod.

Adverament de carta produfida, art. 16. fol. cod.

Proba contre carta retreyta, art. 17. fol. cod.

Probation d'instrument passat fora Beauu, art. 18. fol. cod.

¶ *Rubrica de Testimonis.*

Proba de Bés de sang per Jurat en sa Jurisdiction, art. 1. fol. 46.

Testimoni audit, sens Mandament de Justicia, art. 2. fol. cod.

Qui son admetutz per Testimonis, art. 3. fol. cod.

Testimoni seguidò, art. 4. 5. fol. cod.

¶ *Rubrica de Juramentz.*

Exceptions contre Juraments, art. 1. fol. 46.

Là forma deu Jurament se deu guoardà, art. 2. fol. 46.

Jurament de Seguidò, art. 3. fol. 47.

¶ *Rubrica de Exceptions.*

Exceptions declinatorias & dilatorias, art. 1. fol. 47.

Exception de perjury, art. 2. fol. cod.

Exception declinatoria, art. 3. fol. cod.

¶ *Rubrica de Prescriptions.*

Prescription de trente ans, art. 1. f. 47.

Possession de detz & vingt ans, art. 2. fol. cod.

Prescription contre lò mendre de quatorze ans, art. 3. fol. cod.

Prescription de servitutz, art. 4. f. cod.

Prescription contre lò Senhor, art. 5. fol. cod.

Alienation de causa litigiosa, art. 6. fol. 48.

Lò Capsoò se cruba sentz quotate ans, art. 7. fol. eod.

Salariis, de Bailletz, Sirventas, Neutillas, Peiteès, Fusteès & Brailleès, art. 8. 9. fol. eod.

Salariis, Dietz de Bailles & Fius, art. 10. fol. eod.

Salari d'Advocatz, art. 11. fol. eod.

Salari de Notaris, art. 12. fol. eod.

¶ Rubrica de Interdictis.

Lò qui deu obtenir au possessori, art. 1. fol. 48.

Interdict per lò crededò despulhat, art. 2. fol. 49.

Lo qui troba là Bestia balhada en galalha, là pot prene, si nò há balhat conger au Galalha de là vende, art. 3. fol. eod.

Lò Possessò per autoritat de Justícia no deu està inquietat, art. 4. fol. eod.

Lò fivare qui á perdue sa possession de là terra assalada, là pot demandà au Senhor, & à tout autre, art. 5. fol. eod.

¶ Rubrica de Sentencijs.

Fundã Judici, art. 1. fol. 49.

Publication d'Ordenanças en là Cort, art. 2. fol. eod.

Sentença conforme à là demanda, art. 3. fol. eod.

Execucion de Sentença confirmada per lds medies actes, art. 4. fol. eod.

Execucion de Sentença, art. 5. fol. eod.

Làs causas que làs Sentencijs no se poden executar sens execucion, art. 6. & 7. fol. 49. & 50.

Execucion reala au domicili, à là requisition de Partida, sens haber esgoart à l'indication de l'executat, art. 8. fol. 50.

Quoand Indication no há loc, art. 9. fol. eod.

Execucion se continuarã entrò à entier pagament, art. 10. fol. eod.

Presã de corps per deute civil, art. 11. fol. eod.

Prelation de crededòs, art. 12. fol. eod.

Sentencijs executorias nonobstant l'ap-

pellation, art. 14. 15. 16. 17. fol. 50 & 51.

Penhera en Ollau & Aspa, art. 18. 19. fol. 51.

Là Bestia penherada serã neutida, art. 19. fol. eod.

Penhera prohibida en maison de femna jasenta, art. 20. fol. eod.

Lò Bajle no deu far execution sens requisition precedentã, art. 21. fol. eod.

¶ Rubrica de Appellations.

Greuges d'appellations de Sentencijs interlocutorias & diffinitivas, art. 1. f. 51.

Appel de Sentença arbitratia au Seneschal & Conseil, art. 2. fol. 52.

De vingt soòs Morlaàs en juís no y há appel: avantz là sentença serã executada, nonobstant l'apel, art. 3. fol. eod.

En sentença de feyt d'orgulh no y há appel, & declaration de feyt d'orgulh, art. 4. fol. eod.

Per l'interesse de partida y há appel, art. 5. fol. eod.

Là sentença de l'apel deu far mention si là prometa es reformada per causa deduda en l'apel, art. 6. fol. eod.

Lò temps per proseguir l'appellation, art. 7. fol. eod.

Qui deu portà lò procès à l'apel, art. 8. fol. eod.

Appellations deus Juratz, & Gentius au Seneschal, & Conseil, art. 9. fol. eod.

Lò qui primè releve, & inhibis, es preferit, art. 10. fol. eod.

Restitution contre l'appellation deserta, art. 11. fol. 53.

¶ Rubrica de Revisitions.

Lòs qui deven judja làs Revisitions, & en quinh caàs se donã, art. 1. 2. f. e.

¶ Rubrica de despens.

Lò condamnat pagã lds despens. si là Sentença no en fé mention, art. 1. fol. eod.

Lòs condamnatz à pena corporala, no pagau despens de là Preson, ni autres que de là caption, & adduction, art. 2. 3. fol. eod.

¶ *Rubrica d'executions & Penheras.*

Lò Senhor deu far obedir à làs Sentençias de là Justícia contre si medix, & toutz autres, art. 1. fol. 54.

¶ *Rubrica de Merca, & Represalbas.*

Merca se balha apres tres restuás de Justícia, art. 1. fol. cod.

Lòs deutes seytz avantz là guoerra, no poden està preés per guoerra: & si no paga lò debitò à l'estrangèe, lò Senhor apes vingt jorns lò constrenherá, art. 1. fol. cod.

¶ *Rubrica de Contralles & Tornius.*

Lò Senhor de Bearn no pot alienà sa terra, que per sa vitaa & deu retirà làs alienacions, deus predecessors, art. 1. 2. fol. 54. 55.

Cascun ditpauza de son beé, si no es de primessa, art. 3. fol. 55.

Primessa & tornaria há loc en beés avitins, ó pluús anciaás: Primessa, & de Tornaria declarada, art. 4. 5. fol. cod.

Alienation universal de beés avitins prohibida, senhs làs necessitatz declaradas, art. 6. fol. cod.

Alienation particulara permetuda, art. 7. fol. cod.

Làs crompas se deben intimà aus Jurats deu loc on es là pessa alienada, fentz quaranta jorns, art. 8. fol. cod.

Primessa en permutacions, art. 9. f. cod.

Lò temps per retirà là causa venduda per primessa, art. 10. fol. 56.

Decostamentz legitims declaratz, art. 11. fol. cod.

L'estima de làs reparacions seytas, art. 12. fol. cod.

Qui consent à là venta, no pot retirà per primessa là pessa, art. 13. fol. cod.

Lò temps deu Torn es an & jorn, art. 14. fol. cod.

Lò Prim deu fermà, au caàs venga un autre pluús prim, art. 15. fol. cod.

Lò Crompadò averará per Sagrament là soma que lò há costat, art. 16. fol. cod.

L'an & dia se contarà de l'insinuation seyta à là Cott deu loc on es là pessa,

art. 17. fol. cod.

Et despux l'insinuation no serà audit lò Prim qui es au país, juús color de igno. rança, art. 18. fol. cod.

Lò Prim absent no serà audit apres cinq ans: & deu jurà son ignorança, art. 19. fol. cod.

Lò Gentiu es preferit à tout Prim, reservat aus filhs & filhàs, fentz an & jorn, art. 20. fol. 57.

Lò Gentiu qui restent per prelation, pagarà fentz un meés là soma, art. 21. fol. cod.

Lò Venedò no se pot obligà à l'eviction de primessa, art. 22. fol. cod.

Tout Prim pot far interdise l'alienation au Prim prodigue, art. 23. fol. cod.

Dret de Primessa no se pot vende, donà, ni cedit, art. 24. fol. cod.

Noblessa no se pot vende sens decret deu Senhor, art. 25. fol. cod.

Là nullitat no se pot allegà per lò Prim; mes deu pagà lò pretz & meliorations, sens precontà lòs fruitz, obras & mielhureés, art. 26. fol. cod.

Là pessa venduda per Justícia, se cruba fentz l'an, si es nobla: Là rurala fentz oeyt meés, pagau principal & despens, art. 27. fol. cod.

Qui promet far consentir à là venta autre que lò Prim, deu emmenda l'interesse, ó tenir promessa, art. 28. fol. cod.

Lò Contracte per forssa se confirma per nouet consentiment, art. 29. fol. cod.

Qui há crompat Poreq meset, es quit, renden lò Poreq, reservat lò vente, art. 30. fol. cod.

Penhs se recruba tousjorns, art. 31. 32. fol. cod.

De Contracte de penhs no se pagarà capsoò, art. 33. fol. 58.

L'eleccion es deu Senhor de prene lò Capsoò deu Venedò, ó Crompadò, art. 34. fol. 58.

Per Capsoò no usaráu de Letras Monitorias de l'espirtual, sino en subsidi deus remedis deu temporal, art. 35. f. cod.

Causa litigiousa no se deu crompà, art. 36. fol. cod.

Là pessa venduda à recrubi, se recru-

bara deu segond Crompadó, sens discuti
lò prumè, art. 37. fol. cod.

Lò qui há carta de gràcia, poderá re-
crubà là pessa, pagán lò pretz & melio-
ramentz, & decostamentz, si en y há, à
raçon de oeyt & un ters per cent, art. 38.
fol. cod.

Clausas acostumadas, Renunçia, &c.
Promete eviccion, &c. en l'insturment
portara autant que si toutes renuncia-
tions de Dret & de For eran exprimi-
das, art. 39. fol. cod.

¶ *Rubrica de Peés & Mesuras.*

En Bearn no averá Peés, ni Mesuras
que conformes à las de Morlaàs, art.
1. fol. 58.

Là mièra Cana, & lò Coòc serán me-
tutz en loc public, art. 2. fol. 59.

Làs Mesuras de Blat, Vin, Oly, & là
punhera deu Molin, art. 3. fol. cod.

Peés d'aur, Quintaus, Liuras & tou-
tas Mesuras serán goardadas en loc segur,
art. 4. fol. cod.

Mesura de drap, art. 5. fol. cod.

Là tenguda de Pipa de Vin, art. 6.
fol. cod.

Salari per exegoà las Mesuras à Mor-
laàs, art. 7. fol. cod.

¶ *Rubrica de Pay & Filh.*

Acquisicion feyta per lò Filh, ab lò
beè deu Pay, art. 1. fol. cod.

Usufruct de Pay deus beès deu Filh,
art. 2. 3. fol. cod.

Lò Pay si se marida, pert l'usufruct
deus beès maternals, art. 4. fol. 60.

Donation enter Pay & Filh, art. 5.
fol. cod.

Insinuation de las Donations enter Pay
& Filh, art. 6. fol. cod.

Lò Pay neutrá lò Filh, art. 7. f. cod.

Vendicion de beès paternals per là May,
sens lò voler deus enfantz, art. 8. fol. cod.

¶ *Rubrica de Marit & Molhè, Dotz,
& Teraudoz.*

Aus beès aquisitz per lò Marit là Mol-
hè no y há part, art. 1. fol. cod.

Dretz de là Femna après la mort de

son Marit, art. 2. 3. 4. 5. 6. fol. 60 61.

Restitucion de Doati, sentz an & jorn,
art. 7. fol. 61.

Restitucion de Doati quoad y há en-
fantz, art. 8. fol. cod.

Donation feyta en favor de Maridage,
art. 9. fol. cod.

Donation durant lò Maridage, art. 10.
fol. cod.

Donation feyta enter Marit & Molhè,
no impedeix los crededoòs, art. 11. f. cod.

Lòs caàs, ausquòals la May pert l'ad-
ministracion deus beès, & persona de
sons enfantz, art. 12. fol. cod.

Lòs alimentz degutz enter Marit &
Molhè, en cas de divorci & separation,
art. 13. 14. fol. cod.

Aliciation deus beès mobles, ò immo-
bles de là Molhè, art. 15. fol. 62.

Renunciacion de là Molhè, sens con-
get deu Marit, art. 16. fol. cod.

Testament de là Molhè, art. 17. f. cod.

Lò dot, per l'absència de detz aus, si
no y há nouvelas deu qui es absent se
pot recruba, balhán fermanças, art. 18.
fol. cod.

¶ *Rubrica de Fermanças.*

Fermança judiciala, art. 1. fol. cod.

Quòal fermança es solvable, art. 2.
fol. cod.

Là Fermança deu està deu Bailliage,
ò bien deu País, art. 3. fol. cod.

Là fermança judiciala à que es tengu-
da, art. 4. fol. cod.

Ferma d'estrangèes, art. 5. fol. cod.

Quand es necessaria là discussion deu
principal & fermanças, art. 6. 7. f. 62 63.

Là fermança quand deu està relheuat
per lò principal, sens està convengut,
art. 8. 9. 10. fol. 64.

Làs fermanças deus delinquentz à que
son tengutz, art. 11. fol. cod.

¶ *Rubrica de Gaten.*

En emendas civilas, lò principal &
auctò deus e-cès deu relhevà, lòs condamp-
natz, art. 1. fol. cod.

Gaten de causa panada, art. 2. fol. cod.

Lò Gaten responterà on seirà lò procés
pendent, art. 3. fol. cod.

¶ Rubrica de Testamentz & Successions.

L'Ordre de succedir, art. 1. fol. 64.

Lòs enfans deu primè maridage excluden lós deu segond, sian filhs ò filhas, art. 2. fol. cod.

Ordre de succedir en Gentilessa, art. 3. fol. cod.

Qui demanda Parcela, deu conferir so qui hà goadanhat, art. 4. fol. cod.

Lòs enfans seràn aparcelatz per lórs prochaàs parentz, si per lò Pay no son estatz aparcelatz, art. 5. & 6. fol. 64. 65.

Lò prochaà parent succedeix, & continua là possession, sens autre apprehension de nobera possession, art. 7. fol. 65.

Detraction de una quatra tant solamentz, art. 8. fol. cod.

En làs successions, làs Costumas deus país ont lós beès son situatz, seràn guoadades, art. 9. fol. cod.

Là primera filha succedeix universalamentz, balhàn parcola à làs autres, art. 10. fol. cod.

Lò libre de rason deu trespassat quoad farà sé art. 11. fol. cod.

Lò darrè Testament derroga au primè, art. 12. fol. cod.

Lò Senhor constrenherà l'heretè de mostrà Testament, art. 13. fol. cod.

Lò Senhor succedeix au qui no hà parentz, ab intestat, art. 14. fol. cod.

De là succession deus cedentz en là terra deus Nobles, art. 15. fol. cod.

¶ Rubrica de Penas & Emendas.

Punition deus mustrèes, art. 1. fol. 66.

Làs Colonias seràn deus filhs deu primè maridage, art. 2. fol. cod.

Punition deus Layroès, art. 3. fol. cod.

Pena deus layroès en Jardins, Vinhas, & Vergèes, art. 4. fol. cod.

Lò Laycò deu està reudut à là Justícia, art. 5. fol. cod.

Raubadoès de camis seràn penuts, art. 6. fol. cod.

Layroès d'Ocus d'Austò, & Espatbè,

Pena deus Layroès de Palenc de là Villa, art. 8. fol. cod.

Punition de faus Testimonis, art. 9.

fol. cod.

Punition deus Juratz qui revellan lò segret de làs informations, art. 10. f. co.

Punition deus qui tienen fausses mesuras, art. 11. fol. cod.

Punition deu faus accusatoès, art. 11. fol. 67.

Punition deus Carratès qui fen tromperia, portàn lò vin, art. 13. fol. cod.

Punition deus blasphemadoès, art. 14. fol. cod.

Punition deus qui desbauchan Filhas, ò Femnas, art. 15. fol. cod.

Punition d'adulteri, art. 16. fol. cod.

Aptès là reconciliation deu Marit & Molhè, no poden està accusatz d'adulteri, art. 17. fol. cod.

Pena deus qui argoeytan, art. 18. f. 68.

Pena deus invadidois de marcatz, art. 19. fol. 6h.

Pena deus qui portan armas au marcatz, art. 20. fol. cod.

Pena de qui invadeix la Cort, art. 21. fol. cod.

Pena de qui tua Jurat, art. 22. f. cod.

Pena de l'invasion de camis, art. 23. fol. cod.

Punition de qui injuriará Jurat en là Cort, art. 24. fol. cod.

Pena per attestà, ò far presonè augun sens causa, art. 25. fol. cod.

Pena per tenir attestat sens causa ò sens mandament de Justícia un homi un jorn, & una noeyt, art. 26. 27. fol. cod.

Pena de l'invasion de Domenjadura, Molins, Belliàs, ò Calladoès, art. 28. fol. cod.

Assautadoès de maisons, & là pena, art. 29. fol. cod.

Pena deus qui lodjan per forssa en Espitau ò autre Maison, art. 30. fol. 69.

Pena deus qui demanda deute pagat, art. 31. fol. cod.

Pena per treje arma en carrera forada, ò autre part, art. 32 & 33. fol. cod.

Lò Senhor recien l'Esteple, à falta de fermà per là Ley, art. 34. fol. cod.

Là Justícia deu Senhor punis lò delictè, outte lò Bès de sang, art. 35. fol. cod.

Penhera, ò carnau indegut, art. 36. f. cod.

Pena deu qui osta carnau , art. 37. fol. eod.

No se paga Ley d'execucion per Fiu, art. 38. fol. eod.

Jogadòs ab faus Darz ò Cartas , art. 39. fol. eod.

Jog defendut en Tebernes , art. 40. fol. eod.

Jogadòs en loes publices, ò camis, art. 41. fol. 70.

Pena deus Tebernes & Bebedòs , art. 42. fol. eod.

En delictè, Soè & Gendre son punitz, art. 43. fol. eod.

Mendicantz valides, & las penas, art. 44. fol. eod.

Confiscation de beès en crim de Lesa-Magellat, ò Heresia taut solament, art. 45. fol. eod.

¶ Rubrica de Saubagarda.

Saubagarda se balha ab conexença de causa, & contre qui se deu balhá, & là forma dequera, art. 1. 2. fol. eod.

Forma de là Saubagarda, art. 3. fol. 71.

¶ Rubrica de Peages, Pontages & Naulages.

Lò Senhor solet pot mete peage, art. 1. fol. eod.

Qui pana peage, pagarà là Ley deu Peagin, si es attent lò medix dia, art. 2. fol. eod.

Pena de no alejà là marchandisa, art. 3. fol. eod.

Lòs personages exemptz de pagà peage, art. 4. 5. fol. eod.

Làs Vilas deben far pontz suús làs ayguas, art. 6. fol. eod.

Qui passa à goà, no deu pagà pontage, art. 7. fol. eod.

Qui hà franquessa, deu juïr d'aquera, art. 8. fol. eod.

Lòs Marchands francs de peage deben tremete gens de bien, qui juren làs marchandisas son lòrs, art. 9. fol. eod.

Forma d'attestation necessari per juïr de franquessa, art. 10. fol. 72.

Aus Pontz qui no es acostumat, no

se pagara pontage, art. 11. fol. eod.

Pontage d'homí tant à Cheval, qu'à peè, art. 12. fol. eod.

Dretz de Naulage, & lò temps qui lò Naulè deu demorà à là Nau, art. 13. fol. eod.

Herantz, Reys d'armas, Trompetas son francs de pontage & Naulage, art. 14. fol. 73.

¶ Rubrica d'Homicidis & Excès en Bes de Sang.

Homicidi feyt per furioòs, art. 1. fol. 75.

L'homicidi sera punitz, art. 2. fol. eod.

Homicidi casual, art. 3. fol. eod.

Plaga Leyau, Alep, art. 4. 5. 6. 7. & 8. fol. eod.

Là conexença de judgement de làs plagas on se deu far, art. 9. fol. eod.

Lò Gentiu no pot habé que lò dret de tres plagas Leyaus, ò simples suús un personadge, art. 10. fol. 74.

Lò Baïlle deu Gentiu qui requetex per lò Bés de sang, portata attestacion com es Baïlle, art. 11. fol. eod.

Forma de Attestacion en Bés de sang, art. 12. fol. eod.

Là forma de proceder per contumacias, en bés de sang, art. 13. fol. eod.

En refundien làs contumacias, lò defailhent sera audit, art. 14. fol. eod.

Contumacias de Paroent, Alep, Plaga Leyau, art. 15. fol. 75.

Forma de appera lòs Plagatz & Plagadoòs, &c. art. 16. fol. eod.

Lòs Juratz enqueriran qui ha tort & lò salari de la enquistion, art. 16. f. eod.

De là Sentencia deu bés de sang, no se pot appera, art. 17. fol. eod.

Emmenda de plufors plagas feytas en un cop, art. 18. fol. eod.

De Sentencia de Pennenda ò interès de partida y ha appellacion, art. 19. fol. eod.

Lòs caàs de là patz deu Senhor & làs inhibicions de partidas respectivament,

& làs emmendas civilas, art. 20. f. eod.

Nonobstant l'emmenda deu rompent de patz, là inhibition demora com

auparavant, art. 21. fol. 75. & 76.

Lò qui se deffend no romp la patz, mes Passalhent, art. 22. fol. 76.

Letras penales deu Seneschal per far venir làs Parridaa presentas à audir la Sentença deu bés de sang, patz & inhibitions, art. 23. fol. eod.

Lòs Baïles fasen actes deu bés de sang, & Expleyts, signaran aquetz, & aperraran testimonis, art. 24. fol. eod.

Lòs Judges deu Senhor conexen deu delite, haberan esgoard à la condemnation pagada per lò bés de sang, art. 25. fol. eod.

Làs Leys deu bés de sang per qui se cruban, art. 26. fol. eod.

En recuus ò negligença deus Juratz deus Gentius, lò Querelant se pot retirar à la Justícia, art. 27. fol. 77.

La conexença deus Gentius apartient au Senhor Major, art. 28. fol. eod.

Làs emmendas d'excés enter Gensiu & Rural à qui appartient, art. 29. fol. eod.

Conexença deus excés enter Laics & Cleres, art. 30. fol. eod.

Emmenda civila deu murte voluntari, art. 31. fol. eod.

¶ Rubrica de Edificis.

Senhs lò volé deu Senhor degun no deu far Castet barrat, art. 1. fol. eod.

Paret communa ab lò Vefin, & Gote-ras, art. 2. 3. 4. fol. eod.

¶ Rubrica de Cassas & Pesquets.

Cassa de Perditz, Faïsans, art. 1. fol. 78.

Pesca de Saumo, Becatt, art. 2. fol. eod. Dretz deu Senhor, & Nobles suïts làs venasoôs presas, art. 3. fol. eod.

¶ Rubrica de Boscadges.

Escorja Quassos & Tausins, art. 1. fol. eod.

Qui picara en bedat, art. 2. fol. eod.

Qui pica Quassos, ò ramas, on no ha servitut, art. 3. fol. eod.

Qui trey lenha ab bestia, ò à cog, si attent no y es, art. 4. fol. eod.

Lò Senhor deu qui se lò damnadge

deu far Justícia, art. 5. fol. 79.

De làs penheras si no son sufficientas, art. 6. fol. eod.

Pena de derroca ò escorja Castainh; Tausin ò abate lò fruït, art. 7 & 8. fol. eod.

Servitut de peixe, & jasilha ab son bestia de gasalha, art. 9. fol. eod.

Servitut de peixe entra terra viela, art. 10. & 11. fol. eod.

Bestia de tenguda, per lò Pasto demoran Servido, pot tenir & far peixe ab lò Bestia de son Maeste, art. 12. fol. eod.

Servitut de Talh & Dalh, art. 13. fol. eod.

Marla se pot prene à la Marlera de particulars, art. 14. fol. eod.

Per fema, ò marla, ò cartreja peira de Molin, passeran tala emmendan, art. 15. fol. eod.

¶ Rubrica de Herbalges & Carnaus.

Lòs Terrados noverament affusatz no son subjectz aux Herbadges, art. 1. fol. 80.

Lòs Pastos deu Senhor Major juran de no mete bestia estrangee, ò pagaran per aquetz, art. 2. & 3. fol. eod.

Permission d'aucide làs Crabas, & Porcs, art. 4. fol. eod.

Penença entro viela à l'acostumat, art. 5. fol. eod.

Bestia qui carrejâ Sau, virtualhas, ò marchandisas, no pot esta carnalat, art. 6. fol. eod.

Carnau de bestia qui vien de l'eschiberniu, art. 7. 8. & 9. fol. eod.

Carnau d'Aolhas, art. 10. fol. eod.

Bestia qui passa per bedat, & no se damnadge, no seta carnalat, art. 11. fol. eod.

Lòs camps carnalees seran senhalatz, & barratz, art. 12. fol. 81.

Lò Senhor Major pot carnala lò bestia deus qui no son attentees en là terra deu Gentiu qui no ha herem, art. 13. fol. eod.

Lò Carnau de Larbag es deu Senhor Major, art. 14. fol. eod.

¶ *Rubrica de Molins & Pacheras.*

Permetur far pachera per goarda que l'aygua no porte damnadge, art. 1. fol. eod.

Molins l'un auprès de l'autre, senhs damnadge de l'autre Molin, art. 2. f. eod.

Molin no sera bastit senhs permission deu Senhor deu Loc, art. 3. fol. eod.

Lò Solmés deu ana mole au Molin de son Senhor si es bastit au Loc, art. 4. fol. eod.

¶ *Rubrica de Questau.*

Lò Questau no pot lexa là terra de Questalitat, art. 1. fol. eod.

Lò Senhor deu balha là terra necessaria au Questau, & aquera chargea rasonablement, art. 2. & 3. fol. 83.

¶ *Rubrica de Batalha.*

Lò Desfendent ha la lheita de las Armas, & respondera au cartel lò prumé jorn qui lo es presentat, art. 1. & 2. fol. eod.

Pena deu qui no combat au jorn assignat, art. 3. fol. eod.

Degun no pot combatte per autre, art. 4. fol. eod.

Qui desment au qui ló chargea de trahison, ha son honor sauba, offeren combat, art. 5. fol. eod.

Quoand y ha proba no y ha loc de combat, art. 6. fol. eod.

¶ *Rubrica de Qualitatx de Personas.*

Qui habita en la terra deu Gentiu abent Juratz, & Cort, es homi deu Gentiu, art. 1. fol. eod.

Per rason deu beé acquisit degun no es vesin, si autrement no es recebat, art. 2. 3. fol. eod.

Cagotz no conversaran ab las gens, art. 4. fol. 83.

Port d'armas prohibit aux Cagotz, art. 5. fol. eod.

Habitacions de Ladres, art. 6. fol. eod.

¶ *Rubrica de Forma de far Inquantz.*

Lòs beés mobles serán Incantatz incessament après feyta l'inthimation de là

presa, &c. art. 1. fol. eod.

L'inthimation de là presa à l'absent se fara per affiction de là copia deu mandament, en là porta de son habitation, & si no en ha de cerra, à son de trompa, ó crida supercedien la faction deus Inquantz per sieys jorns, en caàs de lad-absentiá, art. 2. fol. eod.

Lòs mobles incantatz se poderan recubra feutz nau jorns, pagan la somà en laquoalà son venduts, & lò Capsoo, art. 3. fol. 84.

Lò pronamen de beés sedentz serà notificat à la Parrida, & en cas d'absentia, serà inthimat com dessus, &c. art. 4. fol. eod.

Feytas las cridas, lòs Juratz deben declara si lòs Intantz son bien feyts, &c. art. 5. fol. eod.

Feit lò deposit, & reconegut sufficient, serà feyta vendition & balhada là possession reale de la pessa, & après seran aperatz Credoòs, &c. art. 6. fol. eod.

Lò danté offerent, à falta de far lò deposit y serà constret per attestacion de persona, &c. art. 7. fol. eod.

Làs pellas vendudas aus Incantz, si son nobles, se polen recubra feutz lò termi d'un an: & làs Rurals feutz oeyt meés, &c. art. 8. fol. 85.

Qui volera propausa nullitatx d'Incantz, &c. làs propausera sentz losditz termis de un an en Beés Nobles, & de oeyt meés en Beés Rurals, art. 9. fol. eod.

¶ *Rubrica deus Salariis deus Altes & Faction deus Inquantz.*

Salari de là Crida, art. 1. fol. eod.

Salari deu Notari, art. 2. 3. 4. 5. 6. fol. 85. & 86.

Salari deus Juratz, art. 7. fol. 86.

Salariis de là Crida, Baile, Notari, per beés mobles, art. 8. fol. eod.

Salariis deus Juratz & Notaris, en caàs vacquen per Letras requisitorias à far inquesta, art. 9. fol. eod.

Salari deu Notari en actions minimas, art. 10 & 11. fol. eod.

Salari deus Juratz fallen Inquesta: & deu Notari per Inquesta & Sentença:

&

& deu Baile, art. 12. fol. cod.
 Salariis en materias excedentas vintg
 foôs Morlaãs, sommarias, & possesso-
 rias degutz au Notari, art. 13. fol. 47.
 Salari de Sentença deus Juratz, No-
 taris & Bailes en causas excedentas ô ha
 production & inquesta, art. 14. fol. cod.
 Salari de Sentença boeytada, *in cam-*
po, art. 15. fol. cod.
 Sentença & Actes d'assignation de
 Dot, & Salariis, art. 16. fol. cod.
 Salariis d'Actes de Tutors & Inventa-
 ri, art. 17. fol. cod.
 Salari d'estermiament de Terra, art.
 18. & 19. fol. cod.
 Salari de vision oculari, visita de ca-
 mils, & Terradoôs, art. 20. fol. 88.
 Salari de mandamentz possessoris, art.
 21. fol. cod.
 Salari de *Voce Tube*, art. 22. fol. cod.
 Salari d'execution de citatoris deu
 Conselh, Seneschal & Juratz, art. 23.
 fol. cod.
 Salari d'intimation de Letras requisi-
 toris, art. 24. fol. cod.
 Salari d'execution de Mandamentz ge-
 nerals & autres, art. 25. fol. cod.
 De Intimation ab Edit, & *Voce tube*
 art. 26. fol. cod.
 Per la vendition judiciala, & tradi-
 tion de possession, art. 27. fol. cod.
 Salari de doble de Mandament ab Ex-
 pleyt au Veguê, ô autre executô, art.
 28. fol. cod.
 Doble de Supplication & Intimation,
 art. 29. fol. cod.
 Doble de Citatori & Espleyt, art. 30.
 fol. cod.
 Salari de Testimonis, art. 31. fol. 89.
 ¶ *Rubrica de las Taxas deus Instrumentz.*
 Salari de Charta de Procurat'on à plei-
 teja, art. 1. fol. 89.
 Autres procurations, art. 2. 3. fol. cod.
 De Charta de deute, art. 4. 5. fol. cod.
 De Charta de Gasalha, art. 6. f. cod.
 De Charta de Boeytura de Boeus,
 art. 7. fol. cod.
 De Charta de Companhia de Bestiãs,

art. 8. fol. cod.
 De Charta de Dinês de Glifa, art.
 9. fol. cod.
 De Charta de Relheu, art. 10. fo. cod.
 De Charta de Vendition, art. 11. f. cod.
 De Charta de Graçia, art. 12. fol. 90.
 De Charta de Biscambi, art. 13. f. cod.
 De Charta de Donation, art. 14.
 fol. cod.
 De Charta de Apercelament, art. 15.
 fol. cod.
 De Charta ab insercion de ptocurat'on,
 ô Mandamentz, art. 16. fol. cod.
 De Charta de Quitança, art. 17.
 fol. cod.
 De Charta de Pactes de Maridadge,
 art. 18. fol. cod.
 De Charta de Tornadot, art. 19.
 fol. cod.
 De Charta de Compromês, art. 20.
 fol. cod.
 De Charta de Sentença Arbitraria,
 art. 21. fol. cod.
 De Charta de Transaccion, art. 22.
 fol. cod.
 De Charta de rendament de Benefici,
 art. 23. fol. cod.
 De Charta de Logadge de Maison,
 ô Boatias, art. 24. fol. cod.
 De Charta de Colloqui, art. 25. f. cod.
 De Charta de partilhe de Beês, art.
 26. fol. cod.
 Salariis de Testamentz & Legatz, art.
 27. 28. 29. fol. 91.
 De vidima Instrumentz antics, inser-
 tion de Commision, art. 30. fol. cod.
 De Instrumentz regroffarz, art. 31.
 fol. cod.
 De Instrumentz de Affiusament, art.
 32. fol. cod.
 Instrumentz de Quitança de Questau
 ô Fiuatê, art. 33. fol. cod.
 De Charta d'extermiament de Terra,
 art. 34. fol. cod.
 De Charta d'Aprendissadge, art. 35.
 fol. cod.
 De Charta de Devision de Fiu, art.
 36. fol. cod.
 De Charta de Protestation, art. 37.

fol. cod.

De Charta de Creation de Tutò ;
art. 38. fol. cod.De Charta de Carnau , ô Penhera ,
art. 39. fol. 92.De Charta de pagament de Bcès , art.
40. fol. cod.De Charta de Sosmalheuta , art. 41.
fol. cod.De Charta de Lintament de possessi-
on , art. 42. fol. cod.De Charta de Laudisme de vendition ,
art. 43. fol. cod.De Charta d'Assignation de Dot , art.
44. fol. cod.De Charta de Vefiadge , art. 45.
fol. cod.De Letras Requisitorias , & de Citatori
per Adjorna Testimonis , art. 46. &
47. fol. cod.

¶ RUBRICA de Férias.

Férias de Mellions , ô Verenhas , art.
1. fol. cod.Lòs Saumateès & Carratès qui van
aus Marcatz , no encorren pena : mes
las Festias 'seran goardadas per lòs au-
tres , art. 2. fol. 93.Despuys Sainct Thomas entro aus
Reys. Et de la vespra d'Arrams entró
lo Dilhús de Quasimodo. Et de la vespre
de Pentacosta entró au Dijaus seguent :
Et deu Dijaus davant Coaresme entrant,
entro au primé Dijaus de Coaresme ,
son jorns Feriatz & no s'y tien Cort ,
art. 3. fol. 93.Lòs jorns Feriatz , & qui no son
d'Entrada au Conselh deu Rey , fol. 93.

F I N.

Laus Deo Optimo Maximo.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

P. I. N.

Est. 1850 - 1860

